T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

DİPLOMATİK SIĞINMA KAVRAMI VE BİR ULUSLARARASI HUKUK UYGULAMASI: HAYA DE LA TORRE OLAYI

ŞEYMA ÇATAK DALDAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DOÇ. DR. EVREN KÜÇÜK

OCAK - 2024
KASTAMONU

TAAHHÜTNAME

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu; ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını, bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini bildirir ve taahhüt ederim.

Şeyma ÇATAK DALDAL

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DİPLOMATİK SIĞINMA KAVRAMI VE BİR ULUSLARARASI HUKUK UYGULAMASI: HAYA DE LA TORRE OLAYI

ŞEYMA ÇATAK DALDAL

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
DANIŞMAN:DOÇ. DR. EVREN KÜÇÜK

Diplomatik sığınma, bir devletin kendi toprakları dışında, yabancı topraklarda bulunan diplomatik misyon binalarında sığınma hakkı tanımasıdır. Diplomatik sığınma, uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkilerde daima tartışmalı bir konu olmuştur. Ülke devletinin egemenlik yetkisi ile koruma sağlayan devletin diplomatik dokunulmazlığı arasındaki hassas denge, diplomatik krizlerin meydana gelmesine sebebiyet vermektedir. Devletler için diplomatik sığınmaya dair anlaşmazlıkların çözümünde diplomatik yöntemlerin denenmesi öncelikli olsa da bazı anlaşmazlıkların çözümü seneler sürmektedir. Kolombiya ve Peru arasında yaşanan Haya de la Torre Olayı, diplomatik sığınmaya ilişkin Uluslararası Adalet Divanı'nın karar verdiği ilk ve tek olay olması nedeniyle önemlidir. Uluslararası Adalet Divanı'nın diplomatik sığınmaya yaklaşımı özellikle Latin Amerika bölgesinde eleştirilmiş; Divan kararı birçok açıdan yetersiz bulunmuştur. Divan kararındaki eksiklikler, Latin Amerika ülkelerini diplomatik sığınmaya dair bölgesel bir uluslararası sözleşme düzenlenmelerine teşvik etmiştir.

Çalışmada sığınma kavramı, sığınmanın tarihi süreci, sığınma türleri açıklanmıştır. Ülke dışı sığınmanın bir görünümü olan diplomatik sığınma, diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıklar konusundan ayrı değerlendirilemeyeceği için misyon binalarının dokunulmazlığı ele alınmıştır. Diplomatik sığınmanın tarihsel arka planı ve kuramsal açıdan diplomatik sığınma bu bölümde incelenen diğer başlıklar olmuştur. Uluslararası hukuk düzenlemelerinde diplomatik sığınma değerlendirilmiştir. Uluslararası hukuktaki önemli diplomatik sığınma örnekleri açıklanmıştır. Diplomatik sığınma ile özdeşleşen Uluslararası Adalet Divanı Kolombiya/Peru Davası'na göre diplomatik sığınmanın şartları ve diplomatik sığınmanın sona erme usulleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda diplomatik sığınma konusuna ilişkin sorunlar ve çözüm önerileri sunulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER:Sığınma, Diplomatik Sığınma, Ülke Dışılık, Diplomatik Dokunulmazlık, Uluslararası Sözleşmeler, Haya de la Torre, Uluslararası Adalet Divanı.

Ocak 2024, 105 Sayfa

ABSTRACT

MSC THESIS

DIPLOMATIC ASYLUM CONCEPT AND AN INTERNATIONAL LAW PRACTICE: HAYA DE LA TORRE CASE

ŞEYMA ÇATAK DALDAL

KASTAMONU UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
INTERNATIONAL RELATIONS DEPARTMENT
SUPERVISOR:ASSOC. PROF. DR. EVREN KÜÇÜK

Diplomatic asylum is the practice of asylum granted by a State outside its territory in its diplomatic missions, in its consulate installations in foreign territory. Diplomatic asylum has always been a controversial topic in international law and international affairs. The delicate balance between the authority of sovereignty of the receiving state and the diplomatic immunity of the state providing protection causes to diplomatic crisis. While it is a priority for states to utilise diplomatic means in the resolution of diplomatic asylum conflicts, the resolution of some conflicts may take years. The Haya de la Torre Case between Colombia and Peru is significant as it is first and only case in which the International Court of Justice decided on diplomatic asylum. The International Court of Justice's approach to diplomatic asylum has been criticised, particularly in the Latin American area, and the Court's judgement has been found insufficient in several respects. The Court's judgement has encouraged Latin American countries to issue a regional international convention on diplomatic asylum.

In this study the concept of asylum, the historical process of asylum and types of asylum are described. Since diplomatic asylum, which is an implementation of extraterritorial asylum, cannot be considered separately from the issue of diplomatic immunity and privileges, the immunity of mission premises is discussed. The historical background of diplomatic asylum and diplomatic asylum from the theoretical perspective are the other topics analysed in this part. Diplomatic asylum is evaluated in international law regulations. Significant cases of diplomatic asylum in international law are analysed. According to the International Court of Justice Colombia v. Peru Case, which is associated with diplomatic asylum, the stipulations of diplomatic asylum and the procedures for the termination of diplomatic asylum are examined. At the end of the study, problems and solution recommendations on the issue of diplomatic asylum are presented.

KEYWORDS: Asylum, Diplomatic Asylum, Extraterritoriality, Diplomatic Immunity, International Conventions, Haya de la Torre, International Court of Justice.

January 2024, 105 Page

TEŞEKKÜR

Diplomatik sığınma hakkındaki tartışmalar, egemen devletin içişlerine müdahale mi yoksa temel hak ve özgürlüklerin korunması için bir yöntem mi olduğu yönünde devam etmektedir. Evrensel bir uluslararası düzenlemenin mevcut olmaması, bazı durumlarda diplomatik krizlerin çözümsüz kalması ya da uyuşmazlıkların seneler sürmesi sonucunu doğurmaktadır. Çalışma diplomatik sığınmayı uluslararası hukuk çerçevesinde incelemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin taraf olduğu diplomatik sığınma olayları çalışma konusunun kapsamı dışında kalmaktadır.

Yüksek lisans derslerinde ve tezimin yazım sürecinde beni yönlendiren değerli danışman hocam Doç. Dr. Evren Küçük'e, her zaman yanımda olan ve beni her daim destekleyen kıymetli eşim ve canım aileme teşekkürlerimi sunarım.

Şeyma ÇATAK DALDAL

Kastamonu, 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI ..... **ii**
TAAHHÜTNAME ..... **iii**
ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
TEŞEKKÜR ..... **vi**
İÇİNDEKİLER ..... **vii**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **viii**
1. GİRİŞ **1**
2. SIĞINMA KAVRAMI VE SIĞINMANIN TARİHİ SÜRECİ **4**
3. SIĞINMA TÜRLERİ **13**
4. MİSYON BİNALARININ DOKUNULMAZLIĞI **16**
5. DİPLOMATİK SIĞINMA **24**
6. KURAMSAL AÇIDAN DİPLOMATİK SIĞINMA **29**
7. ULUSLARARASI HUKUK DÜZENLEMELERİNDE DİPLOMATİK SIĞINMA **39**
7.1 Montevideo Uluslararası Ceza Hukuku Antlaşması (1889) 40
7.2 Havana Siyasi Sığınma Sözleşmesi (20 Şubat 1928) 40
7.3 Siyasi Sığınmaya İlişkin Montevideo Sözleşmesi (1933) 42
7.4 Sığınma ve Siyasi Sığınmacıya İlişkin Montevideo Antlaşması (1939) 43
7.5 Devletler Hukuku Enstitüsü'nün Çalışmaları 44
7.6 Caracas Sözleşmesi (1954) 48
7.7 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948) 55
7.8 Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi (1961) 56
8. ULUSLARARASI HUKUKTA DİPLOMATİK SIĞINMA ÖRNEKLERİ **61**
9. HAYA DE LA TORRE OLAYI **71**
9.1.1 Siyasi Bir Suç Olması ve Suç Vasfının Belirlenmesinde Yetki 72
9.1.2 İvedilik Halinin Mevcut Olması 79
9.2 Uluslararası Adalet Divanı Sığınma Kararına Göre Diplomatik Sığınmanın Sona Ermesi 84
9.2.1 Sığınmacının Ülkeden Çıkarılması 84
9.2.2 Sığınmacının Ülke Devletine Teslim Edilmesi 87
9.3 Uluslararası Adalet Divanı'na Göre Sığınmanın Sona Ermesi İçin Uygulanabilecek Diğer Yöntemler 89
10. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ **92**
11. SONUÇ **94**
KAYNAKLAR **98**

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltmalar

a.g.e.	**:** Adı geçen eser
a.g.m.	**:** Adı geçen makale
AB	**:** Avrupa Birliği
ABD	**:** Amerika Birleşik Devletleri
Bkz.	**:** Bakınız
DİVS	**:** Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi
ed.	**:** Editör
ICJ	**:** International Court of Justice
İHEB	**:** İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
KİVS	**:** Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi
par.	**:** Paragraf
s.	**:** Sayfa
UAD	**:** Uluslararası Adalet Divanı
vd.	**:** ve devamı

1. GİRİŞ

Sığınma, "*kişinin tabiiyetinde bulunduğu veya ikamet ettiği devletin ülkesini maruz kaldığı baskılar ya da kovuşturmalar sebebiyle terk ederek yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi temsilciliğine veya konsolosluk binasına, harp gemilerine ya da devlet uçaklarına girmesi ve koruma talebinde bulunmasıdır*." 15. yüzyılda daimi temsilciklerin kurulması ile diplomatik sığınma kurumu ortaya çıkmıştır. Elçilik binalarının dokunulmazlığının kabul edilmesi ile haklarında yargılama ve cezadan kaçan kişiler elçilik binalarına sığınmaya başlamıştır.

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi'ne göre diplomatik ayrıcalıkların amacı uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve uluslararası dostane ilişkilerin geliştirilmesidir. Misyon binalarına tanınan dokunulmazlığın amacı diplomatik görevin serbest bir biçimde yerine getirilmesini sağlamaktır. Kişi hakkında yürütülen yargılamadan kaçmak için ülke devletinde bulunan diğer bir devletin diplomatik temsilciliğine sığındığı için diplomatik sığınma, olası siyasi anlaşmazlıkları beraberinde getirmektedir. Diplomatik sığınma hem evrensel uluslararası hukuk belgelerinde henüz yer almaması hem de sebep olduğu diplomatik krizler nedeniyle ele alınması gereken bir konu haline gelmiştir.

Uluslararası hukukta diplomatik sığınma kurumu birçok ülke tarafından reddedilmekle birlikte, sığınmacının özgürlüğüne ve hayati tehlikesine yönelik bir tehdidin varlığı halinde sürenin sınırlı ve geçici olması koşuluyla sığınma hakkının sağlanabileceği kabul edilmektedir.

Çalışma, ülke dışılık görüşü kapsamında diplomatik sığınma kavramına dayalıdır. Bu bağlamda *Kolombiya/Peru Sığınma Davası* ile Uluslararası Adalet Divanı'nın diplomatik sığınmanın şartlarını ve diplomatik sığınmanın sona erme usulünü nasıl değerlendirdiği incelenmiştir. Çalışmanın ana araştırma sorusu, diplomatik sığınmanın hukuki dayanağının ne olduğudur. Bu kapsamda diplomatik sığınmanın yer aldığı uluslararası düzenlemeler incelenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı Kararı, bölgesel sözleşmeler ve anlaşmalar ve diğer hukuki düzenlemeler olmak üzere öncelikle birincil veri kaynakları kullanılmıştır. Çalışmanın yöntemi tanımlayıcı ve analitik olduğu için ikincil veri kaynaklarına da dayanılmıştır. Bununla beraber, son yıllarda yaşanan diplomatik sığınma uygulamaları için çeşitli internet haberlerine ve basın duyurularına yer verilmiştir.

Edip F. Çelik'in 1956 yılında doçentlik tezi için hazırladığı *Devletler Hukukunda Diplomatik Melce ve Milletlerarası Adalet Divanı İçtihadı* isimli eser bu konuda en yetkin çalışmadır. Ancak eser güncelliğini kaybetmiştir. Bu çalışmanın, *Devletler Hukukunda Diplomatik Melce ve Milletlerarası Adalet Divanı İçtihadı* kitabından farkı diplomatik sığınmanın yer aldığı hukuki düzenlemelerin detaylı olarak incelenmesi; diplomatik sığınmanın 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi ile değerlendirilmesi ve II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar yaşanan önemli diplomatik sığınma örneklerinin analiz edilmesidir.

Sığınmaya ilişkin Türkçe hazırlanan akademik literatür, ülkesel sığınma ile sınırlı kalmış; ülke dışı sığınma göz ardı edilmiştir. Bu nedenle çalışmayı hazırlarken İngilizce kitaplara ve makalelere başvurulmuştur. Bu sayede diplomatik sığınmaya ilişkin literatürde bir kaynak oluşturmak amaçlanmıştır. "*Diplomatik sığınmaya dair evrensel bir uluslararası düzenleme yapılabilir mi?*" sorusu ile konuya yeni bir perspektif ile bakılmıştır.

Diplomatik sığınma konusu geniş çerçevede ele alınmış, diplomatik sığınmaya dair bölgesel sözleşmelerin arka planları anlatılmış, sözleşme ve anlaşmaların maddeleri tek tek açıklanmıştır. Çalışmanın önemli özelliği diplomatik sığınma konusunu kapsamlı olarak incelemesi ve önemli diplomatik sığınma örneklerine yer vermesidir.

Çalışmada öncelikle sığınma kavramı, sığınmanın tarihi süreci anlatılacak; uluslararası hukukta kabul edilen iki sığınma türü, ülkesel sığınma ve ülke dışı sığınmanın tanımları yapılacaktır. Diplomatik sığınma, kabul eden ve kabul etmeyen devletlerin yaklaşımlarındaki farklılıklar nedeniyle Liberalizm ve Realizm teorileri çerçevesinde değerlendirilecektir. Diplomatik sığınmaya ilişkin doktrindeki görüşlere yer verilecektir. Diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıkları açıklayan görüşlere;

diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıklara; misyon binalarının dokunulmazlığına değinilecektir. Ülke dışı sığınma görünümü olan diplomatik sığınma detaylı olarak incelenecektir.

Diplomatik sığınmanın yer aldığı uluslararası hukuk düzenlemeleri açıklanacaktır. *Haya de la Torre Olayı* anlatılacak; Uluslararası Adalet Divanı'nın Kolombiya-Peru Sığınma Davası değerlendirilecek; diplomatik sığınmanın sona erme usulleri incelenecek; Divan kararına yönelik eleştirilere yer verilecektir.

Sorunlar ve Çözüm Önerileri başlığında "*Diplomatik sığınmaya dair evrensel bir düzenlemeye ihtiyaç var mı?"* sorusuna cevap verilmeye çalışılacaktır. Sonuç bölümünde konunun genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

Diplomatik sığınma, Türkçe ve yabancı dillerdeki literatürde kurum olarak kabul edildiği için bu çalışmada da kurum olarak kabul edilmiştir.

2. SIĞINMA KAVRAMI VE SIĞINMANIN TARİHİ SÜRECİ

Hukuki statüler sayesinde belirli koşulları taşıyan kimselere, belirli bir takım özellikler yüklenebilir. Kişi, önceden hazırlanan ve esnekliği kısıtlı olan bir şablonun kapsamına girebildiği takdirde o hukuki statüye dâhil edilebilir. Diplomatik sığınma, hukuki bir statü olduğu için kişinin belirli kıstasları taşıması gerekmektedir. Diplomatik sığınmanın temelinin sığınma eylemi olması nedeniyle öncelikle sığınmanın unsurları ortaya konulmalı, sonrasında sığınmacı statüsünün kıstasları ve hukuki usulü değerlendirilmelidir. Zira kişinin sığınmacı olarak kabul edilebilmesi için sığınma eyleminin meydana gelmesi gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmanın başında sığınma kavramının incelenmesi yerinde olacaktır.

Sığınma, uluslararası hukukun önemli bir alanını oluşturmaktadır. Sığınma eyleminin geçmişi insanlık tarihi kadar eski olduğu için izleri birçok farklı kültürde ve uygarlıkta görülmektedir.[1]

Kavramın geleneksel ve siyasi niteliği, hukuki durumunun biçim almasında etken olmuştur. Sığınmanın teorik sınırları, kişinin, vatandaşı olduğu devletin egemenlik alanından kaçarak, üçüncü ülke olarak kabul edilen başka bir devletten korunma talep etmesi olarak belirlenmiştir. Devletlerarasında bir mesele haline gelmesi ile sığınma, uluslararası hukuku ilgilendiren bir konu olmuştur.[2]

Türk Dil Kurumu tarafından *sığınmak* kelimesinin anlamı (1) tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek; (2) korunmak amacıyla bir yere veya birine başvurmak, başkalarının yardım ve korunmasına ihtiyaç duymak; (3) genellikle siyasi sebeplerle kendi ülkesinden kaçıp başka ülkeye gitmek, iltica etmek; (4) güvenmek yardım istemek veya ummak olarak tanımlanmıştır.[3]

Sığınma, "*bir kimsenin uyruğunu taşıdığı veya ikamet ettiği devletin ülkesini, baskı veya ayrımcılık nedeniyle terk ederek, yabancı bir devletin ülkesine, diplomasi*

[1] Tevfik Odman, **Mülteci Hukuku**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara 1995 s. 5.
[2] Neva Övünç Öztürk, "*Uluslararası Koruma Çerçevesinde Mültecin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi*", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, 2014, s. 18-19.
[3] Türk Dil Kurumu Sözlükleri, https://sozluk.gov.tr (Erişim Tarihi: 25/06/2023).

temsilciğine veya konsolosluk binalarına, savaş gemilerine veya devlet uçaklarına girerek bu mekânlarda koruma aramasıdır."[4] Uluslararası hukuka göre, ticaret gemilerine sığınma talebinde bulunulamaz.[5]

Sığınma olayının sebebine ve sığınmanın gerçekleşme şekline göre sığınmacılar ikiye ayrılmaktadır. i) Hitler Almanya'sından kaçarak başka ülkelere sığınan Yahudiler gibi bir ülkedeki ayrılıkçı olay, iç çatışma veya savaştan kaçarak toplu sığınmacı olanlar; ii) ülkesindeki siyasi yargılaması nedeniyle başka bir devlet ülkesine sığınan bireysel sığınmacılar.[6]

Sığınma talep eden kimse, kabul eden devletin, gönderen devletin vatandaşı ya da üçüncü bir devletin vatandaşı olabilir. Sığınma talebinde bulunan kimsenin talebi, talep edilen ülkede ya da o devletin egemen olduğu başka bir yerde kabul edilebilir. Sığınma talebinin kabulü uzun sürelidir. Sığınma talebini kabul eden devlet, sığınmanın kabulü kararıyla birlikte kişiyi korumaya yönelik gerekli tedbirleri almaktadır.[7]

Uluslararası hukukta sığınmacı kavramı, mülteci olmak için başvuru yapmış ancak işlemleri tamamlanmamış yabancıları ifade etmek için kullanılmaktadır. Sığınmacı kavramı, mültecilikten önceki fiili durumu karşılamaktadır.[8]

Uluslararası hukukta sığınma kavramı için mutabık kalınabilen bir tanım mevcut değildir.[9] *Grahl Madsen*, sığınma *(asylum)* sözcüğünün, Yunanca *"asyla/asylon"* sözcüğünün Latince karşılığı olduğunu belirtmiş ve sığınmayı tutsaklıktan kurtulma ya da özgürlüğe kavuşma şeklinde açıklamıştır.[10] Latincede "*asylum*", "*dokunulamaz, ihlal edilemez yer*" ya da "*dokunulmazlık, yakalanamama, tutulamama*" anlamına gelmektedir.[11]

---

[4] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap,** Turhan Kitabevi, Ankara 2014, s. 186.
[5] Gökçe Konyalı, **Uluslararası Hukukta Sığınma Hakkı**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021, s. 27.
[6] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1989, s. 167-168.
[7] Ahmet Hamdi Topal, "*Uluslararası Hukuk Açısından Diplomatik Sığınma ve Assenge Olayı*", **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, 2014, s. 52.
[8] Esra Eren, **Mülteci Hukukunda Geçici Koruma**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s. 58.
[9] Konyalı, a.g.e, s. 25.
[10] Öztürk, a.g.e, s. 18.
[11] Konyalı, a.g.e, s. 25.

Sığınma amaçlı kullanılan ilk yerler kutsal alanlar olmuştur. [12] Ulus-devlet anlayışının yayılması sığınma kavramında değişikliğe neden olmuştur. Sığınma, yerleşim yeri oluşturmaktan farklı olarak koruma yeri temin etmek anlamı taşımaya başlamıştır. Sığınma kavramının hukuki tanımının belirlenmesinde sığınmanın siyasi niteliği ve farklı geleneklerdeki görünümü tesirli olmuştur.[13]

Sığınma kavramının teorik sınırlarını belirleyen düşünürlerin başında *Hugo Grotius, Samuel von Pufendorf, Christian Wolff* ve *Emer de Vattel* gelmektedir. Her ne kadar sığınmayı, kaçan yabancının korunması olarak esas alsalar da sığınmanın gerekçesi olarak farklı nedenler sunmuşlardır. *Grotius*, sosyal düzen ile tabii hukukun oluşturduğu kurulun, egemen iktidarın kendi tebaasındaki halkının üzerindeki en yüksek yargıç olduğunu; yönetimin barbarlaşması durumunda egemenin ayrıcalıklarını kaybedeceğini; egemenliğe bağlı haklarının ortadan kalkacağını ve tabii hukukun ihlali ile sonuçlanacağını ileri sürer. Barbar rejimin vatandaşı, egemen iktidar ile sadakat anlaşması ile bağlıdır. Ancak yabancı devletlerin böyle bir yükümlülüğü olmadığı için üçüncü ülke, baskı altındaki kişiye yardım edebilir. Böylece sığınma ile tabii bir hak olan koruma sağlanır ve tabii hukuku ihlal eden devlet başka bir devlet tarafından cezalandırılır. *Grotius*'a *göre;*

> *"sığınma ve cezalandırıcı savaş benzer sebeplere dayanmaktadır. Her iki durumda da amaçlanan, yanlış kullanılan otoritenin cezalandırılmasıdır. Ancak bu iki durumun öngördüğü yaptırımlar aynı düzeyde değildir. Cezalandırıcı savaş, sadece yabancı bir rejimin, aşırı derecede yanlış uygulanması durumunda söz konusu olup, daha ağır bir yaptırım öngörmekte iken, sığınma, belirli durumlarda, otoritenin yanlış uygulanmasına verilen uygun bir cevaptır."*[14]

Pufendorf, Wolff ve *Vattel* gibi uluslararası hukukçular, *Grotius*'un devletlerin ihlal edenlere karşı tabii hukuku uygulama yetkisine sahip olduğu fikrini reddetmişlerdir. *Pufendorf*, bunun yerine cezalandırıcı gücün egemenlikten kaynaklandığını kuramsallaştırmıştır. Uluslararası sistemin bir egemenliği olmadığı için devletler, üçüncü kişilere karşı işlenen tabii hukuk ihlalleri nedeniyle birbirlerini cezalandırmaya uygun değildir. Devletlerin başka bir devletten kaçan kişileri iade etme veya cezalandırma görevi de yoktur; ceza, suçlu ile kendi hükümdarı arasındaki

[12] Öztürk, a.g.e, s. 18.
[13] Öztürk, a.g.e, s. 19.
[14] Matthew E. Price, **Rethinking Asylum, History, Purpose, and Limits**, Cambridge University Press, Cambridge 2009, s. 36-38.

bir meseledir. *Pufendorf*, görüşünün daha barışçıl bir uluslararası sistemi destekleyeceğini savunmuştur. Grotius'un teorisinin gerektirdiği gibi, "*Bir kişinin kendisini insani meselelerde bir nevi hakem olarak öne sürmesi*", "*doğanın bahşettiği eşitliğe bile aykırıdır, böyle bir şeyin kolayca büyük suiistimallere yol açabileceği gerçeğinden bahsetmeye bile gerek yok; çünkü yaşayan ve kendisine karşı bunun savaş için bir mazeret teşkil edemeyeceği neredeyse tek bir kimse yok.*"[15]

Pufendorf'un uluslararası sisteme nispeten barışçıl bakış açısının, sığınma konusundaki tutumu açısından önemli sonuçları olmuştur. *Grotius*'a göre devletler, diğer devletlerden kaçan suçluları iade etme veya cezalandırma yükümlülüğü altındaydı. Sığınma bu yükümlülüğün bir istisnasıydı ve yalnızca talepte bulunan devletin hak edilmemiş bir zarara yol açmaya çalıştığı durumlarda geçerliydi. Dolayısıyla *Grotius*'un sığınma politikası, devletlerin "insani meselelerin hakemi olarak kendilerini öne çıkarmaları" üzerine kuruluydu. *Pufendorf*, devletlerin bu tür yargılarda bulunması gerektiği yönündeki öneriyi reddetmiştir. *Pufendorf*'un yaklaşımı, sığınmayı "yabancılara ve gezginlere barınma ve misafirperverlik sağlama" şeklindeki genel göreve indirgemek olmuştur.[16]

Wolff, Grotius ile *Pufendorf*'un bakış açısını harmanlayarak, tabii durumda her şeyin ortak olduğunu, hiç kimsenin yaşam hakkının mutlak olarak ortadan kaldırılamayacağını, ülkesinden ayrılmak zorunda kalan kişilerin doğal olarak üçüncü bir devlette yaşam hakkına sahip olması gerektiğini ileri sürmüştür. *Vattel, Wolff*'un görüşünü genişleterek, bir yabancının kabul edilecek durumda olup olmadığına karar vermenin her milletin sorumluluğunda olduğunu savunmuştur. *Vattel*'e göre, hiçbir millet haklı bir gerekçe olmadıkça ülkesinden sürülen kişinin sığınma talebini reddetmemelidir.[17]

Tarihi süreci incelendiğinde, sığınmanın insanlık tarihi kadar eski olduğu görülmektedir.[18] Sığınma sözcüğü ve kavramı, en az 3500 senedir farklı kavimlerin

[15] Price, a.g.e, s. 36.
[16] Price a.g.e, s. 38-39.
[17] Price, a.g.e, s. 40-41.
[18] Konyalı, a.g.e, s. 25.

ve toplulukların kültürel kalıntılarında ve yazılı eserlerinde görülmektedir. [19] Museviler, kabileler arasında yaşanan kan davalarını sığınma kurumu aracılığı ile önlemeye çalışmışlardır. Sığınma ve yabancıların korunmasına ilişkin Eski Ahit ayetleri Museviler tarafından yasa olarak kabul edilmiştir. Hz. Musa tarafından bazı kentler zulümden kaçan kişilerin sığınacağı alanlar olarak tayin edilmiştir.[20]

Antik dönemde haksız olarak cezalandırılan kişiler, kutsal kabul edilen tapınak, kilise gibi yerlere sığınmıştır. Kutsal kabul edilen yerlere sığınan kişileri yakalamak, ibadethaneye yöneltilen bir ihlal olarak kabul edilmiştir. Kişiler, kutsal kabul edilen mekânların dokunulmazlığından yararlanmıştır. Sığınma talebinin hukuka uygunluğuna tapınak görevlileri karar vermiştir.[21]

Antik Mısır ve Asur uygarlıklarında kralların yaptırdığı mabetler, koruma ihtiyacı olan kişilerin kullanımı için sunulmuştur.[22] *Kral Assyrophernes* tarafından oğlunun anısı için yaptırılan mabet, yaşam hakkı tehlike altında olan kişilerin sığınma amaçlı kullandıkları yer olmuştur. Bazı tarihçiler sığınmanın Mısır kökenli olduğunu ve sığınma arayanlara mabette sığınma hakkı verdiği için *Kral Assyrophernes'in* sığınma haklarının kurucusu olduğunu savunmaktadır.[23]

Antik Yunan'da "*asulia*" ve "*hiketeia*" olmak üzere iki farklı koruma kurumu vardı. *Asuli*, dokunulmazlık, alıkonulamama; *hiketeia*, yardım dilemek ve yalvarmak anlamında kullanılmaktaydı. *Asulia*, büyükelçiler, devlet temsilcileri, uzun yolculukların ardından Yunan şehirlerine ulaşan sporcuların makul bir sebebe dayanması halinde daha uzun süreli ve imtiyazlı koruma talebiydi. Bu uygulamanın, modern uluslararası hukukta elçilerin ve devlet görevlilerinin dokunulmazlıklara sahip olmalarına benzer bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz. *Hiketeia,* belirli eylemlerden oluşan bir ritüelin gerçekleşmesi ile bireylerin sözlü olarak yardım dileyerek koruma talep etmesiydi. *Hiketeia* talebinde kabul edilme zorunluluğu

---

[19] Murat Saraçlı, "*Uluslararası Hukukta Yerinden Edilmiş Kişiler*", **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Doktora Tezi, 2010, s. 50.
[20] Zeynep Karasulu, "*Anayasa Hukuku Bağlamında Sığınma Hakkı*", **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü**, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 55-56.
[21] Işıl Özkan, Göç, **İltica ve Sığınma Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2018, s. 41.
[22] Saraçlı, a.g.e, s. 50.
[23] Allen Page Bissell, **The Law of Asylum ın Israel Historically and Critically Examined**, Forgotten Books 2018, s.4-5.

olmadığı için koruma arayan kişinin tapınak rahibini sığınmayı hak ettiğine dair ikna etmesi gerekiyordu.[24]

Antik Yunan medeniyetinde çok tanrılı inanç olduğu için sığınma kavramının temeli Musevilerin aksine dini normlara dayanmamıştır. Sığınma hakkının ortaya çıkış nedeni zorbalığı ve zulümleri kontrol altına almak, güçlü karşısında güçsüzü korumaktır.[25] Antik Yunan'da sığınma olgusu mitoloji, tiyatro, tarih, şiir gibi birçok alanda yer teşkil etmiştir. Mabetler, Tanrılarının merhametinin sunulduğuna inanılan yerler olarak kabul edilmiş ve koruma arayan kişilerin bu kutsal alanlara sığınması kabul edilmiştir. Mabetlere sığınan kişilere zarar vermek isteyenlerin cezası ölüm veya sürgün olmuştur. Güçlü karşısında güçsüzü koruma, despotizmin engellemesi gibi amaçlarla doğan sığınma kurumunun çerçevesi zaman içerisinde genişlemiş ve kutsal kabul edilen sığınma alanları suçluların yerleştiği, masum ve suç işleyenlerin ayrımının yapılmasının gayrikabil olduğu bir kurum haline gelmiştir. Belirtmek gerekir ki, sığınma hakkına bu kadar önem atfedilmesi ve tecziye edilmemiş suçlu kişilerin dahi sığınmasının kabul edilme nedeni Antik Yunan'daki kadere olan inanç ile ilişkilidir. Zira inançlarına göre sığınma kurumuna aykırı davranış büyük bir günah olduğu için sığınmaya riayet edilmemesi büyük felaketlere sebebiyet verecektir.[26]

Sığınma olgusunun yer aldığı bir başka antik medeniyet Azteklerdir. Aztekler'de esirlerin sığınma hakları için kurallar getirilmiştir. Borcu olan veya bir suça karışan esirlere kraliyet sarayında sığınma hakkı verildiği görülmüştür. [27]

Milattan önce sığınmacıların korunmasına yönelik anlaşmalar yapıldığı bilinmektedir. Günümüzdeki geri göndermeme ilkesine benzer şekilde yapılan anlaşmalar da olmuştur.[28]

Roma İmparatorluğu'ndaki ilk sığınma olgusu Kral Romulus tarafından ülkesine gelen herkese koruma vaatte bulunulduğu dönem gerçekleşmiştir. Kral Romulus'un

[24] Konyalı, a.g.e, s. 21-22.
[25] Karasulu, a.g.e, s. 57.
[26] Saraçlı, a.g.e, s. 51.
[27] Saraçlı, a.g.e, s. 51-52.
[28] Odman, a.g.e, s. 6.

ülkesine gelen herkese koruma sağlayacağına yönelik vaatte bulunmasının nedeni güçlü ve savaşçı bir devlet kurma isteği olmuştur. Antik Yunan uygarlığına benzer şekilde mabetler sığınma yeri olarak kabul edilmiş ancak suçluların kutsal alanlara sığınmasına müsaade edilmemiştir. Getirilen kurallar ile yasalara göre suçlu kabul edilen kimselerin sığınma olgusundan yararlanılmasının önüne geçilmiştir. Sığınma kurumuna aykırı davranışta bulunan kişiler cezalandırılarak sığınma olgusu güçlü bir şekilde korunmuştur. I. Jüstinyen tarafından Roma Hukuku yeniden düzenlenmiş ve modern sığınma uygulamasına benzer ilk düzenlemeler yapılmıştır. I. Jüstinyen'in kabul ettiği ilkeye göre hakkında ciddi suç isnat edilen kimselere sığınma hakkı tanınmamıştır. Kaçak esirlerin ve yabancıların sığınma sağladıkları yerler ile imtiyazlı kişilerin sığındıkları yerler farklı alanlar olarak belirlenmiştir.[29]

Roma İmparatorları, kilisenin sığınma hakkı verme yetkisi olduğuna dair birçok emirname yayınlamakla birlikte sığınmanın kapsamı ve uygulanması bakımından da sınırlar getirmişlerdir. Konsillerde sığınma hakkının tanınması ve sınırlandırılmasına dair tartışmalar yaşanmıştır. İmparator II. Theodosius ve Valentinianus dönemlerinde sığınma hakkına ilişkin açıkça düzenlemeler yapıldığı bilinmektedir. Konstantin, 313 yılında yayınladığı Tolerans Fermanı ile kiliselere firarileri koruma yetkisi tanımıştır. 392 yılında çıkarılan kanuna göre; *"Kaçıp kiliseye sığınmaya yeltenen devlet borçluları saklanmış bulundukları yerden çıkarılmalı veyahut firari kişinin borçları onları saklayan/koruyan piskoposlardan cebren alınmalıdır. (...) Bunu müteakip hiçbir borçlu rahipler tarafından korunmayacak, aksi takdirde bu kişilerin borçlarını onları müdafaa eden rahipler ödeyecektir."* Söz konusu kanun, sığınma hakkına ilişkin günümüzde bilinen ilk İmparatorluk Kanunu'dur.[30]

Orta Çağ'da sığınma kurumu dinlerin ve din adamlarının yetkisi altında uygulanmaya devam etmiştir. Koruma arayan kişiler, kutsal kabul edilen mekânlarda sığınma hakkı elde edebildikleri için sığınma kurumu ve dini inançlar arasındaki ilişki devam etmiştir. Orta Çağ hükümdarları, suçluların cezalarının infazından kaçmasının önüne geçmek, kutsal kabul edilen mekânların zarar görmesini önlemek,

[29] Saraçlı, a.g.e, s. 53.
[30] Konyalı, a.g.e, s.24.

sığınma hakkının kötü niyetle kullanılmasını engelleme düşüncesiyle sığınma kurumunu düzenleme ihtiyacı hissetmişlerdir.[31]

Kutsal nitelik taşıyan sığınma hakkı, Orta Çağ'a gelindiğinde din temelli yasalarla birleşmiştir. Sığınma kurumu, Katolik Kilisesi'nin, laikliğe karşı merhamet ve bağışlayıcılığının sembolü olmuştur. Protestanlığa geçen yerlerde kiliseler ve diğer sığınma mekânları kutsal sayılmaktan çıkmış; Katolik devletler ise suçlu kişi ile suçsuz kişinin tefrik edilmesini önleyen, adaletin tesisini aksatan dinsel sığınma kurumunun yeni baştan tanzim edilmesi için eleştiriler yapılmıştır. Hristiyanlığın içinde reform hareketinin doğması ve Protestanlığın yayılması ile sığınma uygulamasına yönelik tepkiler artmıştır. Büyük monarşilerin kurulması, monarşilerin halk üzerinde yeniden etkili olması ve reform hareketiyle kilisenin güç kaybı yaşamasıyla dinsel sığınma yerini laik kurumların olduğu diplomatik sığınmaya devretmiştir.[32]

Dinsel sığınma yasaları Fransa (1539), İngiltere (1624), Prusya (1827), Macaristan (1855) ve İspanya (1860) devletleri tarafından zaman içerisinde kaldırılmıştır. Devletlerin öneminin artması ile devletlere ve hükümdarlara karşı suç işleyen siyasi suçluların iadeleri için antlaşmalar imzalanmaya başlanmıştır. Siyasi suçluların iadesine yönelik ilk antlaşma 4 Mart 1376 tarihinde Fransa Kralı V. Charles ve Savoy Kontu arasında imzalanmıştır. Diğer Avrupa monarşileri arasında 16. ve 17. yüzyılda bu tür antlaşmalar imzalanmaya devam etmiştir.[33] Modern uluslararası hukuktaki gibi siyasi suçlu kişilerin iade edilmeyerek diplomatik sığınma verilmesine benzer uygulama ise Fransız İhtilali sırasında başlamıştır.[34]

Reform döneminin ardından Avrupa'da kilisenin hâkimiyetini yitirmesiyle yeni bir hukuki düzen teşekkül etmeye başlamıştır. Mezhep savaşları nedeniyle insanların topluluk olarak yer değiştirdiği dönemde sığınmaya ilişkin uluslararası bir antlaşmanın olmaması bireylerin korunmasız bir durumla karşılaşmaları sonucunu doğurmuştur. 1789 Fransız İhtilali ile devlet ve bireye bakış değişmiştir. Fransız

[31] Konyalı, a.g.e, s.23.
[32] Edip F. Çelik, **Devletler Hukukunda Melce ve Milletlerarası Adalet Divanı İçtihadı**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1956 s. 14-15.
[33] Saraçlı, a.g.e, s. 54.
[34] Katalin Siska, "*Historical and Legal Perspectives of the Right of Asylum and Extradition Until the 19th Century*", **Miskolc Journal of International Law**, C. 1, S. 2, 2004, s. 194.

İhtilali'nin de siyasi olması, halk tarafında siyasi sığınmacıların korunması gerektiği, aksi durumun sığınma hakkının ihlali olarak algılanmıştır. İhtilali'nin ardından siyasi sığınma, pozitif hukuk kurallarında da yer bulan bir uygulama haline gelmiştir. Ancak siyasi sığınmacıların kabul edilmesine itiraz eden devletler de olmuştur. Bu hükümetler, siyasi sığınmacıların iade edilmesini veya sınır dışı edilmesini talep etmişlerdir. Adi suçlular ve siyasi suçluların ayrılmasının kolaylaşması; uluslararası hukukun ve ulusal hukukun gelişmesi; siyasi sığınmacılara sığınma hakkının verilmesi düşüncesi bütünleşince devletlerin iç hukuklarında siyasi sığınmacıların korunmasına yönelik düzenlemeler yapmaları gerektiği sonucunu doğurmuştur.[35]

Sığınmacılara ilişkin ilk uluslararası düzenlemeler, Milletler Cemiyeti Dönemi'nde yapılmıştır. Balkan Savaşları ve akabinde I. Dünya Savaşı, sosyal ve ekonomik kaygıyla sığınacak yer arayan kişilere neden olmuştur. Bu dönemde sığınma için uygulanabilecek bir uluslararası antlaşma olmamasına bağlı oluşan sorunlar nedeniyle Uluslararası Kızılhaç Komitesi Ortak Komitesi ve Kızılhaç Dernekleri Birliği bir konferans yapılması için Milletler Cemiyeti'ne davette bulunmuştur. 1921'de Cenevre'de gerçekleşen Konferans'ın ardından Milletler Cemiyeti Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuş; *Dr. Fridtjof Nansen*'a Yüksek Komiser görevi verilmiştir. 1930'da Yüksek Temsilci *Nansen*'in vefatı ile bu makama son verilmiş, yerine Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi tesis edilmiştir. Sığınmacılara ilişkin ilk uluslararası sözleşme olması sebebiyle önemli olan Mültecilerin Statülerine İlişkin Uluslararası Sözleşme 28 Ekim 1933 tarihinde imzalanmıştır. Sözleşme'de kurulan hüküm ile sığınmacıların sınır dışı edilmesi ve geri gönderilmesinin önüne geçilmiştir. Böylece geri göndermeme ilkesi, uluslararası hukukta bir antlaşma ile yerini almıştır.[36]

Sığınmaya ilişkin uluslararası hukukta yapılan düzenlemelerin temeli Milletler Cemiyeti döneminde sınırlı olsa atılmış; II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise geniş kapsamlı düzenlemeler yapılmasının gerekliliği ile karşılaşılmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde uluslararası düzenlemelerde diplomatik sığınmanın nasıl yer aldığı değerlendirilecektir.

---

[35] S. Prakash Sinha, **Asylum and International Law**, Martinus Nijhoff, Hague, 1971, s. 18-19.
[36] Konyalı, a.g.e, s.34-35.

3. SIĞINMA TÜRLERİ

Uluslararası hukukta devletin en az üç temel unsurun bir araya gelmesiyle oluştuğu kabul edilmektedir: *insan topluluğu*; *ülke*; *kendi üstünde herhangi bir otoriteye bağlı olmayan siyasal yönetim*.[37] Bu kapsamda devlet, "*belirli bir ülkede yaşayan ve bir üstün iktidara tâbi teşkilatlanmış insan topluluğunun meydana getirdiği devamlı, siyasî, hukukun kendisine şahsiyet izafe ettiği bir varlık*" olarak tanımlanabilir.[38] İç hukukta ve uluslararası hukukta kabul edilen görüşe göre bir devlet ülkesi, devlete ait kara, hava ve denizden oluşur. Devlet ülkesinin coğrafi bütünlük içerisinde kara ve karaya bağlı deniz ve havadan oluşma zorunluluğu yoktur.[39]

Devlet, egemenlik yetkisini kullanırken uluslararası hukukun kabul ettiği yükümlülükler dışında başka bir otoriteye tabi değildir.[40] Devlet, sınırları içerisinde tek egemen otoritedir. "*Territory*" sözcüğü Türkçe'de ülke, kara parçası anlamında kullanmaktadır. Kendi ülke topraklarında yasama, yürütme ve yargı erkini tek başına kullanması devletin ülkesel yetkisidir (*territorial jurisdiction*). Devletin, ülkesel yetkisini belirli hallerde ülke dışında kullanması durumu devletlerin ülke dışı yetkisidir (*extra-territorial jurisdiction)*.[41] Vatandaşı olduğu devlet tarafından zarar gören veya zarar görme tehlikesi altına giren kişinin kendi devletinden ayrılıp bir başka devlete sığınması, sığınma talep ettiği devletin egemenlik yetkisine ilişkin bir konuyu oluşturur.[42] Sığınma, bir devletin ülke topraklarında gerçekleşebileceği gibi, devlet, sınırlarının ötesinde bazı egemenlik yetkilerini belirli bölgelerde kullanabilir.[43]

Sığınma iki şekilde gerçekleşebilir: i) ülkesel sığınma (*territorial asylum*); ii) ülke dışı sığınma *(extra-territorial asylum)*.[44]

---

[37] Hüseyin Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 140
[38] Ömer İlhan Akipek, **Devletler Hukuku II. Kitap Devletler Hukukunun Şahıslarından Devlet**, İstiklal Matbaası, İstanbul 1965, s. 13.
[39] Pazarcı, Uluslararası Hukuk, s. 143-144.
[40] Pazarcı, Uluslararası Hukuk, s. 149.
[41] Konyalı, a.g.e, s. 72.
[42] Öztürk, a.g.e, s. 22
[43] Konyalı, a.g.e, s. 72.
[44] Pazarcı, Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap, s. 170.

Ülkesel sığınma (*territorial asylum*), *"insanların vatandaşı oldukları veya ikamet ettikleri ülkede yaşam haklarının ihlal edilmesi veya işkence, onur kırıcı ya da insanlık dışı muamele ve cezaya maruz bırakılmaları yahut böyle bir tehlike altında olmaları sebebiyle bulundukları ülkeden kaçarak bir başka devlette koruma aramalarıdır."*[45]

Sığınmaya ilişkin evrensel hukuk metinlerinin tümü, ülkesel sığınmaya ilişkin şartları düzenlemiştir. Uluslararası hukuktaki egemen eşitlik ilkesine göre, devletlerin yabancıları ülkelerine kabul etme durumu devletin karar verme yetkisindedir. Devletin ülke topraklarındaki bir yabancıya sığınma hakkı tanıması, sığınmacının uyruğunda olduğu devletin egemenlik yetkisine müdahale değildir.[46] Uluslararası Adalet Divanı'nın *Kolombiya/Peru Sığınma Davası* kararı da bu yöndedir.[47] BM Ülkesel Sığınma Bildirisi'ne göre, sığınma hakkının gerekçelerini değerlendirmek, sığınma hakkı veren devlete aittir. [48] Uluslararası Hukuk Enstitüsü'nün de benimsediği görüşe göre sığınma devletin ülkesel egemenliği ile sıkı bir ilişki içerisindedir. Uluslararası Hukuk Enstitüsü, sığınmayı, "*koruma arayışında olan kişiye, bir devletin kendi sınırları içerisinde veya kontrol alanı dâhilindeki bir başka yerde bu korumayı sağlaması*" şeklinde tanımlamaktadır.[49] Devletlerin sığınma hakkı vermesi temel insan haklarının koruması ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle ülkesel sığınmanın kaynağı uluslararası hukuk ve iç hukuk düzenlemeleri olabilir. Ülkesel sığınmanın meşruiyeti egemenlik yetkisinden gelse dahi temel insan haklarının korunması tüm devletlerin sorumluluğundadır. Dolayısıyla temel insan haklarının korunması gerekiyorsa bu yükümlülüğü yerine getirecek uluslararası antlaşmaların yapılması gerekir.[50]

Ülke dışı sığınma ise kişinin, devletin ülkesi dışında bulunan diplomasi temsilciliklerine, konsolosluk binalarına, askeri kamplarına, savaş gemilerine ya da uçaklarına sığınmasıdır. Ülke dışı sığınmanın sıkça karşılaşılan görünümü diplomatik

---

[45] Konyalı, a.g.e, s. 72.
[46] Konyalı, a.g.e, s. 73.
[47] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf (Erişim Tarihi: 27/06/2023).
[48] Declaraiton on Territorial Asylum https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html (Erişim Tarihi: 27/06/2023).
[49] Instıtute of International Law, Resolutions Adopted at Its Bath Session, September 1950, Chapter I, Article 1. **The American Journal of International Law**, Vol:45, No:2, 1951.
[50] Konyalı, a.g.e, s. 49.

sığınmadır.[51] Diplomatik sığınma (*diplomatic asylum*); kişinin, bir başka devletin ülkesel sınırları içindeki yabancı diplomasi temsilciliğine sığınarak koruma talep etmesidir. Ülke devleti ile başka bir ülkede diplomasi temsilciliği bulunan devlet arasında bir antlaşma hükmü ya da teamül hukuku kuralı mevcut değilse sığınan kişinin, ülke devletine teslim edilme yükümlülüğü yoktur.[52] Diplomatik temsilciliklere yapılan sığınma, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

[51] Konyalı, a.g.e, s. 49.
[52] Pazarcı, Uluslararası Hukuk Dersleri 2. Kitap, s. 171.

4. MİSYON BİNALARININ DOKUNULMAZLIĞI

Diplomasi sözcüğünün kökeni Yunanca "*diploma*" kelimesinden gelmektedir. Modern anlamda diplomasi, güven ve yetkiyi ifade etmektedir. Diplomasi, uluslararası ilişkilerin düzenlenmesi ve yönetilmesi için dış ilişkileri kapsayan bir faaliyet alanıdır. Uluslararası hukukun işlevi devletler arasındaki ilişkiyi düzenlemektir. Bu kapsamda diplomasi ile uluslararası hukuk arasında sıkı bir bağ vardır.[53]

Devletler, dış ilişkilerinin genel işleyişini sağlamak amacıyla karşılıklı kabul ile diplomatik misyonlar bulundururlar.[54] Uluslararası hukuk kuralları, bir devletin ülkesinde bulunan diplomasi temsilcisi ve temsilciliklerine bir takım diplomatik ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar tanıma yükümlülükleri vermektedir. Devletler arasındaki ilişkilerin sürdürülmesi için gerekli olan bu kurallar diplomasinin kendisi kadar eskiye dayanmaktadır.

Çeşitli taraflar arasında bir iletişim yöntemi olarak diplomasi, tanınmış temsilciler arasındaki müzakereleri de içeren eski bir kurumdur. Uluslararası yasal hükümler, yüzyıllardır süren devlet uygulamalarının sonucu oluşmuştur. Ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar, kısmen egemenlik, bağımsızlık ve eşitliğin bir sonucu devletlerin bir parçası olarak kısmen de uluslararası bir sistemin temel bir gereği olarak gelişmiştir.

Diplomatik ilişkiler geleneksel olarak büyükelçiler ve onların personeli aracılığıyla yürütülmüştür; ancak ticaretin ve ticari ilişkilerin gelişmesiyle birlikte konsolosluk makamı kurulmuş ve genişletilmiştir. Hızlı iletişimin gelişmesi, belirli amaçlar için belirli bölgelere gönderilmek üzere tasarlanan ve genellikle devlet ya da hükümet başkanının sorumlu olduğu özel misyonların oluşturulmasını teşvik etmiştir. Yabancı devletlerde bulunan diplomatlar ve konsoloslar, dostane ilişkilerin sürdürülmesinde yararlı işlevler sürdürmektedirler; bu durum ticari ve ekonomik faaliyetler için önem ifade etmektedir.

---

[53] Alsan, **Devletler Hukuku** Birinci Cilt Prensipler-Şahıslar, s.548-549.
[54] Akipek, **Devletler Hukuku** II. Kitap Devletler Hukukunun Şahıslarından Devlet, s. 104.

Diplomatik dokunulmazlıklar alanı, uluslararası hukuk konuları arasında en çok kabul gören ve tartışmaya yer bırakmayan konulardan biridir. Diplomatik ilişkilerin dengeli bir şekilde yürütülmesi nihayetinde tüm devletlerin menfaatinedir.[55]

Diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıkların önemi uluslararası mahkeme kararları ile de belirtilmiştir. Uluslararası Adalet Divanı, *Arrest Warrant* kararında Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi'ne atıfta bulunularak diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıkların uluslararası hukuk için önemi vurgulanmıştır.[56]

Uluslararası Adalet Divanı'nın, 15 Aralık 1979 tarihli *Amerika Birleşik Devletleri'nin Tahran'daki Diplomasi Temsilcileri ve Konsolosluk Görevlileri Davası*[57] kararında belirttiği gibi; diplomatik hukuk kuralları, kısaca, bir yandan kabul eden devletin diplomatik misyonlara tanınacak kolaylıklar, ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklara ilişkin yükümlülüklerini ortaya koyan, diğer yandan da bunların misyon üyeleri tarafından muhtemel kötüye kullanımını öngören ve bu tür kötüye kullanımlara karşı koymak amacıyla kabul eden devletin elindeki araçları belirleyen bağımsız bir rejim oluşturur.[58]

Uluslararası hukukta "dokunulmazlık" ve "ayrıcalık" kavramlarının muhtevası farklıdır. Dokunulmazlık kavramı, kabul eden devletin kanunlarından bağışık tutulmayı kapsar. Ayrıcalık kavramı, kabul eden devletin kanunlarının özü itibariyle uygulanmamasıdır. [59] Diplomatik dokunulmazlık; kişi dokunulmazlığı, bina dokunulmazlığı, haberleşme dokunulmazlığı, seyahat dokunulmazlığı, arşiv ve belgelerin dokunulmazlığından oluşmaktadır. [60] Konsolosluk ve konsolosluk mensuplarının dokunulmazlık ve ayrıcalıkları; kişi dokunulmazlığı, yargı dokunulmazlığı, konsolosluk binası ve araçlarının dokunulmazlığı, konsolosluk

[55] Malcolm N. Shaw, **International Law**, Cambridge University Press, Cambridge 2008, s. 751.
[56] Internatıonal Court Of Justıce Arrest Warrant Of 11 Aprıl 2000 (Democratıc Republıc Of The Congo *V.* Belgıum) s. 34 https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/7081.pdf (Erişim Tarihi: 27/06/2023)
[57] 4 Kasım 1979 tarihinde bazı gruplar, ABD büyükelçiliği ve konsolosluğunu işgal etmiş ve bir kısım diplomatik ve konsüler personeli uzun süre rehin tutmuşlardır. Uluslararası Adalet Divanı, geçici önlem olarak rehinelerin derhal serbest bırakılmasını talep etmiştir. 1981'de Amerikan bankalarındaki İran malvarlığına bloke edilince, blokenin kaldırılması karşılığında eyleme son verilmiştir. (ICJ Case Concerning United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/64/9545.pdf Erişim Tarihi: 25/09/2023). Melda Sur, **Uluslararası Hukukun Esasları**, Beta Yayınevi, İstanbul 2018, s. 257.)
[58] Shaw, a.g.e, s. 751
[59] Enver Bozkurt vd., **Devletler Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2010, s. 214.
[60] Sur, **Uluslararası Hukukun Esasları**, s. 257-260.

arşivlerinin dokunulmazlığı, gezi serbestliği, haberleşme serbestliğidir.[61] Diplomatik sığınmanın muhteviyatı nedeniyle bina dokunulmazlığı detaylı olarak ele alınacaktır.

Konsolosluk kurumu, Antik Yunan medeniyetinde ortaya çıkmış; 13. yüzyılda İtalyan şehir devletleri arasında ticari ilişkiler ile gelişmiştir.[62] İlk daimi elçilik 1455 yılında Venedik tarafından Cenova'da kurulmuştur. Devletler arası ilişkilerin gelişmesi ile 17. yüzyılın ikinci yarısından sonra daimi elçilik kurumu yaygınlaşan bir uygulama olmuştur. Daimi elçiliklerin yaygınlaşması ile elçilerin dokunulmazlıkları ve ayrıcalıkları gibi yeni sorunlar doğmuştur. 1815 Viyana Kongresi ve 1818 Aix-la-Chapelle Kongresi ile diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıklara ilişkin bir takım esaslar oluşturulmuştur. Diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıklar zaman içerisinde teamül kuralı haline gelmiştir.[63]

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi ile köklü bir teamüle dayanan diplomasi temsilcilerinin görevleri ile ilgili ayrıcalıkları ve dokunulmazlıkları düzenlenmiştir. 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi'nin giriş bölümünde Sözleşme'ye taraf olan devletlerin;

> "*Birleşmiş Milletler Yasasının Devletlerin egemen eşitliği, uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve uluslararasında dostane ilişkilerin geliştirilmesi hakkındaki amaç ve ilkelerini göz önünde bulundurarak; diplomatik ilişkiler, ayrıcalıklar ve bağışıklıklar hakkında uluslararası bir Sözleşmenin, ulusların farklı anayasal ve sosyal sistemlerine bakılmaksızın aralarında dostane ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacağına inanarak; bu gibi ayrıcalıkların ve bağışıklıkların amacının fertleri yararlandırmak olmayıp, devletleri temsil eden diplomatik misyonların görevlerinin etkin şekilde yapılmasını sağlamak olduğu*"

bilincinde anlaştıkları belirtilmiştir.[64]

Diplomatik binaların dokunulmazlığı, diplomatik dokunulmazlığın ayrılmaz bir unsuru ve uluslararası hukukun en temel ilkelerinden biridir.[65] Misyon binalarına tanınan dokunulmazlığın izah edilebilmesi öncelikle dokunulmazlığı kapsayan binaların tanımlanması gerekmektedir. 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında

---

[61] Bozkurt, a.g.e., s. 232-234.
[62] Bozkurt, a.g.e., s.228.
[63] Meray, **Devletler Hukukuna Giriş**, s. 12-13.
[64] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513.
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).
[65] Roba Aybay, **Tarih ve Hukuk Açısından Konsolosluk**, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2020, s. 222.

Viyana Sözleşmesi'nin 1. maddesinde misyon binasının tanımı yapılmıştır. Diplomatik misyon binaları, mülkiyete bakılmaksızın misyonun işleri için kullanılan binaları, bina bölmelerini ve arazisini kapsamaktadır.[66]

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 22. maddesine göre; "*Misyon binaları dokunulmazdırlar. Kabul eden Devlet yetkilileri misyon şefinin rızası olmadıkça bu binalara giremezler*."[67] DİVS'nin 30. maddesinin 1. fıkrasına göre; "*Bir diplomatik ajanın özel konutu misyonun binaları gibi aynı dokunulmazlık ve korunmadan yararlanacaktır*" [68] . Görüldüğü üzere, DİVS'de misyon binalarının dokunulmazlığı kesin bir anlatım ile kabul edilmekle birlikte diplomatik temsilcilerin[69] özel konutları da dokunulmazlık kapsamına alınmıştır.

24 Haziran 1963 tarihinde Viyana'da imzalanan Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'ne göre konsolosluk binalarının 31. Maddede öngörülen ölçüde dokunulmazlıkları vardır. Bu kapsamda; "*Kabul eden Devlet makamları, konsolosluk şefinin, onun tarafından tayın edilmiş kimsenin veya gönderen Devlet'in diplomatik temsilcilik şefinin muvafakati dışında, konsolosluk binalarının münhasıran konsolosluk işleri için kullanılan kısmına giremezler*." [70] Belirtmek gerekir ki, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'de, Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'ne göre dokunulmazlığın kapsamını daha sınırlı tutulmuş, konsolosların özel konutlarına ilişkin özel bir düzenlemeye gidilmemiştir. Bununla birlikte, misyon şefinin rızası olmadığı müddetçe diplomatik misyonların binalarına gönderen devletin görevlilerinin girmesinin önüne geçilmişken konsolosluk binaları ile ilgili bu durum tahdidi tutulmuştur. Konsolosluk binalarına tanınan dokunulmazlık, binanın sadece "münhasıran konsolosluk işleri için kullanılan" kısımlarına mahsustur. Bu kapsamda, konsolosluk binasının münhasıran

---

[66] Kamuran Reçber, **Diplomasi ve Konsolosluk Hukuku**, Dora Yayıncılık, Bursa 2011, s. 50.

[67] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).

[68] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 12/09/2023).

[69] 1961 Tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 1. Maddesinin e fıkrasındaki tanıma göre; diplomatik ajan, misyon şefi veya misyonun diplomatik kadrosunun bir üyesidir.

[70] "*Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi*", **Resmi Gazete**, 27.09.1975/15369. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15369.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).

konsolosluk hizmetlerine mahsus tutulmuş bölümlerine yerel hukuk kurallarına göre girilebilir veyahut girilemez.[71]

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesinin 3. fıkrasına göre; "*misyon binaları, Sözleşmede belirtilen görevleri veya diğer genel uluslararası hukuk kuralları veya gönderen ve kabul eden devlet arasında yürürlükte olan özel anlaşmalar ile bağdaşmayacak bir tarzda kullanılamaz.*"[72] Sözleşme'nin 3. maddesine göre diplomatik misyonun görevleri,

> "*gönderen devleti temsil etmek; uluslararası hukukun müsaade ettiği sınırlar içinde gönderen devletin ve vatandaşlarının çıkarlarını korumak; kabul eden devlet hükümeti ile müzakereler yapmak; durum ve gelişmeler hakkında gönderen devlete bilgi vermek; gönderen devlet ile kabul eden devlet arasında dostane ilişkileri ilerletmek ve ekonomik, kültürel ve bilimsel ilişkileri geliştirmektir.*"[73]

Sözleşme'de yabancılara sığınma hakkı tanınması konusunda diplomatik misyonlara açık bir yetki verilmemiştir.[74]

Konsolosluk binalarının dokunulmazlığına ilişkin, kabul eden devletin yükümlülükleri ikiye ayrılmaktadır. *Negatif yükümlülüğe* göre, kabul eden devletin görevlileri, binaların dokunulmazlığına saygı göstermektedir ve görevliler bazı davranışlardan kaçınmaktadır. *Pozitif yükümlülüğe* göre ise, konsolosluk binalarına yönelik saldırı gibi davranışların önlenmesi için kabul eden devletin gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.[75]

İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14. maddesi ile siyasal nitelikli suçlulara, *zulüm karşısında başka ülkelere sığınma hakkı* tanınmıştır. Adi suçlular veya Birleşmiş Milletler ilke ve amaçlarına aykırı fiiller nedeniyle hakkında kovuşturma bulunan kimseler sığınma hakkından yararlanamayacaktır. Rona Aybay'a göre; "*Sığınma hakkının kullanılabileceği mekân, sığınılacak devletin 'ülkesidir'; misyon*

---

[71] Aybay, a.g.e, s. 222-223.
[72] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).
[73] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).
[74] Konyalı, a.g.e, s. 79.
[75] Aybay, a.g.e, s. 221.

temsilciliklerin binaları bu anlamda, gönderen devletin bir uzantısı sayan, 'ülke-dışılık' günümüzde kuramsal yönüyle geçerli sayılamaz; dolayısıyla bu binaların gönderen devletin ülkesinin bir parçası olarak kabul edilmesine olanak yoktur."[76]

1928 Tarihli Havana Sözleşmesi'nin 16. maddesine göre; "*Diplomasi temsilcisinin nezdine gönderildiği Devletin hiçbir adliye veya idare memuru, elçinin ikametgâhına veya elçilik işlerinin görüldüğü yere, temsilcinin müsaadesi olmaksızın giremez.*"[77]

1963 Tarihli Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 31. maddesinin 2. fıkrasına göre: "*... acil koruma tedbirleri alınması gerektiren yangın veya sair felaket halinde konsolosluk şefinin zımni rızası alınmış sayılabilir.*" [78] Görüldüğü üzere, acil koruma tedbiri gerektiren durumlarda konsolosluk şefinin muvafakat ettiği kabul edilerek konsolosluk binasının ilgili bölümlerine girilebilmektedir. Ancak 1961 Tarihli Viyana Sözleşmesi'nin 22. maddesi ile elçilik binalarının dokunulmazlığına ilişkin mutlak şekilde hüküm kurulmakla beraber acil koruma tedbiri gerektiren durumlara dair bir düzenleme yapılmamıştır. Bu durum doktrinde elçilik binaları bakımından tartışmalı olarak kalmıştır.[79] *Hamza Eroğlu*'na göre, teamül hukuku kapsamında, elçilik binasının çevresini tehlikeli duruma getirecek şekilde bir yangının çıkması halinde yangını söndürmek maksadıyla veya bina içerisinde bir suçun işlenmesini önlemek amacıyla elçilik binasına girilebilir.[80]

10 Şubat 1973 tarihinde Pakistan yönetimi, Irak Büyükelçiliği'nin kötüye kullanıldığına ilişkin şüpheleri olduğunu Irak Büyükelçisi'ne iletmiş ve elçiliğe giriş izni verilmesini talep etmiştir. Irak Büyükelçisinin taleplerini reddetmeleri üzerine Pakistan polisi, elçiliğe baskın düzenlemiş ve çok sayıda silah, mühimmat ve benzeri malzemelerin bulunduğu bir sandık ele geçirmiştir. Söz konusu silahların Belucistan'daki isyancılara gönderilmek üzere saklandığı iddia edilmiştir. Bunun üzerine Irak Büyükelçisi Hikmet Süleyman, Pakistan Hükümeti tarafından *persona non grata* ilan edilmiştir. Somut olayda Pakistan yönetimi ulusal güvenlik tehdidini

---

[76] Aybay, a.g.e, s. 227.
[77] Seha L. Meray, "*Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü*", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 3, 1956, s. 98.
[78] "*Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi*", **Resmi Gazete**, 27.09.1975/15369. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15369.pdf (Erişim Tarihi: 12/06/2023).
[79] Aybay, a.g.e, s. 223.
[80] Hamza Eroğlu, **Devletler Umumi Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 1984, s. 295.

ileri sürerek elçilik binasına girebileceğini ileri sürmüştür. Ancak 1961 Tarihli Viyana Sözleşmesi'nin lafzı böyle bir istisnaya vermemektedir. 1961 Tarihli Viyana Sözleşmesi'nin müzakere esnasında ve Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun tasarı çalışmaları sürecinde acil durumun meydana gelmesi halinde dokunulmazlık kuralına ilişkin herhangi bir istisna olup olmayacağı üzerine tartışmalar yaşanmıştır. Kabul eden devletin böyle bir istisnayı suiistimal edebileceğini ileri süren taraf çoğunluğu oluşturmuş ve istisnai durumun kötüye kullanılabileceği gerekçesiyle teklif reddedilmiştir. Sonuç olarak durum ve koşul ne olursa olsun misyon şefinin muvafakati bulunmadıkça elçilik binasına girilemez.[81]

Kabul eden Devletin görevlileri, konsolosluk binasına bir mahkeme kararı ya da adli müzekkerenin gereği olarak girebilirler mi? Bu durumda ikili konsolosluk sözleşmesi hükümlerine göre hareket edilecektir. Buna ilişkin örneğin, Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Krallığı arasında imzalanan 28 Nisan 1972 tarihli Konsolosluk Sözleşmesi'nde düzenleme yapılmıştır.

> "*Kabul elen Devlet makamları, konsolosluk binalarına, ancak konsolosluk şefinin, vekilinin veya gönderen Devlet diplomatik temsilciliği şefinin müsaadesi ile girebilirler. Böyle bir müsaadenin mevcut olmaması halinde, giriş ancak adlî bir kararın veya müzekkerenin yerine getirilmesi amacıyla yapılabilir. Bununla beraber, böyle bir ilâmın veya kararın elde edilmesi amacına yönelmiş usule ancak kabul eden Devletin Dışişleri Bakanlığının ön müsaadesi ile başvurulabilecektir. Acil bir koruma hareketini gerektiren yangın veya sair felâket halinde, konsolosluk şefinin, vekilinin veya diplomatik temsilcilik şefinin zimmi müsaadesi alınmış sayılabilir*."[82]

İki devlet arasında sözleşmenin bulunmadığı durumlarda konsolosluğun bağlı olduğu büyükelçilik ile iletişime geçerek sorunun diplomatik yöntemlerle çözülmesi gerekmektedir.[83]

İç hukuk mevzuatına değinilecek olursa elçilik binalarının dokunulmazlığı hukukumuzda, 3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu'nda diplomasi temsilciliklerine, konsoloslara ve diplomasi temsilcilerine ve konsoloslara ait eşya ve araçlara karşılıklılık koşuluyla el konulamayacağı şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre;

---

[81]Esra Ata, "*Uluslararası Hukukta Diplomatik Dokunulmazlık ve Ayrıcalıklar*", **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Yüksek Lisans Tezi, 2017, s. 81.

[82]"*1880 sayılı ve 17.04.1975 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Krallığı Arasında İmzalanan Konsolosluk Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun*" md. 16/1. **Resmi Gazete**, 04/05/1975/15226.

[83] Aybay, a.g.e, s. 224.

> "*Yabancı Devletlerin sefarethane ve konsoloshaneleriyle bunlara ve diplomasi memurlarına, siyasi murahhaslara ve konsoloslara ait eşya, nakil vasıtaları ve sair maddeler mütekabiliyet şartıyla bu kanun hükümlerinden müstesnadır. Yabancı Devletlerin fahri konsoloslarına ait olan binaların, konsolosluk işlerini ifaya tahsis edilmemiş bulunan kısmı ile ticaret malları bu istisnaya dâhil değildir.*"[84]

Misyon binalarının dokunulmazlığına ilişkin bir diğer konu da bu çalışmanın esasını oluşturan diplomatik binalara yapılan sığınmadır.

[84] "*3634 sayılı ve 07.06.1939 tarihli Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu*" md. 74. **Resmi Gazete**, 16.06.1939/4234.

5. DİPLOMATİK SIĞINMA

Diplomatik sığınma kavramının uluslararası hukukta bir hukuki statü olarak kabul edilmesinin temelinde tarihi gelişmeler vardır. Diplomatik sığınmanın uluslararası alanda bir sorun teşkil etmeye başlaması ile diplomatik sığınmacının hukuki statüsünün belirlenmesi ihtiyacı doğmuştur. 20. yüzyıla kadar sığınmanın devlet egemenliği kapsamında değerlendirilmesi nedeniyle diplomatik sığınmacının hukuki statüsüne yönelik uluslararası hukukta herhangi bir gelişme yaşanmamıştır. Münferit sığınma eylemleri, menşe devlet ve sığınma devleti arasında yaşanan bir husus olarak kabul edilmiş; uluslararası hukuk kapsamında diplomatik sığınmanın ve sığınmanın öznesi olan bireyin tanımlanmasına yönelik bir ihtiyaç hâsıl olmamıştır. Bu kapsamda diplomatik sığınmanın bugünkü görünüşünü her yönüyle anlayabilmek; değerlendirebilmek için oluş biçimini, onu biçimlendiren aktörlerin amaçlarını incelemek gerekmektedir.

Sığınma kurumunun geçmişi, koruma sağlamak anlamında egemenliğin bir göstergesi olarak Eski Yunan devletlerine kadar dayanmaktadır.[85] 15. ve 16. yüzyılda Avrupa'da daimi temsilciliklerin kurulması ve diplomatik ayrıcalıkların genişlemesi sonucunda ise diplomatik sığınma kurumu ortaya çıkmıştır. Elçilik binalarının dokunulmaz olduğunun kabul edilmesiyle birlikte hakkında soruşturma ve kovuşturma yürütülen kişilerin diplomatik sığınma kurumuna başvurması zaman içerisinde uluslararası hukukta anlaşmazlıklara neden olmuştur.[86]

Tarihsel süreç incelendiğinde ülke dışı sığınma ile kilise ve diğer kutsal kabul edilen mekânlara sığınma eylemleri arasında benzer özellikler mevcut olduğu görülür. Sığınmacı, zulüm veya hakkındaki yargılamadan kaçmak için kutsal mekânların dokunulmazlığın yararlanarak sığınma aramıştır. Sığınmacı her ne kadar kendisini yargılama yetkisi bulunan devletin topraklarında bulunsa da kutsal mekânın bütünlüğüne zarar verilemediği için buradan güç kullanılarak çıkarılamamaktaydı. Benzer şekilde, ülke dışı sığınma, bireyin kendisini yargılama yetkisi bulunan ülke

[85] Gören, *a.g.m*, s. 283.
[86] Topal, *a.g.m*, s. 54.

devletinde olmasına rağmen, diplomatik temsilciliklerin, askeri araç ve kampların dokunulmazlığın faydalanarak yargılamadan kaçmasıdır.[87]

Başlangıçta diplomatik sığınma kurumu adi suçlar için uygulanmıştır. 1554 yılında Venedik'te hükmolunan bir yasal düzenlemeye göre, adi suçlu bir kişi diplomatın evine sığınabilmekteydi.[88] Siyasi suçlu kişilerin diplomatik temsilciliklere sığınması ise 18. yüzyılın sonlarında kabul edilmiştir. 19. yüzyılda diplomatik sığınmadan siyasi suçluların yararlanabileceği uygulaması yerleşmiştir.[89] Diplomatik sığınma uygulamasında adi suçlu kişilerin yerini siyasi suçlu kişilerin almasının sebebini *Ord. Prof. Tahir Taner* şu şekilde açıklamıştır;

> "*Eski devirlerde, bugünkü usulün tamamıyla aksine olarak, siyasi suç failleri iade olunurdu; çünkü mutlakıyet devirlerinde devlet demek hükümdar demekti; devlete karşı işlenen suç hükümdarın şahsına karşı işlenmiş sayılırdı ve hükümdarlar bulundukları topraklara sığınmış olan siyasi suçluları birbirlerine iade etmeyi karşılıklı menfaatleri icabından addederlerdi.*"[90]

19. yüzyılda Avrupa'da diplomatik sığınma kurumu nadiren uygulanmış, bu durum sığınma kurumunun sona erdiği düşüncesine sebep olmuştur. 1936-1939 İspanya İç Savaşı[91] ile binlerce siyasi sığınmacı, Latin Amerika ve Avrupa'daki elçiliklere sığınma talebinde bulunmuş ve bu kişilere sığınma hakkı tanınmıştır.[92] Avrupa ülkeleri diplomatik sığınma uygulamasının temel hak ve özgürlükleri koruyan bir kurum olduğunu; Latin Amerika ülkeleri de 1928 tarihli Havana Sözleşmesi'ni temel aldıklarını belirterek siyasi sığınmacılara temsilciliklerinin kapılarını açmıştır.[93] Kaynaklarda, 1936-1939 İspanya İç Savaşı döneminde 12.000 kadar kişinin diplomatik sığınma kurumundan yararlanarak sığınmacı olarak özellikle Güney Amerika ülkelerinin elçilik binalarına sığındıkları geçmektedir.[94] 1934-1939 yılları

---

[87] Konyalı, **a.g.e**, s. 74.
[88] Çelik, **a.g.e**, s. 14.
[89] Alina Malinowska, "*The Instıtuion of Diplomatic Asylum as the Possibility of Protecting Human Rights*", Marie Curie-Sklodowska University Poland, s.3.
[90] M. Tahir Taner, **Ceza Hukuku Umumi Kısım**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1953, s. 241.
[91] 1931 yılında seçimle yönetime geçmiş *Cumhuriyetçiler*, İspanya'da II. Cumhuriyeti ilan etmiş ve çeşitli reformları uygulamaya koymuşlardır. Reformlardan hoşnut olmayan ordu, 17 Temmuz 1936 tarihinde İspanya'nın Fas topraklarında askeri bir isyan başlatmıştır. 17 Temmuz 1936'da başlayan, 1 Nisan 1939 tarihine kadar süren, *Cumhuriyetçiler* ile General Francisco Franco liderliğindeki *Milliyetçiler* arasında yaşanan iç savaş tarihe İspanya İç Savaşı olarak geçmiştir. (Gültekin K Birlik, "*İspanya İç Savaşında (1936-1939) Türkiye'nin Dış Politikası*", **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 12, Sayı:24, 2016, s. 126-127).
[92] R.B. Greenburgh, "*Recent Developments in the Law of Diplomatic Asylum*", **Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year 1955**, Vol: 41,1955, s. 104.
[93] Sinha, a.g.e, s. 30-31.
[94] Otto Kirchheimer, "*Asylum*", **The American Political Science Review**, Vol: 53, No: 4, 1959, s. 1003.

arasında Türkiye'nin İspanya Büyükelçiliği görevini yürüten *Tevfik Kamil Koperler,* sadece Türk Elçiliğine sığınan 800'e yakın kişi olduğunu belirtmiştir.[95] Sürecin başında İspanya Hükümeti, söz konusu sığınmalara karşı çıksa da ilerleyen zamanda diplomatik sığınma uygulamalarını kabul etmiştir.[96] II. Dünya Savaşı ile birlikte sığınma kurumu, önem kazanarak uygulanmaya devam etmiştir. Siyasi ihtilallerin sıklığı nedeniyle Latin Amerika'da sığınma kurumu uygulamalarına sıkça rastlanmıştır.[97]

Latin Amerika teamüllerinde sığınmanın verilebilmesi için beş koşul belirlenmiştir. 1) *Sığınma hakkı sadece siyasi suçlu kişilere verilebilir*; 2) A*di suçlu kişiye sığınma hakkı verilemez ve ülke devletine teslim edilir*; 3) *Diplomatik sığınma hakkını veren diplomatik temsilci, sığınmanın ülkeden ayrılması için ülke devletine talepte bulunabilir*; 4) *Suç vasfını sığınmayı veren devlet belirler*; 5) *Sığınmacının kamu düzenine aykırı eylemlerde bulunmasına izin verilmez.*[98]

Amerika Birleşik Devletleri diplomatik sığınma kurumuna uluslararası hukukun bir ilkesi olarak yaklaşmamış; "*mahalli devletlerin hoşgörüsüne bağlı*", uygulanabilmesi için "*izin verilen gelenek*" ve geçici önlem olarak kabul etmiştir. Diplomatik sığınmanın adi suçlular kadar siyasi suçlular için de kullanılmasını uygun görmese de 1891'de Şili'de muhalif siyasi grup üyelerine; 1870'de Peru'da, 1906'da Dominik Cumhuriyeti'nde, 1911'de Haiti'de ve 1924'de Şili'de görevden alınan devlet başkanlarına Amerikan elçiliklerinde diplomatik sığınma hakkı vermiştir. Amerikalı hukukçular bu sığınmaları, uygulamaya yönelik taviz olarak nitelendirmiş ve Amerika Birleşik Devletleri'nin, diplomatik sığınma kurumunu, ülke devletinin milli egemenliğinin ihlali olarak gördüğünü belirtmiştir. [99]

Kısaca tanımlamak gerekirse diplomatik sığınma, siyasi suçlu kişinin tehlike altında bulunduğunu düşünüp yargılamadan kurtulmak için sınır ötesine kaçmak yerine ülke devletinde bulunan elçilik binasının dokunulmazlığından yararlanarak, iade

---

[95] Çelik, **a.g.e**, s. 69.
[96] Alona E. Evans, "*The Colombian-Peruvian Asylum Case: The Practice of Diplomatic Asylum*", **The American Political Science Review**, Vol: 46, No: 1, 1952, s. 144.
[97] Çelik, a.g.e, s. 14.
[98] Susanne Riveles, "*Diplomatic Asylum as a Human Righ: The Case of the Durban Six*", **Human Rights Quarterly**, Vol:11, No:1, 1989, s. 146.
[99] Evans, *a.g.m*, s. 144.

edilmeyeceği düşüncesi ile bu binalara sığınmasıdır.[100] Siyasi suçluya temsilcilikte sığınma hakkı tanıyan diplomatik temsilci, kişiyi ülke devletinin yargı yetkisinin dışına çıkarmış olur.[101]

Belirtmek gerekir ki modern uluslararası hukukta diplomatik sığınmaya ilişkin adi suçlular ile siyasi suçlular arasında bir ayrım yapılmaktadır. Esas olarak, adi suçluların diplomatik sığınmadan yararlanamayacağı kabul edilmektedir.[102] Adi suçlu kişilerin misyon binasına girmesi durumunda ülke devletinin usulüne uygun yapacağı talep üzerine ülke devletine teslim edileceği kabul edilmektedir.[103]

1928 tarihli Havana Sözleşmesi'nin 17. maddesine göre; "*Diplomasi memurları, elçiliğe sığınan adi suçlu sanık veya hükümlü bir kimseyi talep etmiş olan yerin yetki sahibi memurlarına teslim etmeye yükümlüdürler.*" Bu kapsamda yerel makamlar, suçlu iade edilinceye kadar binanın kontrol altına alınması gibi gerekli önlemleri almak için yardımcı olabilirler.[104] Siyasi suçluların, elçilik binasına sığınması konusunda bu kişilerin elçilik binalarına sığınmaların kabul edilmemesi üzerinde görüşler vardır. Ancak ivedi bir tehlikenin bulunması ve tehlikenin devam etmesi halinde siyasi suçluların elçilik binalarına sığınmasının geçici olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir.[105]

Sığınma olayı uygulamada ülkesel sığınma *(territorial asylum)* ve diplomatik sığınma *(diplomatic asylum)* olmak üzere iki şekilde gerçekleşebilir. Ülkesel sığınma, kişinin doğrudan devletin ülkesel sınırları içerisinde sığınma talep etmesidir. Sığınma talebinin kabul edilmesi halinde devlet, ülkesel egemenliğinden kaynaklanan münhasır yetkisini kullanır. Kişinin ülkesel sığınma talebinde bulunması durumunda, devletin sığınma hakkını verip vermemesi, ülke devletinin takdirindedir. Diplomatik sığınmada ise, kişi, suç işlediği ülke devletinde bulunan diplomatik temsilciğe sığınarak koruma talep etmektedir. Diplomatik temsilcilik, kabul eden devletin içerisinde bağışıklığa sahip olsa da, verilen bağışıklık, ülke

---

[100] Kirchheimer, *a.g.m*, s. 1003.
[101] Greenburgh, *a.g.m*, s. 103.
[102] Meray, *Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü*, s. 100.
[103] Kovács Péter- Ádány Tamás Vince, "*Admission into Diplomatic Buildings As an Alternative or Substitute to Diplomatic Asylum?*", **Nigerian Yearbook of International Law**, 2017, s. 78.
[104] Meray, *Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü*, s. 100-101.
[105] Meray, **Devletler Hukukuna Giriş**, s. 32.

devletinin milli egemenliğine aykırılık oluşturamayacaktır. Bu nedenle diplomatik sığınma kurumunun, ülke devletinin milli egemenliği üzerinde aykırılık meydana getirdiği kabul görmektedir. Bununla beraber, iki ülke arasında uluslararası bir anlaşma ya da bölgesel teamül kuralı mevcut değilse diplomatik sığınma hakkının verilmeme ilkesi kabul edilmektedir. Belirtmek gerekir ki, diplomatik temsilciliğe sığınan kişinin, aksine bir anlaşma veya teamül mevcut değilse, ülke devletine teslim edilmesine yönelik bir yükümlülük de söz konusu değildir.[106]

Uluslararası Adalet Divanı, ülkesel sığınmayı milli egemenliğin olağan bir uygulaması olarak kabul ederken, diplomatik sığınma için tek taraflı ve nihai olarak diplomatik temsilcinin sığınma vermesinin yeterli olmadığını, ülke devletinin sığınma kararını onaylayıp onaylamaması konusunda takdir hakkı bulunduğunu hüküm altına almıştır.[107]

Diplomatik sığınma kurumu muhteviyatında siyasi krizler, ihtilaflar ve belirsizlikler barındırır. Kişi, hakkında tahkikat ve takibat yürüten devletin ülkesinde bulunmaya devam ederken aynı zamanda ülke sınırları içerisinde bulunan başka bir devletin diplomatik temsilciğine sığınarak koruma talep etmektedir. Bu durum ülke devletinin egemenlik yetkilerini ihlal etmek olarak görülmekte ve kişiye diplomatik sığınma verilebilmesi için söz konusu sığınmanın uluslararası hukuk kaynaklarına dayanması gerektiği kabul edilmektedir.[108]

Sığınmacının diplomatik sığınma talebinin kabul edilebilmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Diplomatik sığınmanın şartları ve usulü, *Sığınma Davası* olarak da bilinen *Kolombiya/Peru Kararı* ile şekillenmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümünde Uluslararası Adalet Divanı'nın *Kolombiya/Peru Sığınma Kararı* incelenerek diplomatik sığınmanın işleyişi, hangi şartlarda gerçekleşebileceği, sığınma hakkının verilmesi, sığınmanın sona erme usulleri değerlendirilecektir.

---

[106] Pazarcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri II. Kitap**, s. 208.
[107] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, Judgment, 1950, par. 274-280. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf (Erişim Tarihi: 20/09/2023).
[108] Topal, *a.g.m*, s. 53-54.

6. KURAMSAL AÇIDAN DİPLOMATİK SIĞINMA

Diplomatik sığınmanın anlatılabilmesi için diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıkların kuramsal temeli ele alınmalıdır.

Diplomasi temsilcileri, bulundukları devlette görevlerini yeri getirirken birtakım dokunulmazlık ve ayrıcalıklardan yararlanırlar. Dokunulmazlık ve ayrıcalıkların kökeni çok eski tarihlere kadar dayanan teamül haline gelmiş hukuk kurallarıdır. Devletler, diplomatik dokunulmazlıklara ve ayrıcalıklara uyacaklarına dair kendi aralarında anlaşmalar da yapmıştır. Bununla birlikte ülkelerindeki diplomatik temsilcilerin dokunulmazlık ve ayrıcalıklarını iç hukuk kuralları ile düzenlemişlerdir. Diplomatik ayrıcalık ve bağışıklıkların açıklanması için üç kuram geliştirilmiştir; i) *ülke dışılık,* ii) *temsil kuramı*, iii) *görevi gereği gibi yapabilme*.[109]

Diplomatik ayrıcalıkların ve diplomatik sığınmanın temelini açıklamak için ülke dışı kavramının ele alınmasında fayda vardır. Bu nedenle öncelikle ülke dışılık kavramı ele alınacak, sonra kavramın muhtevası incelenecektir.

Literatürde ülke dışılık kavramının farklı kullanımlarla ifade edildiği görülmektedir. *Edip F. Çelik*, ülke dışılık yerine "*hariç-ez-memleket*" kavramını kullanmıştır.[110] Zeki Mesud Alsan'ın da "*memleket dışı*" kavramını kullandığı görülmektedir.[111] Ancak, İngilizcede "*exterritoriality*" kelimesi kullanıldığı için[112] bu çalışmada ülke dışılık kavramı kullanılmaya devam edilecektir.

Ülke dışılık kavramını ilk kullanan *Hugo Grotius* olmuştur. *Grotius*, ülke dışılık kavramını diplomatik temsilciliklerin imtiyaz ve muafiyetlerini temellendirmek için kullanmıştır.[113] *Grotius*, ülke dışılık kavramını şu şekilde tanımlamıştır;

---

[109] Seha L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1962, s. 27-27.
[110] Çelik, a.g.e, s. 35.
[111] Zeki Mesud Alsan, **Devletler Hukuku Birinci Cilt Prensipler-Şahıslar**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınlarından:88, İstanbul 1955, s. 569.
[112] Ömer İlhan Akipek, "*Ülke-Dışılık*", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:24, Sayı:1, 1967, s. 27.
[113]Alsan, **Devletler Hukuku Birinci Cilt Prensipler-Şahıslar**, 569.

> "*Uluslar, bir ülkede bulunan yabancıların o ülkenin yasaları altında olması yönünde genel olarak kabul edilmiş kuralın, elçiler bakımından uygulanmamasını kabul etmişlerdir. Elçiler, bir çeşit varsayım (fiction) ile kendilerini gönderen hükümdarı temsil eder kabul edilmektedirler… Benzer bir varsayım ile elçiler, atandıkları ülkenin sınırları dışında sayılmaktadır. Bu yüzden, bulundukları ülkenin iç hukukuna bağlı değillerdir. İşlenmiş suç hafife alınacak nitelikte ise ya bunu görmezlikten gelmek ya da elçinin ülkeden çıkıp gitmesini istemek uygun olur…"*[114]

Devletler yalnızca ülke sınırları içerisinde egemenlik yetkisini kullanabilir; diplomatik temsilcilikler ülke dışıdır. Devlet, sınırlarının ötesinde egemenlik yetkisini kullanamaz. Diplomatik temsilciğinin bağlı olduğu devlet, temsilcilik binasına gelen kimseye sığınma hakkı tanıyabilir. *Grotius*'un ileri sürdüğü teori, Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından modern uluslararası hukuka uymadığı gerekçesi ile reddedilmiştir. Diplomatik temsilcilik binalarındaki sığınmacılar, temsilciğinin bulunduğu devletin sınırları içerisindedir. Uluslararası hukuka göre devletin, temsilcilik üzerinde sınırlı bir egemenlik yetkisi vardır. Diplomatik temsilciğinin dokunulmazlığından yararlanan kimselere sığınma hakkı tanınması, temsilciliğin sınırları içerisinde olduğu devletin egemenlik yetkisine müdahalede olarak kabul edilip edilmeyeceği hususu tartışma konusu olmuştur.[115] Bu durum, devletlerin diplomatik sığınma talebini çoğunlukla reddetme sebebidir.[116]

Devletler aralarında anlaşma imzalamak suretiyle ülke dışılık kavramı kapsamına giren bazı hakları meydana getirmişlerdir. Bu kapsamda misyon binalarına tanınan ayrıcalıklar ülke dışılık kavramının muhtevasındadır.[117]

Nitelikleri bakımından ülke dışılık kavramı, dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. *Dar anlamda ülke dışılık*; diplomatik ayrıcalıkların temelini açıklamak için kullanılmaktadır.[118] Bir devlet ülkesinde bulunan diplomatik temsilcilikler, "*elçinin vazife gördüğü memleket dışında sayılması sebebiyle o memleket kanunlarına tabi olmadığı neticesi çıkarılır*."[119]

---

[114] Hugo Grotius, **Savaş ve Barış Hukuku**, (Çeviren: Seha L. Meray), Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1967, s. 132.
[115] Konyalı, a.g.e, s. 75.
[116] René Värk, "*Diplomatic asylum: Theory, Practice and the Case of Julian Assange*", **Proceedings of the Estonian Academy of Security Sciences**, Sayı: 11, 2012, s. 244.
[117] Akipek, *a.g.m*, s. 29.
[118] Akipek, *a.g.m*, s. 28
[119] Alsan, **Devletler Hukuku Birinci Cilt Prensipler-Şahıslar**, s. 569.

Geniş anlamda ülke dışılık; bir devlet ülkesinde bulunulması sebebiyle bu devletin yargısına tabi olunmadığını izah etmek için kullanılan bir kavramdır.[120]

Rona Aybay'a göre, modern hukukta "ülke dışılık" kuramının kuramsal olarak değeri kalmadığı gibi "ülke dışılık" görüşü de eskimiş bir görüştür. Zira elçilik binasında işlenen suç, elçiliğin temsil ettiği yabancı devletin ülkesinde değil, kabul eden devletin ülkesinde işlenmiştir. Temsil edilen devlet, elçilik binasındaki kişileri yargılamaz, cezalandıramaz, hapsedemez. Temsil edilen devletin usul ve yasalarına göre diplomatik temsilcilik mensuplarına disiplin cezası vermesi bu durumun istisnasıdır. Elçilik binasına sığınan kişilerin yerel kolluk kuvvetlerine teslim edilmesi gerekir lakin "siyasi suçlunun" teslim edilmemesi durumunda, güvenlik güçlerinin binaya zor kullanarak girmesi, sığınmacıyı dışarıya çıkarması hukuka aykırılık teşkil edecektir. *Rona Aybay*'a göre, "ülke dışılık" kuramının günümüzdeki pratik yararı, güvenlik güçleri görevlilerine durumu somutlaştırarak anlatılmasını kolaylaştırmasıdır.[121]

"Ülke dışılık" kavramının kuramsal açıdan bir başka pratik yararı diplomatik binaların dokunulmazlığının basit şekilde anlatılmasını sağlamasıdır. Sığınma belirli durumlar için tanınan bir haktır ve bu hakkın kullanılabileceği mekân, sığınılan devletin "ülkesidir". "Ülke dışılık", diplomatik temsilcilikleri, gönderen devletin bir uzantısı saymaktadır. Ancak kuramsal açıdan diplomatik temsilcilikler, gönderen devletin ülkesinin bir parçası olarak kabul edilemez.[122] Uluslararası Hukuk Komisyonu da ülke dışılık kavramı doğrultusunda diplomatik misyon binalarının gönderen devletin bir uzantısı olduğu görüşünü benimsemiştir.[123]

"*Par in parem non habet imperium*" (eşit olan, eşiti üzerinde egemenlik sahibi olamaz) ilkesi uluslararası hukukta devlet bağışıklığının temelini oluşturmaktadır. Bu ilke gereğince, eşitlerin birbirleri üzerinde egemenlik yetkisi yoktur. Egemen bir devlet, diğer bir egemen devlet üzerinde yargı yetkisini kullanamaz. Uluslararası ilişkiler bir devletin, diğer bir devletin ülkesinde belirli kişiler, taşınır ve taşınmaz şeyler bulundurmasını ve onları kullanma yetkisini vermeyi gerektirmektedir. Bu

[120] Akipek, *a.g.m*, s. 28.
[121] Aybay, a.g.e, s.219.
[122] Aybay, a.g.e, s. 227.
[123] United Nations, **Yearbook of the International Law Comission**, 1958, Vol. II, s. 95.

zorunluluk sonucunda meydana gelen bir takım uluslararası örf ve adet kuralları ülke dışılık kavramı altında bir araya gelmiştir.[124]

Ülke dışılık kavramını eleştiren, hukuki dayanaktan yoksun bulan, uluslararası hukukta sorunlara yol açabileceğini düşünen görüş mevcuttur. Ülke dışılık kavramı kapsamında elçilik binası, kabul eden devletin değil de elçiliğin bağlı olduğu devlet ülkesinin bir parçası olarak kabul edildiğinde ortaya çıkan sorunlardan bir tanesi diplomatik sığınmadır.[125]

Diplomatik sığınmanın temeli, ülke dışılık görüşüne dayanmakta ve ülke dışı sığınmanın başka bir görünümü olarak karşımıza çıkmaktadır.[126] Ancak ülke dışılık görüşü, diplomatik sığınma ile tamamen bağdaşmamakta ve aslında diplomatik sığınmaya dayanak olamamaktadır. Ülke dışılık görüşü gereğince elçilik binası, yabancı devlet ülkesinin bir parçası kabul edildiği için sığınan kişi, yabancı bir devlete sığınmış gibi sayılır ve bundan dolayı ancak suçluların iadesi usulü uygulanabilir. Ülke dışılık görüşünü savunanlara göre bunun sebebi, yabancı bir devletin parçası olarak kabul edilen elçiliğe mahalli kolluk kuvvetinin girmesinin imkânı olmamasıdır. Bununla birlikte, ülke dışılık görüşünü benimseyen hukukçulardan bazıları sığınma hakkının bu görüş için istisna olduğunu kabul etmişlerdir. Ülke dışılık görüşünün uluslararası hukuka uygun olmadığı değerlendirildiğinde ise diplomatik sığınma kurumu için hukuki bir dayanak da teşkil edemeyecektir. *Edip F. Çelik*'e göre, ülke dışılık görüşünün hukuken izahı ve müdafaası mümkün olmadığı için sığınmaya hukuki bir dayanak olamaz.[127]

Temsil sıfatı görüşü, diplomasi temsilcisinin, devlet başkanını temsil ettiği için devlet başkanının yararlanacağı ayrıcalıklardan temsil sıfatı nedeniyle yararlanması gerektiğini ileri süren görüştür. Bu yaklaşımın kökeni monarşi dönemine dayanmaktadır.[128] *Montesquieu*, Kanunların Ruhu (*De l'Esprit des Lois*) isimli eserinde, hükümdarların devletler hukukuna bağlı şeyleri uygulamak için temsilciler gönderdiklerini ve kabul ettiklerini; temsilcilerin kendilerini gönderen hükümdarın

[124] Akipek, *a.g.m*, s. 29.
[125] Bozkurt, a.g.e, s. 214.
[126] Meray, *Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü*, s. 100.
[127] Çelik, a.g.e, s. 45-46.
[128] Melda Sur, **Uluslararası Hukukun Esasları**, Beta Yayınları, İstanbul 2018, s. 256.

sözcüleri olduklarını, bu nedenle özgür olmaları gerektiğini belirtmiştir.[129] Elçilik binasının dokunulmazlığı, diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıkların kuramsal temellerinden biri olan, temsil görevinin zorunluluğu görüşü ile açıklandığında ülke devleti kanunlarına göre suçlu kabul edilen bir kişinin yargılamadan kurtarılması temsil görevi kapsamında kabul edilemez.[130]

Devletler Hukuku Enstitüsü 1929 yılında yaptığı bir toplantıda, ülke dışılık görüşünün hem elçilik binasına sığınan suçlular hem de elçilik binasında işlenen suçlar yönüyle sorunlara neden olduğunu, ülke dışılık görüşü yerine elçilerin dokunulmazlığı kavramının ifade ettiği esasın benimsenmesi gerektiğini kabul etmiştir.[131]

Görevi gereği gibi yapabilme görüşü, ülke dışılık görüşünü kabul etmemekte ve temsil sıfatı görüşünü de yetersiz bulmaktadır. Bu görüşe göre, diplomasi temsilcisinin görevlerini gereği gibi serbestçe yerine getirilmesi için dokunulmazlık ve ayrıcalıklara sahip olması gerekmektedir. Diplomasi temsilcisi, ülke devletinin ceza ve hukuk yargılama yetkisine tabi olduğu takdirde görevini yapamayacaktır.[132] 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin başlangıç bölümünde hükme alınan, "*ayrıcalıkların ve bağışıklıkların amacının fertleri yararlandırmak olmayıp Devletleri temsil eden diplomatik misyonların görevlerinin etkin şekilde yapılmasını sağlamak olduğu*" maddesi gözetildiğinde 1961 tarihli Viyana Sözleşmesi'nde görevi gereği gibi yerine getirme görüşünün benimsendiği söylenebilir.[133]

Hem adi hem de siyasi suçluların diplomatik binalara sığınma hakkının bulunmadığını belirten *John Westlake*'e göre; adi suçlulara, siyasi suçlulardan daha müsamahalı bir şekilde davranılmayacağına göre, her iki suçtan da sanık olanların elçiliklere sığınmasını reddeden uluslararası hukuk kuralı belirlenmelidir. Bunun yanında Güney Amerika'da durumun farklı olduğunu da belirtmiştir.

---

[129] Meray, Devletler Hukukuna Giriş, s. 27.
[130] Meray, *Diplomasi Temsilcilerinin Hukuki Statüsü*, s. 100.
[131] Alsan, Devletler Hukuku Birinci Cilt Prensipler-Şahıslar, s. 570.
[132] Meray, Devletler Hukukuna Giriş, s. 27.
[133] Bozkurt vd., Devletler Hukuku, s. 216.

Karl Strupp'a göre; elçilik binasının dokunulmazlığı sığınma hakkını kapsamamaktadır. Elçilik binasına sığınan adi ve siyasi suçluların uluslararası hukuka uygun olarak mahalli siyasi ve idari yetkililere teslim edilmesi gerekir. *Karl Strupp,* bu kapsamda Güney Amerika ülkelerinde uluslararası hukuk için istisnaların mevcut olduğunu belirtmiştir.

Pradier Foiere, elçilik binasına sığınan suçlunun, temsilci tarafından iade edilmemesi durumunda, mahalli otoritenin zor kullanarak suçluyu alabileceği düşüncesindedir. *Pradier Foiere*'e göre; Avrupa'da adi suçluların, diplomatik sığınma hakkından yararlanamayacağı yönünde karar verilmiştir. Ancak siyasi suçlular için kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Uluslararası Adalet Divanı hâkimlerinden olan ve *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*'na da katılan Profesör *Charles De Visscher*, diplomatik sığınmayı kabul etmeyenler arasında yer almaktadır. Diplomatik sığınmanın hukuki dayanaktan yoksun olduğunu iddia etmiştir. Bununla birlikte, sığınma kurumunun yeniden ortaya çıkması ihtimalini de göz önüne almış ve bu kapsamda konunun artık kişinin korunması üzerine olacağını belirtmiştir.[134]

Uluslararası teoriler, uluslararası olayların meydana gelme sebeplerini, devletler arasındaki ilişkileri, bu bağlamda yaşanan ve yaşanabilecek olayları açıklamaya çalışır.[135] *Ramazan Gözen*'in belirttiği gibi, "*Her akademik disiplin ve bilimsel faaliyet, özgün düşünce, fikir, teoriler geliştirmek için vardır*."[136] *Stephen Walt*'a göre, uluslararası ilişkiler öğrencileri içinde teorilerin bulunduğu bir alet çantası ile yola çıkmalı ve karşılaştıkları problemleri birden fazla teori ile çözmelilerdir.[137] Diplomatik sığınmanın da tek bir teori üzerinden değerlendirilmesi eksik olacaktır. Bu kapsamda uluslararası teoriler, diplomatik sığınma kurumunu kabul eden, reddeden ve kısmi kabul eden devletler olarak ayrı ayrı değerlendirilecektir.

---

[134] Çelik, a.g.e, s. 38-40.
[135] Mustafa Aydın, "*Uluslararası İlişkilerde Teori, Yaklaşım ve Analiz*", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, 1996, s. 71.
[136] Ramazan Gözen, Giriş: Uluslararası İlişkiler, Teori ve Türkiye Tecrübesi, Uluslararası İlişkiler Teorileri, İletişim Yayınları, İstanbul 2019. s. 19.
[137] Burak Bilgehan Özpek, Liberalizm ve Uluslararası İlişkiler, Derleyen Ramazan Gözen, Uluslararası İlişkiler Teorileri, İletişim Yayınları, İstanbul 2019. s, 162.

Diplomatik sığınma, insan hakları, devlet egemenliği ve karşılıklı bağımlılık kavramları üzerine kuruludur. Devletlerin egemenlik ve insan hakları kavramlarına yaklaşımları, diplomatik sığınma hakkını kabul etmelerinde veya reddetmelerinde belirleyici olmaktadır. Diplomatik sığınma kurumunu kabul eden devletlerin tutumları Liberal Teori; reddeden devletlerin tutumları Realizm çerçevesinde kabul edilebilir.

Liberal sözcüğünün kökeni Latince özgür olan "*liber*" sözcüğünden gelmektedir. Liberalizmin tarihsel kökeni, Antik Yunan Dönemi'nde Stoacı filozoflara dayanmaktadır. Stoacılar, akla önem vermiş, bireyselcilik fikrini ön planda tutmuş, evrensel insan haklarını kabul etmiştir. *Immenual Kant, John Locke, David Hume, Adam Smith, Jeremy Bentham, J. Stuart Mill, Herbert Spencer* Liberalizmin önemli düşünürleridir.[138] Klasik Liberalizmde bireysellik, özgürlük, hukukun üstünlüğü, doğal hukuk temel unsurlardır. Sosyal Liberalizme göre, devlet bireysel özgürlükleri sağlamalıdır.[139]

İngiliz İç Savaşı (1642-1651) Liberalizm için ilk dönüm noktası olmuştur. 17. yüzyıldan sonra Avrupa'da liberal devletlerin doğuşu ile gelişmiştir. *Joseph Nye,* İngiliz İç Savaşı'nın Realizm ve Liberalizmin genel fikrinin oluşmasında önemli olduğunu belirtmiştir. *Thomas Hobbes* (1588-1679), İngiliz İç Savaşı'na tanıklık etmiş; *John Locke* (1632-1704), modern devlet düzeninin İngiltere'de yerine oturmaya başladığı dönemi yaşamıştır.[140]

"Uluslararası hukuk" ve "uluslararası mahkeme" düşüncesini ilk ileri sürenlerden olan *Jeremy Bentham*'a göre, uluslararası hukuk ve uluslararası mahkeme, devletler arasında doğabilecek anlaşmazlıkları çözmekte savaşa kıyasla daha faydalı olacaktır.[141]

Locke'a göre, devletin nihai amacı bireylerin haklarını korumaktır. Devletin, bireyin haklarını çiğnemek için hiçbir gerekçesi olamaz. Bireyler arasında çıkabilecek

[138] Pınar İşgören, **Geçmişten Günümüze Liberalizm Teorisi, Uluslararası İlişkilerde Teoriler ve Yaklaşımlar**, Derleyen Nihal Kırpınar Özsoy, Astana Yayınları, Ankara, 2022, s. 47-48.
[139] İşgören, a.g.e, s. 49.
[140] Lerna K. Yanık, "*Liberalizm: Bir Yazın Değerlendirmesi*", **Uluslararası İlişkiler**, Cilt:12, Sayı:46, 2015, s. 36.
[141] Yanık, *a.g.m,* s. 36.

anlaşmazlıklarda objektif bir ceza ve koruma sistemi uygulaması devletin amaç ve işlevidir. *Hobbes*'un Leviathan'ındaki ejderhaya dönüşen devletinden farklı olarak *Locke*, sınırlı ve sorumlu bir devlet fikrini ileri sürmüştür.[142]

Kant'a göre, hukukun amacı bireysel hakların güvence altına almasıdır. *Kant,* 1795 yılında yazdığı *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch (Ebedi Barış: Felsefi Bir Taslak)* isimli eserinde, daimi barışın temeli için devletler birbirleriyle olan ilişkilerinde tabii olacakları bir hukuk oluşturmaları gerektiğini belirtmiştir. Devletlerin egemenlik alanlarına saygı gösterilen, orduların kaldırıldığı, iki devlet arasında güvenin yeniden kurulmasını engelleyen eylemlerden kaçınılan normlar ile uluslararası toplumda uyum sağlanacaktır. *Kant*, uluslararası hukukun devletler arasındaki savaş haline son vereceğini ileri sürmüştür. Devletler arasındaki ilişkilerin sadece güç üzerinden düzenlenebileceği düşüncesinin aksine, devlet hâkimiyetini güvence altına alan ve barışçı normlar üzerine inşa edilen hukuku savunmuştur.[143] *Kant*'ın evrensel misafirlik ilkesine göre, kişiler, hayatlarının tehdit altında olduğu yere geri gönderilmemelidir. Bu çerçevede devletlerin, başka devletlerin vatandaşlarına gösterdikleri misafirperverlik, erdemlilik değil, temek bir hak olarak belirtilir.[144]

Liberalizmin, devlet tutumlarının daha barışçıl bir tarafa yöneleceğine inanması nedeniyle teoriye ütopyacı sıfatı atfedilmiştir. Dolayısıyla uluslararası sistem statik değil, dinamiktir; devletlerin davranışları çatışmaya dönüştüğü gibi işbirliğine de dönüşebilir.[145]

Liberalizm, akılcılığı, uluslararası ilişkilerde çatışma yerine işbirliği kavramı üzerinden değerlendirmektedir. [146] Devletlerin rejim şekli, diğer devletler ile kurdukları ilişkide belirleyici olur. Her devlet benzer dış politika davranışlarını benimsemeyebilir. Devlet-vatandaş (tebaa) ilişkisi sonucunda farklı dış politika

[142] Özpek, a.g.e, s, 138.
[143] Immanuel Kant, **Toward Perpetual Peace A Philosophical Sketch**, s. 3-11. https://www2.hawaii.edu/~freeman/courses/phil320/21.%20Perpetual%20Peace.pdf (Erişim Tarihi: Aralık 2023)
[144] Seyla Benhabib, **Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 36-37.
[145] Özpek, a.g.e, s. 133.
[146] Özpek, a.g.e, s. 133.

seçenekleri oluşur. İç politika ile dış politikadaki tutum birbirinden ayrışmış değil, aksine etkileşim halindedir.[147]

Liberal Teori, iç politikadaki siyasal rejim ile dış politikadaki tutum arasında bir nedensellik ilişkisi olduğunu savunmuştur.[148] "İçeriden-dışarıya" bakış açısı, "dışarıdan içeriye" bakış açısını savunan Realistler tarafından eleştirilmiştir.[149] Liberalizmin karşıt yaklaşımı olan Realizmde esas unsurlar, ulusal çıkar, güç, ulus devlet ve güvenliktir. Devlet, iç politikasında vatandaşlarının haklarını ve güvenliğini; uluslararası ilişkilerde kendi güvenliğini korumakla yükümlüdür. Bu nedenle dış politikadaki davranışlarındaki güvenlik kavramı üzerinden belirleyici olmaktadır.[150] Dolayısıyla Realizme göre, diplomatik sığınma, devlet egemenliği kavramına aykırı düşmektedir.

Klasik Realizm, Yapısal Realizm/Neorealizm, Neoklasik Realizm olmak üzere üç farklı akım ile biçimlenmiştir.[151]

Realizmde, uluslararası ilişkilerin doğasının mücadele ve rekabet olduğunu *Morgenthau*, "*Uluslararası siyaset, tüm siyaset gibi, güç için bir mücadeledir*." cümlesi ile ifade etmiştir.[152] Realist Teoriye göre, uluslararası ilişkilerin meydana geldiği ortamın başlıca özelliği, devletler üzerinde son kararı veren ve kararların devletler için bağlayıcı olmasını sağlayan bir iktidar mevcut değildir. *G. Lowes Dickinson*, uluslararası ortamın temel özelliğini "anarşi" olarak tanımlamıştır. *Thomas Hobbes*, "anarşi" kavramını teorik yaklaşımın merkezine yerleştiren ilk düşünür olmuştur.[153] *Thomas Hobbes*, Leviathan isimli eserinde "doğa durumu" adını verdiği durumda insanların daimi korku ve şiddetli ölüm tehlikesi altında

---

147 Özpek, a.g.e, s. 137.
148 Özpek, a.g.e, s. 127.
149 Yanık, *a.g.m*, s. 38.
150 Zerrin Savaşan, "*AB'de Sığınma Hakkı: Ortak Sığınma Sistemi Oluşturma Amacı ve Devam Eden Kısıtlamalar*", **İnsan Hakları Yıllığı**, Cilt:27, 2009, s. 14.
151 Eyüp Ersoy, "*Realizm*", Derleyen Ramazan Gözen, Uluslararası İlişkiler Teorileri, İletişim Yayınları, İstanbul 2019, s. 166.
152 Hans J. Morgenthau, **Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace**, Alfred A. Knopf, New York 1973, s. 16.
153 Ersoy, a.g.e, s. 167.

olduğunu ileri sürmüştür. "*Devletler olmadıkça, herkes herkese karşı daima savaş halindedir*."[154]

Realist Teori, uluslararası ilişkilerde temel aktörün devlet olduğunu ve devletler arası ilişkilerin esas olarak uluslararası ilişkileri belirlediğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte *Kenneth N. Waltz*'ın ifadesi ile "*devletler, tek uluslararası aktör değildirler ve hiçbir zaman da olmamışlardır.*" Realist Teorideki düşünürler devlet anlayışına farklı yönlerden yaklaşmıştır. Yapısal Realizme göre, devlet bölünmez bir aktör olarak üniter ve rasyoneldir. Klasik Realizm ve Neoklasik Realizm, başta devlet adamları olmak üzere farklı ve birbiri ile ilişkili devlet içi etkenlerin uluslararası ilişkileri ve devletlerin dış politikasını belirlediğini kabul etmiştir.[155]

Realizme göre uluslararası ilişkilerdeki temel aktörün amacı, anarşik ortamda ayakta kalmaktır. Devletler, "*toprak bütünlüğünü ve iç siyasi düzenlemelerindeki özerkliğini idame ettirme peşindedir*". *John H. Herz*, bu durumu "güvenlik ikilimi" ile tanımlamıştır.

> "*Başkalarının niyetleri ile ilgili basitleştirilemez bir belirsizliğin olduğu ortamda, bir aktörün aldığı güvenlik tedbirleri, diğerleri tarafından tehditkâr olarak algılanır; diğerleri kendilerini korumak için adımlar atarlar. Bu adımlar da ilk aktör tarafından, diğerlerinin tehlikeli olduklarına dair ilk varsayımını doğrular nitelikte yorumlanır*."[156]

Realistler "yüksek politika-alçak politika" ayrımına gitmiş; ekonomik, toplumsal ve kültürel konuları "alçak politika", savaş ve güvenlik gibi konuları "yüksek politika" olarak kabul etmiştir.

Realist Teoriye göre uluslararası ilişkilerde temel aktör, amaçlarını elde etmek için gücü araç olarak kullanır. Güç siyasetinin başlıca unsularından birisi dengeleme kavramıdır. Bu durum güç dengesi kavramı ile ifade edilmiştir.[157]

---

[154] Thomas Hobbes, **Leviathan**, (Çeviren: Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, 6. Baskı, İstanbul 1992, s. 94.
[155] Ersoy, a.g.e, s. 168.
[156] Ersoy, a.g.e, s. 169-170.
[157] Ersoy, a.g.e, s. 171.

7. ULUSLARARASI HUKUK DÜZENLEMELERİNDE DİPLOMATİK SIĞINMA

19. yüzyılda Avrupa'da siyasi rejimlerin istikrar kazanması nedeniyle sığınma uygulamasının bir süre uygulanmaması, sığınma kurumunun sonunun geldiği düşüncesine sebep olmuştur. Ancak 1936-1939 İspanya İç Savaşı, istikrar bozulduğu takdirde sığınma kurumunun yeniden ortaya çıkacağını göstermiştir. Avrupa'da kısa bir aradan sonra II. Dünya Savaşı ile yeniden gündeme gelen diplomatik sığınma, Latin Amerika'da siyasi ihtilaflar nedeniyle her daim önemli bir kurum ve uygulama olarak varlığını sürdürmüştür. Ancak sığınma hakkına ilişkin kuralların açık olmaması, devletlerin diplomatik sığınma kurumuna farklı yaklaşımlarının olması uygulamada devletler arasında uyuşmazlıklara neden olmuştur. Uyuşmazlıkları sona erdirmek için diplomatik sığınma kurumunun işleyişine dair kurallar getirilmek istenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38/1 maddesine göre; uluslararası antlaşmalar, uluslararası teamül hukuku kuralları ve milletlerce kabul edilen genel hukuk prensipleri uluslararası hukukun bağlayıcı kaynaklarıdır. Uluslararası mahkeme içtihatları ve doktrin ise uluslararası hukukun yardımcı kaynaklarıdır.[158]

Sığınmaya dair evrensel sözleşmelerin tamamında ülkesel sığınmaya ilişkin şartlar düzenlenmiştir. Bunun nedeni uluslararası hukukta "sığınma" kavramı ile anlaşılan sığınma türünün ülkesel sığınma olmasıdır.[159]

Diplomatik sığınma, evrensel kabul edilen uluslararası hukuk belgelerinde henüz yer edinememiştir. Diplomatik sığınmaya ilişkin uluslararası düzenlemeler, Latin Amerika ve Orta Amerika'da düzenlenen sözleşme ve anlaşmalar ile sınırlı kalmıştır. Modern diplomasi hukuku, diplomatik sığınma hakkını kapsamamaktadır. [160] Diplomatik sığınma kurumunu geliştirilmesine yönelik küresel girişimler, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ve Uluslararası Hukuk Komisyonu'nda gündeme gelse de

[158] Özkan, a.g.e, s. 59.
[159] Konyalı, a.g.e, s. 73.
[160] Värk, *a.g.m*, s. 245.

sonuçsuz kalmıştır. Uluslararası Hukuk Enstitüsü ve Uluslararası Hukuk Derneği, diplomatik sığınma hukukunun geliştirilmesi ve düzenlenmesi için özel ve bilimsel çaba gösterse de hukuki açıdan önemli sonuçlar elde edilememiştir.[161]

Çalışmanın bu bölümünde suç vasfının belirlenmesi, diplomatik sığınma hakkının verilmesi ve diplomatik sığınmanın sona ermesi kapsamında diplomatik sığınmanın hukuki belgelerde düzenlemesi için yapılan uluslararası girişimler incelenecektir.

7.1 Montevideo Uluslararası Ceza Hukuku Antlaşması (1889)

Diplomatik sığınma kurumunun, siyasi ihtilaflar nedeniyle Latin Amerika ülkelerinde sık sık görülmesi nedeniyle uygulamada karşılaşılan sorunlar için hukuki düzenlemeye duyulan ihtiyaç 19. yüzyıla dayanmaktadır.[162] Latin Amerika devletleri, hukuki ve temel hak ve özgürlükler kapsamında diplomatik sığınma kurumunu kabul ettikten sonra diplomatik sığınma uygulamasını uluslararası hukuk çerçevesinde tanımlamak ve düzenlemek için çalışmışlardır. [163] 23 Ocak 1889 tarihinde Montevideo'da imzalanan Uluslararası Ceza Hukuku Antlaşması'nın (*Treaty on International Penal Law*) 17. maddesinde elçiliklerde siyasi suçlu kişilere sığınma verilebileceği düzenlenmiştir.[164]

1889 Tarihli Montevideo Uluslararası Ceza Hukuku Antlaşması ile diplomatik sığınma kavramı ilk kez uluslararası bir düzenlemede yer almıştır.[165] Antlaşmaya göre, diplomatik sığınma hakkı veren diplomatik temsilci, durumu ülke devletine derhal bildirmekle yükümlüdür. Diplomatik temsilci ülke devletinden, sığınmacının güvenliğinin sağlanarak ülkeden çıkarılmasını talep edebilir.[166]

7.2 Havana Siyasi Sığınma Sözleşmesi (20 Şubat 1928)

Latin Amerika ülkeleri,1889 Tarihli Montevideo Uluslararası Ceza Hukuku Antlaşması'nın imzalanmasından sonra sığınma hakkının düzenlenmesi için

[161] Värk, *a.g.m*, s. 247-248.
[162] Riveles, *a.g.m*, s. 145.
[163] Evans, *a.g.m*, s.145.
[164] Çelik, a.g.e, s 71.
[165] Riveles, *a.g.m*, s. 145.
[166] Riveles, *a.g.m*, s. 146.

girişimlerde bulunmaya devam etmiştir. Bu çalışmaların ve girişimlerin sonunda 20 Şubat 1928 tarihinde Havana Siyasi Sığınma Sözleşmesi (*Havana Convention on Asylum*) imzalanmıştır.[167] 1928 tarihli Havana Siyasi Sığınma Sözleşmesi ile diplomatik sığınma uygulamasının resmileştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır.[168]

Sözleşme ile sığınma hakkının verilebileceği yerler elçilikler, savaş gemileri, askeri alanlar, askeri uçaklar ile sınırlandırılmıştır.[169] Adi suçlu kişiler ile ordu veya donanmadan kaçan kişilere sığınma hakkı verilmeyeceğine karar verilmiştir. Hakkında adi suç isnat edilen veya hükümlü kişiler, mahalli idarenin talebi üzerine suçluların iadesi prosedürü uygulanarak teslim edilecektir.[170] Sığınma, ivedi bir durumun varlığı halinde ve sığınmacının güvenliğini sağlamak için kesinlikle gerekli olan süre boyunca verilmelidir. Sığınma verildiğinin ülke devletinin derhal bildirilmesi gerekir. Ülke devleti, sığınmacının ülkeden çıkarılmasını isteyebilir; sığınma veren diplomatik temsilci ise, sığınmacının dokunulmazlığına uyularak ülkeden ayrılabilmesi için gerekli olan güvenceyi talep edebilir. Sözleşme'de sığınmacının ülkeden ayrılma talebine ilişkin öncelik ülke devletine verilmiştir. Buna göre; ülke devleti, sığınmacının ülkeden ayrılmasını talep etmezse, sığınma veren devlet, ülke devletinden güvenli geçiş sağlamasını isteyemez.[171]

Sığınmacılar, ülke devletinin hiçbir yerinde ve ülkeye çok yakın bir yerde karaya çıkarılamaz. Sığınma veren diplomatik temsilci, sığınmacının ülkede kamu düzenin bozacak eylemlerde bulunmamasına özen göstermekle yükümlüdür. Devletler, başka devlet tarafından verilen yapılan ve sığınma hakkı verilmesinden kaynaklanan masrafları karşılama yükümlülüğü altında değildir.[172] 1928 tarihli Havana

[167] Çelik, a.g.e, s. 72.
[168] Evans, *a.g.m*, s.145.
[169] Convention on Asylum Havana 1928, Art.1. https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf (Erişim Tarihi: 03/11/2023).
[170] Convention on Asylum Havana 1928, Art.1. https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf (Erişim Tarihi: 03/11/2023).
[171] Värk, *a.g.m*, s. 246.
[172] Convention on Asylum Havana 1928, Art.2. https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf (Erişim Tarihi: 03/11/2023).

Sözleşmesi, imzacı devletlerin daha önce uluslararası anlaşmalar aracılığıyla üstlendikleri yükümlülükleri etkilemeyecektir.[173]

Havana Sözleşmesi, diplomatik sığınma konusunda ülkeler arasında çıkan uyuşmazlıklarda çözüm sunmaya çalışan hukuki bir düzenleme olsa da bazı maddeler hükümetler tarafından farklı yorumlandığı için yeni uyuşmazlıklara da neden olmuştur. Suç vasfının belirlenmesinde yetki konusu başlıca tartışma kaynağı olmuştur.[174]

7.3 Siyasi Sığınmaya İlişkin Montevideo Sözleşmesi (1933)

1928 tarihli Havana Sözleşmesi'ndeki boşlukları ve belirsizlikleri ortadan kaldırmak için Pan-Amerikan Birliği Konseyi'nin talebi ile Amerikan Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından bir proje hazırlanmıştır. Hazırlanan proje, 26 Aralık 1933 tarihinde Montevideo'da düzenlenen VII. Pan-Amerikan Konferansı'nda kabul edilmiştir.[175]

Montevideo Sözleşmesi ile Havana Sözleşmesi'ndeki bazı belirsiz konular detaylı olarak ele alınmıştır. Sözleşme'nin en önemli yönü, diplomatik sığınma hakkından yararlanmayacak suçluların ve suç vasfını belirleme yetkisinin hangi ülkede olduğunu açıkça düzenlemesidir.[176]

Sözleşme'de diplomatik sığınmanın verilemeyeceği suçlar 1. maddede açıkça belirtilmiştir.[177] Havana Sözleşmesi'nde olduğu gibi, adi suçlu kişiler ile kara ya da deniz kuvvetlerinden firar edenlere elçilik binalarında, savaş gemilerinde, ordugâhlarda, askeri uçaklarda sığınma hakkı verilmeyecektir.[178]

1933 tarihli Siyasi Sığınmaya İlişkin Montevideo Sözleşmesi'nin (*Convention on Political Asylum*) 2. maddesi ile suç vasfını belirleme yetkisinin sığınma veren

[173] Convention on Asylum Havana 1928, Art.3. https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf (Erişim Tarihi: 03/11/2023).
[174] Çelik, a.g.e, s. 72.
[175] Çelik, a.g.e, s. 72.
[176] Värk, *a.g.m*, s. 247.
[177] Värk, *a.g.m*, s. 247.
[178] Convention on Political Asylum Art. 1. https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html (Erişim Tarihi: 03/11/2023).

devlette olduğu açıkça belirtilerek bu konudaki uyuşmazlıklara son verilmek istenmiştir.[179] Uyruğu ne olursa olsun herkes, ait olduğu devlet tarafından kabul edilen yükümlülüklere halel getirmeksizin, sığınma için başvurabilir. Ancak siyasi sığınma hakkı tanımayan devletler, sınırlamalar ve özel durumlar dışında, bu hakkı yabancı ülkelerde yalnızca söz konusu ülkeler tarafından tanınan usul ve sınırlar dâhilinde kullanabilir.[180]

7.4 Sığınma ve Siyasi Sığınmacıya İlişkin Montevideo Antlaşması (1939)

1936-1939 İspanya İç Savaşı'nda elçiliklere sığınan kişi sayısındaki artış ve hükümet merkezinde iaşe sıkıntısının baş göstermesi sığınmacıların ülkeden ayrılma zorunluluğunu hâsıl etmiştir. Ancak İspanya Hükümeti'nin, sığınmacıların ülkeden ayrılmasında zorluk çıkarması ve sorunun diplomatik yollar ile çözülememesi üzerine konu Milletler Cemiyeti Konsey'ine taşınmıştır. 1936-1939 İspanya İç Savaşı, diplomatik sığınma için bir düzenleme yapılması gerektiğini göstermiştir.[181]

27 Temmuz 1937 tarihinde Buenos Aires'ta, Arjantin Dışişleri Bakanı *M. Saavedro Lamas*'ın hazırladığı "*Sığınma Hakkı Sözleşmesi*" projesi diplomatik temsilcilere sunulmuştur. Arjantin delegesinin Milletler Cemiyeti Kurulu'nda açıkladığı proje, diplomatik sığınma ve yabancı bir ülkeye sığınmayı kapsamaktaydı. Ancak, sığınmaya ilişkin sadece Amerika Devletleri arasında değil, evrensel bir düzenleme girişimi olan bu proje Milletler Cemiyeti'nde müzakere edilememiştir.[182] Arjantin Dışişleri Bakanı *Saavedro Lamas*'ın adını taşıyan proje, neredeyse hiç değiştirilmeden Arjantin, Bolivya, Şili, Paraguay, Peru ve Uruguay tarafından 4 Ağustos 1939 tarihinde Sığınma ve Siyasi Sığınmacıya İlişkin Montevideo Antlaşması (*Treaty on Asylum and Political Refuge*) olarak kabul edilmiştir.[183]

1936-1939 İspanya İç Savaşı sırasında misyon binalarının sığınmacılar için yetersiz gelmesi nedeniyle yabancı misyonlar, elçilik binalarına bitişik mülkleri satın

[179] Convention on Political Asylum Art. 2. https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html (Erişim Tarihi: 03/11/2023).
[180] Convention on Political Asylum Art. 3. https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html (Erişim Tarihi: 03/11/2023).
[181] Çelik, a.g.e, s. 69.
[182] Evans, *a.g.m*, s. 146.
[183] Yılmaz Altuğ, "*Leopold Bolesta-Kozierbrodzki*", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 34, Sayı: 1-4, 1968, s. 675.

almışlardır. Bu edinimler, diplomatik misyonun ana binasının ekleri olarak kabul edilmiş; misyon binasına tanınan ayrıcalıklara hak kazandığı düşünülmüştür. Arjantin Dışişleri Bakanı *M. Saavedro Lamas*, hazırladığı taslakta bu uygulamaya da yer vermiştir. 1939 tarihli Montevideo Anlaşması'nın 8. maddesine göre; sığınmacıların sayısı, Anlaşma'nın 2. maddesinde belirtilen sığınma alanları için yetersiz geldiğinde diplomatik temsilciler, sığınmacıların korunması ve refahları için bayrakları altında başka yerleri kullanabilirler. Bu durumda yetkililerin iznini talep etmelidirler.[184]

Diplomatik temsilcinin görevinin sona ermesi halinde, akredite olduğu ülkeden ayrılması gerekiyorsa, sığınmacılarla birlikte oradan ayrılır ve bu mümkün olmazsa, sığınmacıların veya diplomatik görevlinin isteğinden bağımsız olarak, bu Antlaşma tarafından belirlenen güvenceler altında sığınmacıları üçüncü bir devlete teslim edebilir.[185]

Bu teslim, sığınmacıların, söz konusu görevi kabul etmiş olan diplomatik misyonun binalarına nakledilmeleri veya sığınmacıların, ayrılan diplomatik misyonun arşivlerinin bulunduğu binalara bırakılmaları suretiyle gerçekleştirilir. Bu binalar, bu görevin kendisine tevdi edildiği diplomatik temsilcinin doğrudan koruması altında kalır. Her iki durumda da, 4. madde hükümlerine uygun olarak, yerel Dışişleri Bakanlığı'na usulüne uygun olarak bilgi verilecektir.[186]

7.5 Devletler Hukuku Enstitüsü'nün Çalışmaları

Diplomatik sığınmaya dair düzenlemeye duyulan ihtiyacın devam etmesi nedeniyle 1937 yılında Devletler Hukuku Enstitüsü konuyu gündemine almış ve *M. Arnold Raestad* raportör olarak görevlendirilmiştir. 1939 yılında *M. Arnold Raestad,* hazırladığı raporu ve projesini Devletler Hukuku Enstitü'ne sunmuştur. Ancak aynı

[184] Treaty on Asylum and Political Refuge Art. 8. https://www.refworld.org/docid/3ae6b3833.html (Erişim Tarihi: 05/11/2023).
[185] Treaty on Asylum and Political Refuge Art. 10. https://www.refworld.org/docid/3ae6b3833.html (Erişim Tarihi: 05/11/2023).
[186] Treaty on Asylum and Political Refuge Art. 10. https://www.refworld.org/docid/3ae6b3833.html (Erişim Tarihi: 05/11/2023).

sene II. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle Neuchatel'de yapılması planlanan toplantı gerçekleşememiştir.[187]

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile Devletler Hukuku Enstitüsü yeniden faaliyete geçmiş ve 1947 yılında Lozan'da yapılan toplantıda diplomatik sığınma konusu ileride görüşülecek başlıklar arasında gündeme kaydedilmiştir. *M. Arnold Raestad*'ın vefatı nedeniyle *M. Tomaso Penassi* raportör olarak görevlendirilmiştir.[188]

1948 yılında Brüksel'de yapılan toplantıda *Penassi* tarafından hazırlanan rapor ve proje incelenmiş ancak komisyonda ve heyette yaşanan fikir ayrılıkları nedeniyle konu bir sonraki toplantıda görüşülmek üzere ertelenmiştir.[189]

En nihayetinde Devletler Hukuku Enstitüsü, Diplomatik Sığınma konusunu 11 Eylül 1950 yılında Bath'da yapılan toplantıda incelemiş ve Uluslararası Hukukta Sığınma (*L'asile en Droit International*) başlıklı karar ile sonuçlandırmıştır. Kararın 1. maddesinde sığınmanın tanımı, bir devletin başka bir devletin topraklarında veya başka yerlerde sığınma talebinde bulunan kişiye sağladığı koruma olarak yapılmıştır.[190]

Devletler Hukuk Enstitüsü sığınma hakkını, gelişen uluslararası topluluğun duyduğu yeni bir ihtiyaç olarak görmüştür. Buna göre sığınma, insan hakları ile ilgili milletlerarası bir sorun olduğu için sığınma hakkına da İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi de göz önünde tutularak uluslararası hukukta yer verilmesi gerekmektedir. [191] Enstitü tarafından hazırlanan kararın 2. bölümünde ülkesel sığınmaya; 3. bölümünde ülke dışı sığınmaya yer verilmiştir.[192]

Enstitü, sadece diplomatik sığınma hakkını göz önüne almamış; konsolosluklar, askeri uçaklar, harp gemileri, kamu hizmetine özgülenen devlet gemilerinde sığınma verilmesi durumunu da amaç ve esas yönüyle ülke dışı sığınma kapsamına almıştır.

---

[187] Çelik, a.g.e, s. 69.
[188] Çelik, a.g.e, s. 69.
[189] Çelik, a.g.e, s. 69.
[190] Atle Grahl-Madsen, "*The European Tradition of Asylum and the Development of Refugee Law*", **Journal of Peace Research**, Vol: 3, No: 3, 1966, s. 283.
[191] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 388.
[192] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 389-390.

3. maddenin 2. fıkrasında ülke dışı sığınma türünde olan tüm sığınmalar insan haklarının korunması olarak değerlendirilmiştir. Buna göre hayatı veya özgürlüğü yerel makamlar tarafından tehdit altında olan kişiye sığınma hakkı verilebilecektir. Bu hükümler, tehdidin iç karışıklık sonucu ortaya çıkması durumunda da aynı koşullar altında uygulanacaktır.[193]

Kararın 4. maddesinin 1. fıkrasında, sığınma veren diplomatik temsilcinin sığınmacıyı, "*ülkeden ayrılma imkânı bulana kadar sığınma hakkı tanıyacağı*" ve sığınmacının ülkeden ayrılmasının "*yetkili otoritelerle belirlenecek şartlara ve usullere göre yapılacağı*" düzenlenmiştir.[194] Ancak bu düzenlemede sadece "iç savaş hali" göz önüne alınmıştır. Başka ihtimallerin de değerlendirilmesi ve sığınmanın sona ermesi yönünde mahalli otoritenin üzerine düşen yükümlülüklerin belirtilmemesi nedeniyle Karar metni yetersiz bulunarak eleştirilmiştir.[195]

Kararın 4. maddesinin 3. fıkrasına göre; diplomatik temsilci, sığınmacının siyasi faaliyetlere katılmamasını sağlamak, ülke devleti aleyhine hareket etmesini ve iç savaş halinde çatışmanın taraflarından birini desteklemesini engellemek ile yükümlüdür.[196] Bu düzenleme ile diplomatik sığınmanın, siyasi propaganda yapmak için bir araç haline getirilmesi önlenmek istenmiştir.

1939 tarihli Sığınma ve Siyasi Sığınmacıya İlişkin Montevideo Antlaşması'ndaki elçilik binasına sonradan dâhil edilen eklentileri kabul eden maddenin benzeri Enstitü'nün kararında da düzenlenmiştir. 4. maddenin 4. fıkrasına göre yerel hükümet, sığınmacıların tahliye edilebilecekleri koşul ve durumları saptamakta gecikirse ya da yerel hükümetin ve diplomatik temsilcinin yetkisi dışındaki koşullar nedeniyle sığınmacıların tahliyesi geçici olarak engellenirse, diplomatik temsilci sığınmacılar için elçilik binasına gerekli ölçüde ekleme yapabilecektir.[197]

[193] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 390.
[194] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 391.
[195] Çelik, a.g.e, s 70-71.
[196] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 391.
[197] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 391.

İç karışıklık nedeniyle çok sayıda kişi diplomatik misyon binalarına sığınma talebinde bulunduğunda, bu misyonların başkanları, sığınma konusundaki eylemlerini koordine etmek amacıyla birbirleriyle istişarede bulunacaklardır.[198]

Ensititü'nün hazırladığı kararın 5. maddesi; "*ülke devletinin, diğer bir devlet yetkilisinin sığınma vermesi hakkına itiraz etmesi halinde, talebini söz konusu yetkilinin mensup olduğu devlete sunması gerekir, zorlayıcı tedbirlerle sığınmaya son veremez.*" şeklinde düzenlenmiş ve suç vasfını belirleme yetkisi açık olarak belirtilmemiştir.[199]

Sığınma ile ilgili sorunlar diplomatik temsilci tarafından dışişleri bakanı ile görüşülecektir. Sığınma harp gemisinde gerçekleştiği takdirde geminin komutanı, yetkili yüksek deniz otoriteleri ile görüşecektir.[200] Ensititü'nün hazırladığı kararda yer alan hiçbir husus, daha lehe olan sığınma koşullarına ilişkin teamül kurallarından öncelikli değildir.[201]

Enstitü'nün ülke dışı sığınma içinde ayrıma gitmemesi insan haklarının korunması açısından yerinde görülmüş; karar metninde uygulamada uyuşmazlıkla karşılaşılan konulara yer verilmemesi ve belirsiz kavramlar kullanılması nedeniyle ise yeterli bulunmamıştır.[202]

Adi suçlu kişilere sığınma verilmemesi teamül kuralı olarak kabul edildiği için kararda adi suçlu kişi ve siyasi suçlu kişi arasında bir ayrıma gidilmemiştir. Ancak sığınma hakkını tanıyan diplomatik temsilcinin, sığınmacıya isnat edilen suçun vasfını belirleme yetkisi ve ülke devleti ile bu konuda yaşanacak uyuşmazlık halinde hangi kurala göre uyuşmazlığın çözüleceği belirtilmemiştir. Kolombiya-Peru Hükümetleri arasında yaşanan *Haya de la Torre Olayı*'nda görüldüğü üzere sığınmacıya isnat edilen suç vasfının belirlenmesinde yetkinin diplomatik temsilcide

[198] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, Art.4/1, s. 391.
[199] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, s. 392.
[200] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, Art.6, s. 392.
[201] Institut de Droit International Annuaire, Tome 43, II, 1950, Art.7, s. 392.
[202] Çelik, a.g.e, s 70.

mi yoksa ülke devletinde mi olduğu devletler arasında uyuşmazlığa neden olan bir konudur.[203]

Devletler Hukuk Enstitüsü'nün hazırladığı karar, bilimsel bir değer taşımamış ve uygulamada etkili olamamıştır.[204]

7.6 Caracas Sözleşmesi (1954)

Uluslararası Adalet Divanı'nın *Kolombiya/Peru Sığınma Davası* kararı, özellikle sığınma hakkının değerlendirilmesi yönüyle Latin Amerika ülkelerinde olumsuz karşılanmıştır.[205] Latin Amerika ülkelerine göre, Divan, diplomatik sığınmanın Latin Amerika teamül kurallarının bir parçası olduğu fikrini yok saymıştır. Uluslararası Adalet Divanı ise, nezaket, iyi komşuluk ve siyasi yerindeliği önemli bir yerde tutan Havana Sözleşmesi'ni imzalayan devletlerin, siyasi suçlulara ulusal yargıdan kaçma ayrıcalığı tanımasını kabul edilemez bulmuştur. Divan, Havana Sözleşmesi'ndeki anlayışının, Latin Amerika'nın en köklü geleneklerinden biri olan içişlerine karışmama ilkesi ile çatıştığını kabul etmiştir.[206]

28 Mart 1954 tarihinde Caracas'ta düzenlenen X. Amerikalılar Arası Konferans'ta Caracas Diplomatik Sığınma Sözleşmesi (*Caracas Convention on Diplomatic Asylum*) kabul edilmiştir.[207] Uluslararası Adalet Divanı *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*'na bir tepki olarak imzalanan 1954 tarihli Caracas Diplomatik Sığınma Sözleşmesi ile önceki anlaşmalar ve teamül kuralları düzenlenmiştir.[208]

Ülke devleti, siyasi suçlu kimseye elçiliklerde, savaş gemilerinde, ordugâhlarda ve askeri uçaklarda verilen sığınma hakkına Sözleşme hükümlerine göre uyacaktır. Herhangi bir misyon binası, misyon şefinin ikametgahı, sığınmacıların sayısı binanın normal kapasitesini aştığı takdirde korunmaları için onlara tahsis edilen binalar Sözleşme kapsamında diplomatik misyon sayılacaktır. Tamir için geçici olarak

---

[203] Çelik, a.g.e, s 70.
[204] Çelik, a.g.e, s 71.
[205] Çelik, a.g.e, s 72.
[206] L. C. Green, "*The Right of Asylum in International Law*", **University of Malaya Law Review**, Vol:3, No:2, 1961, s. 238.
[207] Çelik, a.g.e, s 72.
[208] Värk, *a.g.m*, s. 248.

tersanelerde, cephaneliklerde veya atölyelerde bulunan savaş gemileri veya askeri uçaklar bir sığınma yeri teşkil etmeyecektir.[209]

Her devletin sığınma verme hakkına sahiptir, ancak sığınma verme zorunluluğu olmadığı gibi reddetme gerekçesini açıklamak zorunda değildir.[210] Guatemala, devletlerin sığınma hakkı tanımak zorunda olmadıklarını içeren 2. maddeye, sığınma hakkı konusunda geniş ve kesin bir görüşü savunduklarını beyan ederek çekince koymuştur.[211] Guatemala, Havana Sözleşmesi ve Montevideo Sözleşmesi'ni onaylayan ilk devletler arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, Guatemala'nın, diplomatik temsilcilerine her siyasi sığınma talebini kabul etmeleri yönünde talimat verdiğine dair bir kanıt mevcut değildir. Ancak, diplomatik sığınma hakkı verilen sığınmacılar ülke devletine teslim edilmemiştir.[212]

Uruguay Hükümeti, devletin sığınmayı reddetme gerekçesini açıklamak zorunda olmadığı hükme çekince koymuştur.[213] Guatemala ve Uruguay tarafından konulan çekincelerden, diplomatik temsilcilerini, siyasi sığınmacılara diplomatik sığınma hakkı tanımakla zorunlu tuttukları sonucu çıkarılabilir.[214]

Sözleşme'nin müzakere aşamasında Uruguay delegasyonu, tüm siyasi sığınma taleplerinin kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmüş ancak bu öneri teamül hukukuna aykırı olduğu gerekçesi ile kabul edilmemiştir. Söz konusu önerinin kabul edilmiş olduğu varsayıldığında, sığınma konusunda inisiyatifin siyasi suçlu kişiye geçeceği söyleyebilir. Sığınma ile ilgili haklar, sığınmayı veren devlette görüldüğü için teklif reddedilmiştir. Buna göre, haklar ve yükümlülükler, sığınma talebinde bulunan kişi ile sığınma hakkı veren devlet arasında değil, ülke devleti ile sığınma veren devlet arasında ortaya çıkmaktadır.[215]

---

[209] Convention on Diplomatic Asylum Art.1. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[210] Convention on Diplomatic Asylum Art.2. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[211] Convention on Diplomatic Asylum p.14. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[212] Greenburg, *a.g.m*, 118.
[213] Convention on Diplomatic Asylum p.14. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[214] Greenburg, *a.g.m*, 119.
[215] Greenburg, *a.g.m*, 119.

Sığınma talebinde bulunduğu sırada hakkında adi suçlardan dolayı soruşturma veya kovuşturma olanlara, yetkili mahkemeler tarafından mahkûm edilmiş olup infazı tamamlanmayanlara, sığınma talebine neden olan eylemlerin, durumlar ne olursa olsun açıkça siyasi nitelikte olduğu durumlar hariç, kara, deniz ve hava kuvvetlerinden firar edenlere sığınma verilmesi uygun değildir. Bu kapsamda olmayan kişiler sığınma yeri olarak belirlenen bir yere girdikleri durumda oradan ayrılmaya davet edilecek veya duruma göre yerel makamlara teslim edilecektir. Yerel makamlar, bu kişileri teslim edilmeden önce işledikleri siyasi suçlardan dolayı yargılamaz.[216] Görüldüğü üzere, adi suçlu kişilere sığınma hakkı tanınmayacağı açıkça hüküm altına alınmıştır.

Sözleşme'nin 4. maddesi ile suç vasfını belirleme yetkisinin sığınma veren devlette olduğu düzenlenmiştir. *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*'nın doğrudan sonucu, neredeyse tüm Latin Amerika Cumhuriyetlerini bu ilkeyi savunmak için bir araya getirmesi olmuştur. Caracas Sözleşmesi ile sığınma kurumunun özünde suç vasfını belirleme yetkisinin sığınmayı veren devlette olduğu ilkesi ve bu hakkın kullanılmasının zımni bir koşul olduğu kesin bir dil ile ifade edilmiştir.

Sözleşme'ye Dominik Cumhuriyeti, Guatemala, Uruguay ve Honduras delegasyonları tarafından çekinceler konmuş ancak konulan çekincelerin hiçbiri suç vasfının tek taraflı olarak belirlenmesi ile ilgili olmamıştır.[217] Uygulamada Uruguay, sığınma hakkı tanınmasında liberal bir politika izlemiş; diplomatik temsilcileri sığınmacıların suç vasıflarını tek taraflı olarak belirlemiştir. Uruguay'ın ülke devleti ile yaptığı görüşmeler, sığınmacının suç vasfını ülke devleti ile ortak bir şekilde belirleme amacı değil, sığınmacı hakkında bilgi edinme amacı taşımıştır.[218]

Peru delegasyonu, Sözleşme taslağındaki 4. maddeye, diplomatik temsilcinin konumunun ülke devleti karşısında güçlendiğini ileri sürerek karşı çıkmıştır. Ülke devleti ile diplomatik temsilci arasında suç vasfının belirlenmesine ve sığınmanın

[216] Convention on Diplomatic Asylum Art.3. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[217] Greenburg, *a.g.m*, 117.
[218] Greenburg, *a.g.m*, 118.

sürdürülmesine ilişkin uyuşmazlığın ortaya çıkması durumunda uyuşmazlığın bir tahkim ya da yargı organı ile çözülmesini teklif etmiş, ancak teklifi reddedilmiştir.[219]

Sözleşme'nin 5. maddesine göre; sığınma ancak ivedi bir durumda ve sığınmacının hayatı, özgürlüğü ve kişisel bütünlüğünün tehlikeye girmemesi için ülke devleti tarafından verilecek zorunlu güvence ile ülkeden çıkmasını veya sığınmacının kendisini başka şekilde güvende tutabilmesini sağlayacak gerekli süre için verilebilir.[220]

Sözleşme'de, diplomatik sığınma verilebilmesi için bir koşul olarak ileri sürülen ivedilik durumunun bulunması da düzenlenmiştir. Kişinin, otoritelerin kontrolünden kurtulan bireyler ve grupların doğrudan doğruya otoritelerinden takibiyle karşı karşıya kalması ya da siyasi takip ve zorlamalar nedeniyle yaşam veya özgürlüğünü kaybetme tehdidi altında bulunması ve kendisini başka şekilde güvende tutamaması hali ivedi durumun varlığı olarak kabul edilmiştir.[221]

İvedi durumun varlığına karar verme yetkisi sığınma veren devlettedir. [222] *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*'nda ortaya çıkan durumu kapsayacak şekilde tasarlanan bu hüküm, Dominik Cumhuriyeti delegasyonu dışında Sözleşme'yi imzalayan tüm taraflarca kabul edilmiştir.[223] Dominik Cumhuriyeti, 7. madde ve devamındaki ivedi durumun mevcudiyetini sığınma veren devlette olduğunu içeren hükümlere itiraz etmiş ve çekince koymuştur.[224]

Sözleşme'nin 8. maddesine göre; diplomatik temsilci; sığınma savaş gemisinde, ordugâhta ya da savaş uçağında verildi ise bunların komutanı; sığınma verilmesinden sonra en kısa sürede ülke devletinin dışişleri bakanına; olay başkent dışında meydana gelirse idari makama gecikmeksizin durumu bildirir.[225] Sığınmayı veren yetkili, suç

---

[219] Greenburg, *a.g.m*, 120.
[220] Convention on Diplomatic Asylum Art.5. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 06/11/2023).
[221] Convention on Diplomatic Asylum Art.6. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[222] Convention on Diplomatic Asylum Art.7. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[223] Greenburg, *a.g.m*, 116.
[224] Convention on Diplomatic Asylum p.14. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[225] Convention on Diplomatic Asylum Art.8. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).

vasfı veya murtabit adi suçların [226] varlığı hakkındaki takdirinde ülke devleti tarafından kendisine sağlanan bilgileri dikkate alacaktır. Ancak sığınmayı devam ettirme veya sığınmacı için güvenli geçiş talep etme kararına saygı gösterilecektir.[227] Diplomatik temsilci, suç vasfına ilişkin kararını verirken ülke devleti tarafından kendisine sunulan bilgileri dikkate almakla yükümlü olsa da, bu bilgileri objektif bir şekilde değerlendirip değerlendirmemesi ülke devletinin kontrolü dışındadır. Diplomatik temsilcinin kararı nihai olup ülke devletinin sığınmacı için güvenlik tedbirlerini uygulaması gerekmektedir.[228]

Kolombiya/Peru Sığınma Davası'ndaki diplomatik temsilcinin ancak ülke devletinin sığınmacının ülkeden ayrılmasını talep etmesinden sonra sığınmacının ayrılması için gerekli güvenceleri talep edebileceği kararı Latin Amerika ülkelerinde önemli eleştirilere neden olmuştur. Caracas Sözleşmesi için yapılan müzakerelerde Hukuk Komitesi, sığınma hakkı verildiği anda, yani diplomatik temsilci tarafından sığınmacının siyasi suçlu olduğu kabul edildikten sonra, gerekli güvencelerin talep edilebilmesini önermiştir. Sözleşme ile güvenlik tedbirleri konusunda yeni bir prosedür oluşmuştur.[229]

Sözleşme'nin 11. maddesine göre; ülke devleti hükümeti, herhangi bir zamanda sığınmacının ülkeden ayrılmasını talep edebilir; bu amaçla sığınmacıya güvenli geçişi ve 5. maddede belirtilen güvenceleri sağlamakla yükümlüdür.[230] Bu madde ile Uluslararası Adalet Divanı'nın *Haya de la Torre*'nin Peru'dan ayrılması ile ilgili çözümsüzlüğe neden olduğu konu kesin olarak düzenlenmiştir.[231]

---

[226] Murtabit suç, siyasi bir suç ile ilgili olan adi suçtur. Biri adi, diğeri siyasi olmak üzere birbiri ile bağlantılı iki suç vardır. Kişi, adi bir suç işlemekte ancak işlediği adi suç, siyasi olan başka bir suç ile bağlantılı olmaktadır. (Faruk Erem, "*Uçak Kaçırma Olaylarının Siyasal Suç Kavramına Etkisi*", **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt:27, Sayı.3, 1972 s. 409-410).

[227] Convention on Diplomatic Asylum Art.9. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).

[228] Greenburg, *a.g.m*, 121.

[229] Greenburg, *a.g.m*, 120.

[230] Convention on Diplomatic Asylum Art.11. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).

[231] Greenburg, *a.g.m*, 120.

Sığınma veren devlet, sığınmacının yabancı bir ülkeye gitmesine izin verilmesini talep edebilir. Ülke devleti, mücbir sebepler dışında 5. maddede belirtilen gerekli güvenceleri vermek ve güvenlik tedbirlerini uygulamakla yükümlüdür.[232]

Sığınmacının ülkeden ayrılma süreci ve sonrası, yeni uyuşmazlıkların meydana gelmemesi için Sözleşme'de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Sığınma hakkını veren devlet, ülke devletinden güvencelerin yazılı olarak verilmesini talep edebilir. Sığınmacının ülkeden ayrılması ile ilgili tehlike koşulları seyahatin çabuklaştırılması için göz önüne alınabilir. Sığınma hakkını tanıyan devletin, sığınmacıyı ülke dışına çıkarma hakkı vardır. Ülke devleti, sığınmacının ülkeden ayrılışı için tercih ettiği rotayı belirtebilir, ancak bu sığınmacının gideceği ülkeyi belirleme anlamına gelmeyecektir. Sığınma bir savaş gemisinde veya askeri uçakta verilmişse, gerekli güvencenin verilmesi şartıyla ülkeden çıkış için bu vasıtalar kullanılabilir.[233]

Sığınmacının başka bir ülkeye nakli için, işbu Sözleşme'ye taraf olan bir devletin topraklarından geçmek zorunlu ise, bu devlet, diplomatik yolla, usulüne uygun vizeyi kapsayan ve sığınma veren diplomatik misyon tarafından sığınmacı statüsünü belirten bir not dışında başka koşul ileri sürmeden geçişe izin verecektir. Nakil sırasında sığınmacı, sığınma veren devletin koruması altında bulunacaktır.[234]

Sığınmacının ülkeden ayrılmasından sonra, sığınma hakkı veren devlet onu kendi topraklarında bulundurmak zorunda değildir; ancak sığınmacının açık isteği olmadıkça menşe ülkesine geri gönderemez. Ülke devleti, sığınma hakkı veren yetkiliye, sığınmacının iadesini talep etme niyetinde olduğunu bildirirse bu durum, işbu Sözleşme'nin herhangi bir maddesinin uygulanmasına halel getirmez. Bu durumda sığınma veren devlet, sığınma olayının gerçekleştiği devlette sığınma kurumunun tabi olduğu hukuki ilkelere uygun olarak, iade talebini alana kadar, sığınmacı sığınmacıyı veren devletin topraklarında kalacaktır. Sığınmacının bu

[232] Convention on Diplomatic Asylum Art.12. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[233] Convention on Diplomatic Asylum Art.13. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[234] Convention on Diplomatic Asylum Art.15. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).

şekilde önleyici gözetimi otuz günden fazla süremez. Bu nakilden ve önleyici gözetimden kaynaklanan masraflar, talepte bulunan devlete aittir.[235]

Sığınma veren resmi makam, sığınmacının kamu düzenine aykırı eylemlerde bulunmasına veya ülke devletinin iç siyasetine müdahale etmesine izin vermeyecektir.[236]

Diplomatik ilişkilerin kesilmesinin bir sonucu olarak sığınma veren diplomatik temsilci ülkeyi terk etmek zorunda kalırsa, sığınmacılarla birlikte ülkeyi terk edecektir. Eğer bu, sığınmacının ya da diplomatik temsilcinin isteğinden bağımsız nedenlerle mümkün değilse, diplomatik temsilci, sığınmacıları, Sözleşme'de öngörülen güvenceler altında, Sözleşme'ye taraf olan üçüncü bir devletin diplomatik misyonuna teslim edecektir. Eğer bu da mümkün değilse, işbu Sözleşme'ye taraf olmayan ve sığınmayı sürdürmeyi kabul eden bir devlete teslim edecektir. Ülke devleti söz konusu sığınma hakkına saygı göstermekle yükümlüdür.[237]

Diplomatik sığınma, mütekabiliyet esasına tabi değildir. Uyruğu ne olursa olsun herkes sığınma koruması altındadır.[238]

Caracas Sözleşmesi, Amerikan Devletleri Örgütü'ne üye devletlerin imzasına açık tutulmuş ve imzacı her devletin kendi anayasa hükümlerine uygun olarak onaylayacağı kabul edilmiştir.[239] Sözleşme ile diplomatik temsilcilere önemli yetkiler verilmiştir. Diplomatik temsilcilerin diplomatik sığınmaya ilişkin sorumluluklarını her zamankinden daha özenli ve sağduyulu yerine getirmesi beklenmiştir.[240]

---

[235] Convention on Diplomatic Asylum Art.17. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[236] Convention on Diplomatic Asylum Art.18. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[237] Convention on Diplomatic Asylum Art.19. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[238] Convention on Diplomatic Asylum Art.20. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[239] Convention on Diplomatic Asylum Art.21. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf (Erişim Tarihi: 07/11/2023).
[240] Greenburg, *a.g.m*, 122.

7.7 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (1948)

Diplomatik sığınma hakkının tanınmasına ilişkin görüş, sığınmacının fiziksel tehlikeden korunması nedeniyle insan haklarına dayanmaktadır. Diplomatik sığınma hakkı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Birleşmiş Milletler Şartı'nda güvence altına alınan en temel insan hakları olan yaşam hakkı ve özgürlük hakkının korunması ile eş anlamlı kabul edilmektedir.[241]

Milletler Cemiyeti döneminde sığınmacılar koruma altına alınmaya başlamış ve Birleşmiş Milletler ile birlikte hukuki metinler zemininde sığınmacılara yönelik koruma devam etmiştir.[242] 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile "sığınma" bir hak olarak kabul edilmiştir.[243]

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde diplomatik sığınma hakkına dair bir görüş bulunmamaktadır. Bununla beraber, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 14. maddesine göre; "*Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.*" [244] Bildirge'nin İngilizce metninde "sığınma hakkı" yerine, "sığınma arama hakkı (*right to seek asylum*)" ve "sığınmadan faydalanma hakkı (*right to enjoy asylum*)" kavramları kullanılmıştır.[245]

Bildirgenin hazırlık aşamasında yaşanan tartışmalar neticesinde "sığınmadan faydalanma hakkı (*right to enjoy asylum*)" kavramının kullanılması tercih edilmiştir. "Sığınma arama" ve "sığınma sağlanma hakkı (*right to be granted asylum*)" hazırlık aşamasındaki taslakta bireysel hak olarak düzenlenmiş olsa da Birleşik Krallık kurulunun rolü ile "sığınmadan faydalanma hakkı" kavramı "sığınma sağlanma hakkı" kavramının kullanılması söz konu olmuştur.[246]

---

[241] Peter Porcino, "*Toward Codification of Diplomatic Asylum*", **New York University Journal of International Law and Politics**, Vol: 8, No: 3, 1976, s. 448.
[242] Eren, a.g.e, s. 25.
[243] Eren, a.g.e, s. 26.
[244] İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf (Erişim Tarihi: 08/11/2023).
[245] Universal Declaration of Human Rights. https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf (Erişim Tarihi: 08/11/2023).
[246] Övünç, a.g.e, s. 33.

Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38/1 maddesine göre; uluslararası antlaşmalar, uluslararası teamül hukuku kuralları ve modern milletlerce kabul edilen genel hukuk prensipleri uluslararası hukukun bağlayıcı kaynaklarıdır. Uluslararası mahkeme içtihatları ve doktrin ise uluslararası hukukun yardımcı kaynaklarıdır.[247]

Bildirge hukuki bağlayıcılık taşımasa da uluslararası hukuk için önemli bir yerdedir.[248] Zira sığınmaya dair hükümler içeren diğer uluslarası düzenlemeler Bildirge'deki perspektifi yansıtmaktadır.[249] Bildirge'de koruma altına alınan sığınma arama hakkı, kişinin vatandaşı olduğu ülke devletine karşı sahip olduğu bir hak olarak kabul edilmiştir. Buna göre sığınma arama hakkı, sığınma talebinin yöneltildiği devlete bir sorumluluk yüklememektedir.[250]

7.8 Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi (1961)

Köklü bir geçmişi olan elçiliklerin dokunulmazlığı ilkesi, 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi ile somutlaştırılmıştır. Sözleşme'nin amacı, devletler arasındaki diplomatik ilişkilere yön vererek karşılıklı bağlayıcı ilkeleri tanımlamaktır.[251]

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi, diplomatik ilişkiler için mevcut olan genel nitelikli tek hukuki düzenlemedi. Sözleşme, 24 Aralık 1984 tarih ve 18615 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak Türkiye'de yürürlüğe girmiştir.

Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nde diplomatik sığınmaya dair bir düzenleme mevcut değildir. Sözleşmenin hazırlık sürecinde Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu'nda yapılan görüşmelerde diplomatik sığınmaya dair bir madde eklenmesi konusunda tartışmalar yaşanmıştır. "*Misyon binalarına sığınanlar, siyasi suçlar haricinde, ulusal hukukça suç kabul edilen bir fiil ile suçlandıklarını gösteren gerekçelerle birlikte yetkili ulusal otoriteler tarafından uygun şekilde talep edilmesi halinde, binadan çıkarılmalıdır.*" hükmü, Komisyon

[247] Özkan, a.g.e, s. 59.
[248] Öztürk, *a.g.m,* s. 208.
[249] Övünç, a.g.e, s. 34.
[250] Öztürk, *a.g.m,* s. 208.
[251] Riveles, *a.g.m,* s. 150.

üyelerinden biri tarafından teklif edilmiştir. Ancak Komisyon üyelerinin çoğunluğu, siyasi suçlulara sığınma imkânı tanıdığı için teklifi reddetmiştir.

Siyasi suçlulara sığınma imkânı tanıyan teklifin reddedilmesinin bir diğer nedeni Sözleşme'nin 41. maddesi ile çelişkili olmasıdır.[252] Sözleşme'nin 41. Maddesine göre; *"Ayrıcalık ve bağışıklıktan yararlanan herkes, kabul eden devletin kanunlarına riayet etmekle yükümlüdür ve içişlerine karışmamak bu kişilerin görevidir."*[253] Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 22. maddesi ile misyon binalarına mutlak dokunulmazlık tanımlamakla sınırlı kalınmış, sığınma konusuna ilişkin özel bir hüküm hazırlanmamıştır.[254]

Bununla birlikte, Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nde diplomatik sığınma kurumunu engelleyici düzenlemeler mevcut değildir. Öncelikle Sözleşme'nin giriş bölümünde "*Sözleşme hükümlerince açıkça düzenlenmeyen meselelerde teamül hukuk kuralları uygulanacağı*" belirtmiştir.[255] İkinci olarak, Viyana Sözleşmesi, diplomatik misyon binalarının diplomatik işlevlerle bağdaşmayacak şekilde kullanılmaması gerektiği kuralını koyarken, bu işlevlerin sadece Sözleşme'de değil, aynı zamanda diğer genel uluslararası hukuk kuralları veya gönderen ve kabul eden devlet arasındaki özel anlaşmalarla da tanımlandığını belirtmektedir.[256]

Diplomatik misyon binalarının dokunulmazlığı ve kabul eden devlet yetkililerin, misyon şefinin rızası olmadan binaya giremeyeceği temel kuraldır. Uluslararası hukukta misyon binalarının dokunulmazlığı "kutsal" kabul edilen yerleşmiş bir uygulamadır ve bu uygulamanın ihlali, iyi niyetle gerçekleşmiş olsa bile, tepki ile karşılanmaktadır. Örneğin, 1980 yılında Guatemala'daki İspanya Büyükelçi ve

---

[252] Konyalı, a.g.e, s. 79.
[253] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 15/11/2023).
[254] Aybay, a.g.e, s. 227.
[255] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 15/11/2023).
[256] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 15/11/2023).

misyonun diğer çalışanları çiftçiler tarafından rehin alınmış, Guatemalalı yetkililerin büyükelçinin rızası dışında Büyükelçiliğe girmesi üzerine İspanya, Guatemala ile diplomatik ilişkilerini sonlandırmıştır. Dolayısıyla, kabul eden devlet diplomatik sığınma kurumunu kabul etmese bile diplomatik misyon binalarının dokunulmazlığına saygı duymak zorundadır. Aslında bu durum, kabul eden devlet açısından diplomatik sığınma hakkının ve uygulamasının fiili kabulü anlamına gelmektedir.[257]

Uluslararası ilişkilerde taraflar arasındaki çıkar çatışmaları, farklı politikalar ve ideolojiler, ulusal güvenlik endişeleri gibi nedenlerle ortaya çıkan "*bağdaşmazlık unsuru*" diplomatik krizlere neden olabilmektedir. Uluslararası diplomatik girişimler aracılığıyla diplomatik krizlere çözüm bulmak amaçlanır. "*Bağdaşmazlık unsuru*" Viyana Sözleşmesi'nde yer bulmasa bile uygulamada, açıkça diplomatik faaliyetlerin dışında kalan faaliyetler veya kabul eden devletin suç olarak kabul ettiği faaliyetler yasaklanmıştır.[258] Ancak uygulamada, diplomatik sığınmanın, Viyana Sözleşmesi kapsamında "*bağdaşmazlık unsuru*" taşıdığı söylenemez. Aksine, Sözleşme'deki hükümler, diğer hususların yanı sıra, Latin ve Orta Amerika'daki diplomatik sığınma uygulamasının sahip olduğu statüleri karşılayacak şekilde düzenlenmiştir.[259]

Sözleşme'nin 41. maddesinin 1. fıkrasına göre, "*Kabul eden devletin kanunlarına ve nizamlarına riayet etmek, ayrıcalıklarına ve bağımsızlıklarına halel gelmeksizin, bu gibi ayrıcalıklardan ve bağışıklıklardan yararlanan her şahsın görevidir. Anılan devletin içişleri karışmamak da bu şahısların keza görevidir*."[260] Söz konusu hüküm, diplomatik sığınma hakkı tanınmasına karşı bir görüş olarak yorumlanabilir.

Bir başka görüş, diplomatik sığınmayı, misyon binalarının kötüye kullanılması olarak kabul etmiş ve eleştirmiştir. Buna göre, sığınmacıların barındırılması misyon binalarının amacına uygun değildir, dolayısıyla, ülke devletinde belirli koşullar için

---

[257] Värk, *a.g.m*, s. 252.
[258] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 15/11/2023).
[259] Värk, *a.g.m*, s. 251.
[260] "*04.09.1984 tarih ve 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin Uygun Bulunmasına Dair Kanun*", **Resmi Gazete**, 12.09.1984/18513. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/ kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf (Erişim Tarihi: 15/11/2023).

bulunan misyon temsilcileri, diplomatik sığınma hakkı verdiklerinde yetkilerini aşmış olurlar.[261]

Literatürde, yerel hukuk düzenlemelerinde diplomatik sığınmayı engelleyici hükümler mevcutsa, diplomatik temsilcinin de yerel yasalara uyarak diplomatik sığınma hakkı tanıyamayacağına dair görüş vardır. Bu görüşe dayanak olarak hırsızlık ve adam öldürmenin kabul eden devlette suç olması nedeniyle diplomatik temsilcinin yasaya uyarak hırsızlık ve adam öldürme suçuna karışamayacağı örneği verilmiştir. Yine bu görüşe göre, diplomatik temsilci tarafından diplomatik sığınma hakkı tanınması ülke devletinin içişlerine karışma olarak kabul edilmektedir.[262]

Ancak yerel yasalara veya ülke devletinin taleplerine açıkça karşı çıkarak sığınma hakkının verildiği olaylar olmuştur.[263] Ülke devletinin yasalarına ya da taleplerine açıkça karşı çıkarak ve uluslararası hukukun gereklerine uygun olarak verildiği savunulan sığınma hakkına[264] örnek olarak 1979 yılı Kasım ayında Tahran'daki Amerikan Elçiliği'nin İranlı öğrenciler tarafından ele geçirilmesinin üzerine Amerikan Elçilik mensuplarının Kanada Büyükelçisi'nin özel konutuna götürülmesi verilebilir. Elçilik mensupları burada iki ay kaldıktan sonra gizlice ülke dışına çıkarılmıştır. [265] Kanada, Amerikan Elçiliğinde yaşanan olayı İran'daki tüm diplomatik düzene yönelik bir saldırı olarak kabul etmiştir.[266]

Başka bir görüşe göre ise, Viyana Sözleşmesi diplomatik sığınmaya ilişkin herhangi bir hüküm içermese de 41. maddenin 3. fıkrasında "*gönderen ve kabul eden devlet arasında yürürlükte olan özel anlaşmalar*" şeklinde yapılan atıf, misyon binalarında siyasi sığınmacılara sığınma hakkının ikili anlaşmalar ile tanınmasına olanak vermektedir.[267]

---

[261] Porcino, *a.g.m*, s. 447.
[262] Värk, *a.g.m*, s. 252-253.
[263] Heijer, **Europe and Extraterritorial Asylum**, Hart Publishing, Oxford- Portland 2012, s. 121.
[264] Heijer, Europe and Extraterritorial Asylum, s. 121.
[265] Maarten den Heijer, "*Diplomatic Asylum and the Assange Case*", **Leiden Journal of International Law**, Vol: 26, No: 2, 2013, s. 404.
[266] Heijer, Europe and Extraterritorial Asylum, s. 122.
[267] Charles V. Cole, "*Is There Safe Refuge in Canadian Missions Abroad?*", **International Journal of Refugee Law**, Vol: 9, No: 4, 1997, s. 658.

Kanaatimce, Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi, büyükelçilerin, sığınmacılara diplomatik sığınma hakkı tanımasını açıkça yasaklamamıştır. Sözleşme'de diplomatik misyonlar için belirli eylemlerin yer almaması, söz konusu eylemler uluslararası hukuk kurallarına ve hukukun evrensel ilkelerine uyduğu müddetçe yasadışı sayılamaz. Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesinin 3. fıkrası, bu Sözleşme tarafından bırakılan boşlukların diğer anlaşmalar veya genel uluslararası hukuk kuralları tarafından doldurulacağı şeklinde yorumlanabilir. Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nde açık hüküm olmamasına rağmen diplomatik sığınma uygulamasının mevcudiyetini sürdürmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

8. ULUSLARARASI HUKUKTA DİPLOMATİK SIĞINMA ÖRNEKLERİ

Devletlerin diplomatik sığınma ile ilgili mevcut uygulamaları, i) *diplomatik sığınmayı tanımama*; ii) *diplomatik sığınmayı kısmi kabul*; iii) *diplomatik sığınmayı tam tanıma* olmak üzere üç kategoriye ayrılabilir.[268] Diplomatik sığınma kurumunun uygulanabilirliği ya da devletler tarafından hangi durumlarda uygulandığı konusunu ele almadan önce bu üç kategoriyi açıklamak yerinde olacaktır.

Sovyetler Birliği ve Japonya, diplomatik sığınmayı hükümetlerin gücünü zayıflatan bir sınırlama olarak görmüş ve diplomatik sığınma kurumunu tanımamıştır. Bu ülkeler için vatandaşların eylemlerini kontrol etme düşüncesi, ifade özgürlüğünün önüne geçmiştir.[269]

İkinci kategorideki ülkeler, büyükelçiliklerinde sığınma hakkı vermiş ve diplomatik sığınma uygulamasını reddetmemişlerdir. Ancak diplomatik sığınma kurumunu, bir uluslararası hukuk kuralı veya genel politika olarak tanımamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri bu grubu en açık biçimde temsil etmektedir.[270]

Latin Amerika ülkelerinin çoğunun içinde olduğu üçüncü kategorideki ülkeler ise diplomatik sığınmayı tanımakta ve koşullar sağlandığı takdirde de uygulamaktadır. Bölgedeki istikrarsızlık ve kısmen de uluslararası dostane ilişkiler nedeniyle diplomatik sığınma uygulamasına Latin Amerika'da sıkça rastlanmaktadır.[271]

Uluslararası hukukta diplomatik sığınma uygulamasına, devletlerin bu hakkı tanımadaki çekinceleri nedeniyle nadiren başvurulmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, siyasi suçlamalardan kaçmak isteyen kişilerin yargılamadan kaçmak maksadı ile başvurduğu diplomatik sığınma olayları ve temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla verilen diplomatik sığınma örnekleri incelenecektir.

---

[268] Porcino, *a.g.m*, s. 438.
[269] Porcino, *a.g.m*, s. 439.
[270] Porcino, *a.g.m*, s. 439-440.
[271] Porcino, *a.g.m*, s. 441.

Soğuk Savaş'ın başlangıcına kadar Amerika Birleşik Devletleri, diplomatik sığınma kurumuna siyasi istikrardan yoksun bölgelerde görülen bir uygulama olarak yaklaşmıştır. Diplomatik sığınma kurumu, 1950'li yıllarda Güney ve Orta Amerika'da bir hak olarak kabul edilip bölgesel bir sözleşme yapılması için tartışılırken, Amerika Birleşik Devletleri için uluslararası güç dengesinin bir unsuru olmuştur. Budapeşte'deki Amerika Birleşik Devletleri Elçiliğine sığınan *Kardinal Jozsef Mindszenty*'e diplomatik sığınma hakkı tanınması bu durumun bir göstergesidir.[272]

Macaristan'daki Katolik Klisesi'nin başında bulunan *Kardinal Jozsef Mindszenty,* ülkedeki anti-komünist siyasetin sembolik figürüdür. 1949 yılında vatana ihanet suçlaması ile hakkında müebbet hapis cezası verilmiştir. *Mindszenty,* 30 Ekim 1956 tarihinde Macaristan Ayaklanması[273] sırasında kısa süre serbest kalmıştır. Ancak Sovyetler Birliği'nin Macaristan'ı işgal etmesi üzerine tekrar tutuklanarak cezaevine gönderileceğini düşündüğü için 4 Kasım 1956 tarihinde Budapeşte'deki Amerikan Elçiliği'ne sığınma talebinde bulunmuştur. Amerikan elçisi, Sovyetler Birliği'nin Macaristan'a müdahalesini ileri sürerek *Mindszenty*'nin ölüm tehdidi altında olduğunu belirtmiş ve *Mindszenty*'e diplomatik sığınma hakkı vermiştir. Macaristan Hükümeti'nin *Mindszenty*'nin ülkeden ayrılmasına izin vermemesi nedeniyle *Mindszenty*, 15 yıl boyunca sığınmasını sürdürmüştür.[274] 1971 yılında *Kardinal Mindszenty*'e verilen sığınma hakkının Amerika Birleşik Devletleri ve Macaristan arasında diplomatik kriz haline gelmesi üzerine *Papa VI. Paul* taraflara uzlaşma teklif etmiştir. Macaristan Hükümeti uzlaşma teklifini kabul ederek *Mindszenty*'nin ülkeden ayrılmasına izin vermiştir. *Mindszenty*'nin Amerikan Elçiliğine sığınması 28 Eylül 1971 tarihinde sona ermiş ve *Mindszenty* Viyana'ya gitmiştir.[275] *Mindszenty,*

---

[272] Kirchheimer, *a.g.m*, s. 1004.

[273] 23 Ekim 1956 tarihinde Macaristan'da Sovyetler Birliği destekli yönetime karşı başlatılan ayaklanmadır. Macaristan Halk Cumhuriyeti sonrasında *Macar Devrimi* olarak isimlendirilmiştir. 18 Nisan 1955 tarihinde uyguladığı ekonomik reformlar nedeniyle Başbakanlık görevinden alınan *Imre Nagy,* ayaklanma sırasında göstericiler tarafından yeniden Başbakan ilan edilmiştir. *Nagy*, 1 Kasım 1956 tarihinde Varşova Paktı'ndan ayrılma kararını açıklamış ve Birleşmiş Milletler aracılığıyla yardım istemiştir. Bu açıklamanın ardından Sovyetler Birliği, Budapeşte'yi işgal etmiştir. *Nagy*, Budapeşte'deki Yugoslav Büyükelçiliği'ne sığınmıştır. Macar Ayaklanmasının Sovyetler Birliği tarafından bastırılması üzerine yaklaşık 150 bin kişi Macaristan'dan kaçmıştır. *Nagy* ise vatana ihanet suçlaması ile askeri mahkemede yargılanmış ve idam edilmiştir. (Bkz: François Fejtő, **1956 Macar İhtilali**, (çev.) F. Bülent Kocamemi, Bilge Kültür Sanat, İstanbul 2012.

[274] Värk, *a.g.m*, s. 249-250.

[275] Cardinal Mindszenty, Symbol of Ressitance Against Communism, Arrested on Christmas. https://hungarytoday.hu/cardinal-mindszenty-bio-symbol-of-resistance-communism-christmas/ (Erişim Tarihi: 20/11/2023).

seneler süren sığınması nedeniyle Papa tarafından "*tarihin kahramanı*" (*victim of history*) ilan edilmiştir.[276]

11 Şubat 2019 tarihinde Amerika Dışişleri Bakanı *Michael R. Pompeo, Mindszenty*'nin Büyükelçilik'te bulunan portresini ziyaret etmiştir.[277] Macaristan'ın Esztergom kentine defnedilen *Mindszenty*'nin 4 Mayıs 2019 tarihinde gerçekleşen anma törenine Amerikan Büyükelçisi *David Cornstein* katılmıştır.[278] *Kardinal Jozsef Mindszenty Olayı* Amerikan siyasetinde önemini korumaya devam eden bir diplomatik sığınma örneğidir.

Soğuk Savaş'ın şiddetlendiği yıllarda diplomatik sığınmanın güç unsuru olarak kabul edilmesi nedeniyle siyasi suçlu kişiler dışında da diplomatik sığınma hakkının tanındığı örnekler yaşanmıştır. 1926 yılında Kremlin'de doğan *Joseph Stalin*'in kızı *Svetlana Stalin*, 1957 yılında annesi *Nadezhda Alliluyeva*'nın soyadını almıştır. 1963-1966 yılları arasında gayri resmi eşi olan *Brajesh Singh*'in vefatı üzerine Hindistan'a gitmiştir.[279] 6 Mart 1967 tarihinde *Svetlana Losifovna Alliluyeva,* Yeni Delhi'deki Amerikan Büyükelçiliğinden diplomatik sığınma talep etmiştir. Amerikan Büyükeçisi *Chester Bowles, Alliluyeva*'ya öncelikle siyasi sığınma hakkı tanımış ve sonrasında Amerika'da yeni bir hayat teklif etmiştir.[280] Hindistan Hükümeti'nin Sovyetler Birliği'nden gelecek tepkiye duyduğu endişe nedeniyle öncelikle Roma'ya gönderilmiştir. Roma'dan İsviçre'ye geçen *Alliluyeva*'ya İsviçre Hükümeti tarafından hiçbir şekilde siyasete karışmama şartı konulmuştur. Ancak bu şartı kabul etmeyen ve "*Komünist dünyadan sonsuza dek ayrılışımı herkese açıklamak istedim.*" diyen *Alliluyeva* 21 Nisan 1967 tarihinde New York'a gitmiştir.[281]

Alliluyeva, 1978 yılında Amerikan vatandaşı olmuştur. 1984 yılında ise Sovyetler Birliği vatandaşlığına yeniden geçmiştir. Ülkesine döndüğünde, komünizmi eleştirmesinin karşılığında Amerika Birleşik Devletleri'nin kendisine vatandaş

[276] Heijer, *Diplomatic Asylum and the Assange Case*, s. 404.
[277] Secretary Pompeo Visits Portraits Cardinal Mindszenty and Carl Lutz. https://www.flickr.com/photos/statephotos/40097876793/ (Erişim Tarihi: 21/11/2023).
[278] Ambassador Cornstein Honors Mindszenty Anniversary. https://hu.usembassy.gov/ambassador-cornstein-honors-mindszenty-anniversary/ (Erişim Tarihi: 21/11/2023).
[279] Jay Nordlinger, "Stalin's Daughter, Her Own Woman", **National Review**, Vol: 67, Issue:17, s. 34-36.
[280] Heijer, *Diplomatic Asylum and the Assange Case*, s. 404.
[281] Nordlinger, *a.g.m*, s. 34-36.

hakkını tanıdığını açıklamıştır. 1986 yılında yeniden Amerika Birleşik Devletleri'ne dönmüştür.[282]

İnsani yardıma atıf yapılarak verilen diplomatik sığınma uygulamaları da olmuştur. Örneğin, Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı *Patrice Lumumba*'nın vefatının ardından 15 Şubat 1961 tarihinde Zaire'deki Belçika Büyükelçiliği ateşe verilmiş, diplomatik misyon mensupları Kanada Büyükelçiliği'ne sığınmıştır.[283] Benzer şekilde, Varşova Paktı üyesi olan Doğu Almanya, Polonya, Bulgaristan ve Macaristan'ın 21 Ağustos 1968 tarihinde Çekoslovakya'yı işgalinde sırasında başta Çekoslovak olmak üzere çeşitli milletlerden kişiler Prag'daki Kanada Büyükelçiliği'ne sığınma talebinde bulunmuştur. İlerleyen günlerde güvenlik nedeniyle duyulan korku azaldıkça sığınmacılar Büyükelçilikten ayrılmıştır.[284]

1973 yılında Şili Devlet Başkanı *Salvador Allende* yönetiminin askeri cunta darbesi ile son bulmasının ardından yaklaşık 8.000 kişi, diplomatik misyon binalarına sığınmıştır.[285] Şili devleti, diplomatik sığınma kurumunu tanıdığı için elçilik binalarına sığınan kişilere sığınma hakkı tanınmıştır. Bu örnekte diplomatik sığınma, siyasi karışıklıkların etkilerinin hafifletmenin bir yolu olarak görülmüştür.

Görüldüğü üzere, olağanüstü hallerde insani gerekçelerle diplomatik sığınma hakkı verilebilmektedir. Kötü muamele veya ölüm ihtimalinden kaçmak için yabancı misyonlara sığınma hali görülebilmektedir. Diplomatik misyonlardan böyle durumlarda uluslararası hukuk ilkeleriyle tutarlı bir yaklaşım sergilemeleri beklenmektedir. Bu durum diplomatik sığınmaya ilişkin yapılan tanımın, uluslararası ilişkilerde öngörülen koşulların değişmesi nedeniyle genişletilmesini temsil etmektedir.[286]

Diplomatik sığınma, Latin Amerika ülkeleri dışında sınırlı bir şekilde kabul görmüş ve uygulanmıştır.[287] 15 Nisan 1989 tarihinde Çin'de demokrasi tarafları gençler,

[282] https://web.archive.org/web/20120103234837/http://www.bbc.co.uk/azeri/international/2011/11/111129_allilu yeva_dies.shtml (Erişim Tarihi: 21/11/2023).
[283] Cole, *a.g.m*, s. 659.
[284] Cole, *a.g.m*, s. 660.
[285] Värk, *a.g.m*, s. 250.
[286] Cole, *a.g.m*, s. 660.
[287] Porcino, *a.g.m*, s. 435.

işçiler ve aydınlar öncülüğünde gösteriler başlatılmıştır. Gösterilerin başlamasındaki ana etken Çin Komünist Partisi'nin reformcu lideri *Hu Yaobang*'ın partiden ihraç edilerek öldürülmesi olmuştur. Göstericiler, özgürlük, insan hakları, demokrasi, anayasa ve ekonomi alanlarında reform talebinde bulunmuştur. Protestolar ülkenin farklı yerlerine de yayılmıştır. Çin Halk Cumhuriyeti öncelikle sıkıyönetim ilan etmiş, göstericilerin dağılmaması üzerine 4 Haziran 1989 tarihinde orduyu görevlendirmiştir. Protestoların Tiananmen Meydanı'nda kanlı şekilde bastırılması ile pek çok sivil hayatını kaybetmiştir. Meydana gelen olay, 1989 *Tiananmen Meydanı Protestoları, 4 Haziran Vakası* ya da *Altı-Dört* olarak da bilinmektedir. Çin Kızılhaç'ı iki bin üzerinde hayatını kaybeden kişi olduğunu açıklamıştır. Olayın ardından muhalifler tutuklanmış; yabancı basın yasaklanmış; protestocuları destekleyen Parti üyeleri tasfiye edilmiş ve üst düzey bürokratlara ev hapsi cezası verilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri silahlarını halka karşı kullandığı gerekçesi ile Çin Halk Cumhuriyeti'ne ambargo uygulama kararı almıştır. ABD Başkanı *Richard Nixon* döneminde Çin ile ticari ilişkilerde belirli ölçüde ambargolar kaldırılıp, 1972'de "*Şangay Ortak Bildirgesi*" ve 1979'da "*İkinci Ortak Bildirge*" ile Amerika Birleşik Devletleri-Çin diplomatik ilişkileri başlatılırken Tiananmen Meydanı Protestoları sonucunda ABD-Çin ilişkileri askıya alınmıştır.[288]

Aktivist ve astrofizikçi *Fang Lizhi*, her ne kadar *Tiananmen Meydanı Protestoları'na* katılmasa da protestoların ilham kaynağı olmuştur. 5 Haziran 1989 tarihinde *Fang Lizhi* ve eşi Pekin'deki Amerikan Büyükelçiliği'ne sığınmıştır.[289] Amerika Birleşik Devletleri Başkanı *George Bush* tarafından *Fang Lizhi*, eşi ve oğluna sığınma hakkı verilmiştir. *Fang Lizhi* ve eşi 13 ay Amerikan Büyükelçiliğinde kalmış, Çin'in ülkeden ayrılmalarına izin vermesi üzerine Pekin'den ayrılarak Amerika'ya gitmiştir.[290]

Bir başka örnek 1984 yılında haklarında tutuklama emri çıkarılan ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Durban şehrindeki İngiliz Konsolosluğuna sığınan, Güney Afrika

---

[288] Şahin Çaylı-Beyza Varol, "*Tayvan Sorunu Bağlamında ABD-Çin Rekabetinin Analizi*", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt:10, Sayı:33, 2022, s. 88-89. https://tr.euronews.com/2022/06/04/binlerce-ogrencinin-hayatini-kaybettigi-tiananmen-katliami-neden-yasandi-cin-komunist (Erişim Tarihi: Kasım 2023). https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48504871 (Erişim Tarihi: 22/11/2023).

[289] Heijer, *Diplomatic Asylum and the Assange Case*, s. 405.

[290] https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/dissident-drama-recalls-story-of-fang-lizhi/2012/04/28/gIQA3WSeoT_story.html Dissident Drama Recalls Story of Fang Lizhi. (Erişim Tarihi: 22/11/2023).

Anti-Apartheid Hareketi'nin[291] önde gelen altı üyesi etrafında gelişen *Durban Altılısı* davasıdır. İngiliz Konsolosluğu sığınma taleplerini kabul etmiş, ancak Güney Afrika yetkilileri karşısında mücadele etmeyeceklerini, bu nedenle süresiz olarak kalamayacaklarını belirtmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hollanda ve Federal Almanya Cumhuriyeti Büyükelçiliklerine yaptıkları sığınma talepleri reddedilmiştir. İngiliz Konsolosluğundan ayrılmalarının ardından misyon binasının önünde derhal tutuklanmışlardır.[292]

Amerikan Hükümeti, *Kardinal Mindszenty* ve *Svetlana Losifovna Alliluyeva*'ya sığınma hakkı verilmesini siyasi avantaj olarak görürken, Güney Afrika'da yaşananları yerel olaylar olarak değerlenmiştir. Kanaatimce Güney Afrika'daki ırkçı eylemlerin, insanlığa karşı işlenen suç olduğu göz önüne alınarak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi kapsamında *Durban Altılısı*'nın sığınma talebinin kabul edilmesi gerekirken diplomatik sığınma talebinin reddedilmesi hukuka aykırılık teşkil etmektedir.

2012 yılı iki önemli diplomatik sığınma uygulamasına sahne olan bir yıl olmuştur. Görme engelli aktivist *Chen Guangcheng,* Çin'in tek çocuk politikasının aşırı uygulamasına karşı olan bir muhalif olarak uzun yıllar ev hapsi yaşamıştır. 2012 yılı Nisan ayında *Chen Guangcheng* ev hapsinden kaçarak Pekin'deki Amerikan Büyükelçiliğine sığınmıştır. 19 Haziran 2012 tarihinde Avustralya vatandaşı *Julian Assange* hakkındaki cinsel saldırı suçlaması nedeniyle İsveç'e iade edilmemek için Londra'daki Ekvador Büyükelçiliğine sığınma talebinde bulunmuştur.[293] *Chen*'in doğrudan yasal suçlamalardan kaynaklanmayan ev hapsinin aksine, *Julian Assange,* İsveçli yetkililer tarafından resmi suçlamalar ile aranmıştır.[294] Bu iki diplomatik sığınma olayının karşılaştırılması devletlerin diplomatik sığınma kurumuna yaklaşımları yönüyle yararlı olacaktır.

---

[291] "*Apartheid*" kavramı Güney Afrika'daki ırkçı rejimi ifade etmekte ve "ayrımcılık" anlamına gelmektedir. Anti-Apartheid Hareketi, Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ırkçılığa karşı olan uluslararası mücadeledir. (Hatice Zehra Büyüktavşan, "*Güney Afrika'daki Irkçı Apartheid Rejimi:1948-1994*", **Africania**, Cilt:1, Sayı:1, 2021, s. 26-41.).

[292] Riveles, *Diplomatic Asylum as a Human Right: The Case of the Durban Six*, s. 140.

[293] Heijer, *Diplomatic Asylum and the Assange Case*, s. 399.

[294] John T. Chisholm, "*Chen Guangcheng and Julian Assange: The Normative Impact of International Incidents on Diplomatic Asylum Law*", **George Washington Law Review**, Vol: 82, No:2, 2014, s. 529-530.

Julian Paul Assange, 2006 yılında WikiLeaks isimli internet sitesini kurmuş, aynı sitede 2010 yılında Amerikan Dışişleri Bakanlığı ve Amerikan diplomatik temsilcilikleri arasındaki gizli belgeleri yayınlamıştır. Amerika'nın Bağdat'taki hava saldırısının görüntüleri, Afganistan ve Irak savaşlarına dair askeri kayıtlar, Amerika'nın diplomatik yazışmaları dikkat çeken başlıklar olmuştur.[295] 18 Kasım 2010 tarihinde Stockholm Bölge Mahkemesi, *Assange* hakkında cinsel saldırı ve taciz suçlamaları ile tutuklama kararı vermiştir. *Assange*'nin, Temyiz Mahkemesi'ne (*Svea Hovrätt*) yaptığı başvuru reddedilmiş; 20 Kasım 2010 tarihinde Interpol, *Assange* hakkında "Kırmızı Bülten" yayınlamıştır. Ayrıca İsveç yargısı tarafından *Assange* için Avrupa Tutuklama Müzekkeresi (*European Arrest Warrant*) [296] çıkarılmıştır.[297]

Assange ise, kendisine yönelik olan suç ithamlarının siyasi olduğunu, İngiltere'den İsveç'e iade edilmesinin Amerika'ya teslim edilmesini kolaylaştıracağını ileri sürmüştür. İsveç tarafından çıkarılan karar nedeniyle, 7 Aralık 2010 tarihinde Londra'da ifade vermek için gittiği polis merkezinde tutuklanmıştır. 14 Aralık 2010 tarihinde çıkarıldığı mahkemede kefaretle serbest bırakılmıştır. 24 Şubat 2011 tarihinde *Assange*'nin İsveç'e iade edilmesine yönelik kesin karar verilmiştir. *Assange*'nin kesin karara yaptığı itiraz 30 Mayıs 2012 tarihinde Yüksek Mahkemece reddedilmiştir.[298] 14 Haziran 2014 tarihinde Yüksek Mahkeme'nin kararına karşı yapılan başvuru reddedilmiştir. Assange, 19 Haziran 2012 tarihinde Ekvator Büyükelçiliğine sığınma talebinde bulunmuştur.[299]

16 Ağustos 2012 tarihinde Ekvator, *Assange*'e diplomatik sığınma hakkı tanındığını açıklamıştır. [300] Ekvator Dışişleri Bakanlığınca yapılan açıklamada, *Assange*'nin sığınma talebinin üçüncü bir devlette maruz kalabileceği olası siyasi zulüm

---

[295] https://www.nytimes.com/2018/01/26/world/europe/julian-assange-asks-uk-court-to-drop-his-arrest-warrant.html (Erişim Tarihi: 23/11/2023).

[296] "Avrupa Tutuklama Emri" veya "Avrupa Tutuklama Belgesi" olarak da bilinir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında şüpheli şahsın gözaltına alınmasına, tutuklanmasına, mahkemeye çıkarılmasına imkân sağlayan bir düzenlemedir. Düzenlemenin amacı, suçlu kişinin hızlı bir şekilde ülkesine iadesine edilmesini sağlamaktır. (Ayrıntılı bilgi için bakınız: Mehmet Gündoğdu, **Avrupa Birliği İnsan Hakları Rejimi Işığında Avrupa Tutuklama Müzekkeresi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.)

[297] https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/FlagPost/2010/December/The_curious_case_of_Julian_Assange (Erişim Tarihi:23/11/2023).

[298] The Supreme Court Assange v The Swedish Prosecution Authority 30 May 2012. https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2011-0264-judgment.pdf (Erişim Tarihi: 23/11/2023).

[299] Topal, *a.g.m*, s. 50.

[300] Värk, *a.g.m*, s. 253.

korkusuna dayandığı, İngiltere'nin kendisini İsveç'e iadesini daha sonra Amerika'ya iade edilmesini sağlamak için olacağı belirtilmiştir. *Assange*'nin içinde bulunduğu durum hayatına, kişisel güvenliğine ve özgürlüğüne yönelik bir tehlike olarak değerlendirilmiştir. Ekvator Hükümeti'ne göre, *Assange*, "casusluk ve vatana ihanet" iddiası ile siyasi nitelikli suçlama ile karşı karşıya kalmıştır. Ekvator Hükümeti, İsveç'ten *Assange*'in Amerika'ya iade edilmemesine yönelik garanti istemiş, ancak bu talebi reddedilmiştir.[301] Ekvator Hükümeti'nin İngiltere'den *Assange* için güvenli geçiş izni verilmesini talebi de reddedilmiştir.[302] İngiltere Dışişleri Bakanı yaptığı açıklamada, *Assange*'in tüm temyiz yollarını tüketmesi nedeniyle, İngiliz yetkililerin kendisini İsveç'e iade etme konusunda bağlayıcı bir yükümlülüğü olduğunu; ayrıca İade Yasası[303] kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirebilmek için diplomatik bir çözüme bağlı olacaklarını belirtmiştir.[304]

2019 yılında İsveç yargısı, zamanaşımı nedeniyle *Assange* hakkındaki yargılamanın düşürülmesine karar vermiştir. 11 Nisan 2019 tarihinde Ekvator ve *Assange* arasında yaşanan anlaşmazlıkların ardından Ekvator Büyükelçiliği, İngiliz polisine Büyükelçiliğinin kapısını açmış ve *Assange* tutuklanmıştır.[305] *Assange* hakkında verilmiş resmi bir iade kararı bulunmamakta ve halen Londra'daki Belmarsh Hapishanesi'nde tutuklu bulunmaktadır.[306]

Assange'in diplomatik sığınma talebinde bulunmak için Ekvator'u tercih etmesindeki esas unsur, Ekvator'un 1954 tarihli Diplomatik Sığınmaya İlişkin Caracas Sözleşmesi'nin tarafı olmasıdır. Ancak İngiltere, diplomatik sığınma kurumunu kabul etmeyen devletler arasında yer almaktadır. İngiltere'nin tarafı olduğu diplomatik sığınmaya ilişkin herhangi bir hukuki düzenleme de mevcut değildir. Bu nedenle, *Assange*'in diplomatik sığınma hakkının olduğu süreçte ülke dışına güvenli

---

[301] Declaración del Gobierno de la República del Ecuador sobre la solicitud de asilo de Julian Assange. https://www.cancilleria.gob.ec/2012/08/18/declaracion-del-gobierno-de-la-republica-del-ecuador-sobre-la-solicitud-de-asilo-de-julian-assange/ (Erişim Tarihi: 24/11/2023).

[302] Ecuador reitera pedido a Reino Unido que otorgue salvoconducto a Julian Assange: Canciller Patiño. https://www.cancilleria.gob.ec/2012/09/26/ecuador-reitera-pedido-a-reino-unido-que-otorgue-salvoconducto-a-julian-assange-canciller-patino/ (Erişim Tarihi: 24/11/2023).

[303] 13 Aralık 1957 Tarihli Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nden bahsedilmektedir.

[304] https://www.politics.co.uk/comment-analysis/2012/08/16/william-hague-assange-statement-in-full/ (Erişim Tarihi: 24/11/2023).

[305] https://tr.euronews.com/2019/04/11/wikileaks-in-kurucusu-julien-assange-londra-da-gozalt-na-al-nd (Erişim Tarihi: 24/11/2023).

[306] https://www.bbc.com/news/uk-61839256 Erişim Tarihi: 24/11/2023).

çıkışı garanti edilmemiştir. Bununla birlikte, İngiltere, *Assange*'in siyasi suçlu değil, adi suçlu olduğunu kabul etmektedir. [307]

Çin Hükümeti ise, *Chen Guangcheng* Olayı nedeniyle Amerika'dan özür dilemesini talep etse de *Chen*'in Amerika'ya gönderilmesi sırasında müdahalede bulunmamıştır. Çin Hükümeti için Amerika'nın iç işlerine karıştığı endişesi *Chen*'in ülkeden ayrılmasına göre daha ağır basmıştır. *Assange* Olayında ise hem Ekvador hem de Birleşik Krallık geri adım atmak istememiş[308] ve uyuşmazlığın çözümü 7 sene sürmüştür. Her iki örnek olayda da öncelikle kişiler büyükelçilik binasına kabul edilmiş; ardından haklarında iddia edilen suçların vasfı belirlenmiş ve ivedi bir durumun olduğu kabul edilmiştir.[309]

Uluslararası hukuk yalnızca uluslararası düzenlemeler ile değerlendirildiğinde takdirde olayların gerekçelendirilmesinde eksiklikler olacaktır. Uluslararası olaylar, normlar ve uluslararası aktörler ile birlikte incelenmelidir. Diplomatik sığınma olayları hukuki olarak analiz edilirken, uluslararası aktörlerin siyasi beklenti ve tercihlerinin önemi göz ardı edilmemelidir. Çünkü devletlerin davranışlarının temelinde siyasi beklentileri de vardır. Sadece hukuki muhakeme ile yapılacak çıkarımlar devletlerin gelecekteki kararlarını tahmin etme konusunda yetersiz kalabilir. Bu kapsamda yukarıda anlatılan diplomatik sığınma örneklerinde uluslararası aktörlerin diplomatik sığınmaya yaklaşımları arasında önemli benzerlikler ve farklılar mevcuttur.

Chen, çocukken görme yetisini kaybeden ve Çin'in tek çocuk uygulamasındaki cebri yöntemlerine karşı çıkan, "*kendi kendini yetiştirmiş bir avukat*" olarak kabul edilen aktivisttir. Amerikan Hükümeti tarafında yapılan açıklamalarda *Chen*'in tıbbi tedavi için Büyükelçiliğe girmesine izin verildiği, Büyükelçilikte bulunduğu sürenin geçici olduğu belirtilmiştir. Çin Hükümeti ise Amerika'nın eylemleri karşısında resmi bir özür istemiştir. *Chen*'e verilen diplomatik sığınma hakkının ardından Amerikan ve Çinli yetkililer arasında yapılan müzakereler sonucunda Çin, *Chen*'in ülkeden ayrılmasını kabul etmiştir. Çin basınında bu durum hem Amerika hem de Çin

[307] Värk, *a.g.m*, s. 254.
[308] Heijer, *Diplomatic Asylum and the Assange Case*, s. 400.
[309] Chisholm, *a.g.m*, s. 531.

açısından "*rasyonel ve pragmatik*" olduğu şeklinde değerlendirilmiştir.[310] *Assange*'in diplomatik sığınma sürecinde ise, Amerika Hükümeti, diplomatik sığınma konusunun İngiltere ve Ekvator arasında olduğunu belirtmiştir.[311]

Her iki olayın ortak noktası, büyükelçiliklerin diplomatik sığınma taleplerini kabul etme hakkında sahip olduğudur. Bununla birlikte iki olayda da sığınma hakkını veren devlet suç vasfını, talebin gerekçesini, durumun ivediliğini değerlendirmiş ve belirlemiştir. Ancak, *Chen,* Çin'in rızası sonucunda ülkeden ayrılarak Amerika'ya gidebilirken, Ekvator Hükümeti, *Assange* ile yaşanan anlaşmazlıkların ardından kendisine tanıdığı sığınma hakkını geri çekmiştir.

Bahsedilen örneklerden de görüleceği üzere, diplomatik sığınma kurumunu kabul etmeyen devletler olsa dahi, diplomatik sığınma uluslararası hukukta bir norm olarak kabul edilmektedir.

[310] Chisholm, *a.g.m*, s. 542-544.
[311] **Declaración del Gobierno de la República del Ecuador sobre la solicitud de asilo de Julian Assange.** https://www.cancilleria.gob.ec/2012/08/18/declaracion-del-gobierno-de-la-republica-del-ecuador-sobre-la-solicitud-de-asilo-de-julian-assange/ (Erişim Tarihi: 28/11/2023).

9. HAYA DE LA TORRE OLAYI

3 Ekim 1948 tarihinde Peru'da, hükümet karşıtı olan Amerikan Popüler Devrimciler İttifakı (*American Popular Revolutionary Alliance*), mevcut yönetimi devirme amacıyla bir ayaklanma başlatmıştır. İsyan aynı gün içinde bastırılmıştır. *Víctor Raúl Haya de la Torre* isimli siyasetçi, Peru yönetimi tarafından hakkında başlatılan tahkikat ve tutuklama kararından kaçabilmek için 3 Ocak 1949 tarihinde başkent Lima'daki Kolombiya Büyükelçiliği'ne sığınmıştır.[312] 4 Ocak 1949 tarihinde Kolombiya, Peru Hükümetinden 1928 Tarihli Havana Sözleşmesi'ne dayanarak, bir pasaportla birlikte *Torre*'nin yurtdışına çıkış izninin verilmesini talep etmiştir. Peru, *Haya de la Torre*'nin adi bir suçlu olduğu gerekçesi ile bu talebi reddetmiştir. 14 Ocak 1949 tarihinde Kolombiya büyükelçisi, Peru Dışişleri bakanına bir mektup göndererek, iki devlet arasında imzalanan 1933 Tarihli Montevideo Anlaşması kapsamında *Haya de la Torre*'nin siyasi sığınmacı olarak kabul edildiğini bildirmiştir. Kolombiya Elçiliği ile Peru Dışişleri Bakanlığı arasında pasaport verilmesi ve siyasi suçlu olup olmadığı hususunda yaşanan uyuşmazlık öncelikle diplomatik yazışmalar ile çözülmeye çalışılmıştır.

Diplomatik müzakereler sonucunda anlaşmaya varılamaması üzerine iki devlet de Uluslararası Adalet Divanı'na başvurulmasına karar vermiştir. Ancak tahkimnamenin hazırlanmasında yeniden bir ihtilaf meydana gelmesi üzerine, Lima Senedindeki taraflardan herhangi birinin talebi ile Divan'a başvurulabileceği hükmüne dayanarak, 15 Ekim 1949 tarihinde Kolombiya, Peru aleyhine Uluslararası Adalet Divanı'na başvuruda bulunmuştur.[313]

9.1. Uluslararası Adalet Divanı ve Sığınma Kararı

Peru ve Kolombiya arasında uyuşmazlığa sebebiyet veren ve Uluslararası Adalet Divanı kararına konu olan *Haya de la Torre Olayı*, diplomatik sığınma kurumu ile özdeşlemiş bir olaydır.[314] Uluslararası Adalet Divanı kararının, uluslararası hukuk

[312] Manuel R. Garcia-Mora, "*The Colombian-Peruvian Asylum Case and The Doctrine of Human Rights*", **Virginia Law Review**, No:37-7, 1951, s. 928.
[313] Çelik, a.g.e, s. 82.
[314] Topal, *a.g.m*, s. 55.

açısından önemli bir sorunu ele alması nedeniyle ehemmiyeti inkâr edilemez. Bununla birlikte, kararın sığınmacının teslim edilmesi gibi bazı konulara çözüm getirmediği hususlar olduğu da açıkça ortadadır. Her halükarda *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*, diplomatik sığınmanın birçok yönünü içermektedir. Diplomatik sığınmanın modern uluslararası hukuktaki görünümünün anlaşılabilmesi için Uluslararası Adalet Divanı'nın söz konusu olay hakkındaki kararını incelemek ve analiz etmek yerinde olacaktır.

Kolombiya Hükümeti'nin Uluslararası Adalet Divanı'ndan karar vermesini talep ettiği iki husus vardır; i) *Kolombiya'nın sığınma veren devlet olması itibariyle, 18 Temmuz 1911 tarihli Suçluların İadesine Dair Bolivar Anlaşması ve 20 Şubat 1928 tarihli Havana Sözleşmesi ve Amerikan Devletler Hukukundan kaynaklanan yükümlülükler kapsamında suçun mahiyetinin belirlenmesi hakkı*; ii) *Peru'nun, sığınmacının dokunulmazlığını gözeterek Haya de la Torre'nin ülkeden ayrılması için gerekli garantileri vermesi.*[315]

Peru Hükümeti, Kolombiya Lima Büyükelçisi tarafından *Haya de la Torre*'e verilen sığınma hakkının, 1928 tarihli Havana Sözleşmesi'ni ihlal edilerek verildiğine yönelik Uluslararası Adalet Divanı'ndan karar verilmesini talep etmiştir.[316]

9.1.1 Siyasi Bir Suç Olması ve Suç Vasfının Belirlenmesinde Yetki

Diplomatik sığınma sadece siyasi bir suçun varlığı durumunda verilebildiği için diplomatik temsilcinin önceden suç vasfını belirleme mecburiyeti bulunmaktadır. Diplomatik sığınma kurumunda, suçun siyasi bir suç olup olmadığı ve suç vasfının belirlenmesinde yetkinin hangi tarafta olacağı sorun teşkil etmektedir.[317]

Kolombiya, savunmasında ileri sürdüğü, sığınma veren devletin suç vasfını belirleme hakkı olduğu iddiasını 1911 tarihli Bolivar Anlaşması ile 1928 tarihli Havana Sözleşmesi'ne dayandırmıştır. Bolivar Anlaşması'nın 18. maddesine göre; "*İşbu*

[315] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, Judgment, 1950, par. 270-271. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf (Erişim Tarihi: 30/11/2023).
[316] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, Judgment, 1950, par. 271. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf (Erişim Tarihi: 30/11/2023).
[317] Çelik, a.g.e, s. 108.

anlaşmanın içerdiği hükümler dışında, imzacı devletler, uluslararası hukuk prensiplerine uygun olarak sığınma kurumunu kabul ederler."[318]

Bolivar Anlaşması, suçluların iadesi prosedüründe sığınılan devletin, suç vasfını tek taraflı olarak belirleyebileceği kuralını kabul etmektedir. Bu kapsamda aynı kuralın diplomatik sığınma kurumunda ortaya çıkacak ihtilaflarda uygulanması gerekmektedir. Bolivar Anlaşması'nda sığınma tanıyan devletin, suçun nitelendirilmesinde yetkisi olduğunun belirtilmemiş olması sığınma hakkında başka bir kuralın varlığı anlamına gelmemektedir. Sığınma, kişinin korunmasına yönelik olduğu için suç vasfının belirlenmesi hakkındaki kural değişmeyecektir.[319]

Kolombiya Hükümeti, suç vasfının belirlenmesi yetkisinin, sığınmayı veren devlete ait olmasının sığınmanın niteliği, bütünlüğü, sığınmacının hukuki güvenliği ile ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. 1928 tarihli Havana Sözleşmesi, sığınma sağlayan devlet ile ülke devleti arasındaki yetki anlaşmazlığına çözüm getirmeye çalışmıştır. Sözleşme'nin 2. maddesine göre; "*Siyasi suçluların elçilik binalarında, harp gemilerinde, ordugâhlarda ve askeri uçaklarda sığınmalarına, bunun antlaşmasında, teamül veya sığınılan yer kanunlarıyla bir hak veya bir insani müsaade olarak kabul edilmiş olduğu nispette riayet olunacaktır*." Bu madde ile suç vasfını belirleme yetkisinin sığınmayı veren devlette olduğu açıkça ifade edilmese de "riayet olunacaktır" şeklinde emredici bir ifade kullanılarak ülke devletine bir yükümlülük verilmiştir. Sığınmanın amacı kişiyi, bir devlet tarafından gelebilecek hukuksuzluğa karşı korumaktır. Suç vasfının işbu devlet tarafından belirlenmesi kişinin hukuki güvenliğine aykırı bir durum doğurabilir. Dolayısıyla sığınmacının hukuki güvenliği için sığınma veren devletin suç vasfını belirlemesi gerekmektedir. Sığınma veren devletin tek taraflı olarak suç vasfını belirleme yetkisinin olmaması sığınma kurumunun anlamı ile bağdaşamaz.[320]

Peru Hükümeti, suç vasfının belirlenmesi konusunda farklı bir görüş ileri sürmüştür. Buna göre, Bolivar Anlaşması'nda suçluların iadesine yönelik bir düzenleme

[318] Mora, *a.g.m*, s. 931-932.
[319] Çelik, a.g.e, s. 106-107.
[320] Evans, *a.g.m*, s. 149.

mevcuttur; Peru Hükümeti, 1933 tarihli Montevideo Anlaşması'nı[321] onaylamamıştır. Taraflar için bağlayıcı olan tek belge olan 1928 Tarihli Havana Sözleşmesi de suç vasfının belirlenmesine yönelik herhangi bir düzenlemeyi kapsamamaktadır.

Diplomatik temsilcinin, suç vasfını kesin olarak belirleyebilmesi görüşü çeşitli nedenlerle kabul edilemez. Öncelikle acele olarak karar verilmesi gereken bir durumda temsilcinin hataya düşme ihtimali bulunmaktadır. İkinci olarak, ülke devletinin mülki egemenliği, temsilcinin bağlı bulunduğu yabancı egemenliğin karşısında tamamen ortadan kalkmış olur. Bu durum da ülke devletinin içişlerine karışılması anlamına gelecektir. Bir başka husus ise sığınma hakkının amacının sığınan kişinin hukuki güvenliğinin değil, kişisel güvenliğinin sağlanması olmasıdır. Diplomatik temsilci, suç vasfını kesin olarak belirlemese bile tehlikenin meydana gelmesi ile ivedilikle sığınma hakkını verebilir. Bu kapsamda suç vasfının belirlenmesini, sığınmacının hukuki güvenliği ile ilişkili gören görüş dayanaksız kalacaktır.[322]

Uluslararası Adalet Divanı, Kolombiya Elçiliğine sığınan *Haya de la Torre*'nin siyasi suçlu olup olmadığını inceleyerek konuyu karara bağlamıştır. Peru Hükümeti, *Haya de la Torre*'nin, Kolombiya elçiliğine sığındığı sırada hakkında siyasi bir kovuşturma bulunmadığını, bu nedenle siyasi suçlu değil, adi suçlu olduğunu, sığınma talebinin kendisine isnat edilen adi suçlamadan kaçmak için olduğunu, Kolombiya'nın verdiği sığınmanın siyasi bir suçlama olmadığı için haksız olduğunu iddia etmiştir. Zira, *Haya de la Torre* hakkında şiddet hareketlerinde bulunmak, yangına sebebiyet vermek gibi adi suçlamalar da yöneltilmişti. Kolombiya Hükümeti, *Haya de la Torre*'nin sığınma verildiği saate kadar adi bir suçtan dolayı sanık ya da mahkum olmadığını beyan etmiştir.[323]

[321] Politik Sığınma Sözleşmesi, Amerika Ülkeleri tarafından Montevideo'da 26 Aralık 1933 tarihinde imzalanmış ve 28 Mart 1935'de yürürlüğe girmiştir. Sözleşme ile 1928 Tarihli Sığınma Hakkına İlişkin Havana Sözleşmesi'nin 1. maddesinde değişikliğe gidilmiştir. Adi suçlu ve mahkûmlar ile kara ve deniz kuvvetlerinden firar eden kimselere baskı ve zulüm altında olsalar dahi, temsilciliklerde, askeri kamplarda, savaş gemilerinde ve askeri uçaklarda sığınmanın verilmeyeceği ve bu kimselerin en kısa sürede teslim edilecekleri hüküm altına alınmıştır. Sözleşmede, politik sığınma konusunda mütekabiliyet ilkesinin kabul edilemeyeceği üzerinde durulmuştur. (Odman, **Mülteci Hukuku**, s. 48.)
[322] Çelik, a.g.e, s. 108.
[323] Çelik, a.g.e, s. 111.

Öncelikle Uluslararası Adalet Divanı'nın suçluların iadesi ve diplomatik sığınmaya dair görüş ve düşüncesinin ele alınması faydalı olacaktır. Divan, suç vasfının belirlenmesinde yetki konusunda Kolombiya'nın dayandığı 1911 tarihli Bolivar Anlaşması'nın somut olaya uygulanabilirliğini ve iki devlet arasında teamül kuralı olup olmadığını incelemiştir. Ardından suçluların iadesi ile diplomatik sığınma kurumları arasındaki farkları değerlendirmiştir.[324]

UAD'ye göre suçluların iadesi uygulaması ile diplomatik sığınma kurumu arasında farklar mevcuttur.

> "*Suçluların iadesi durumunda, sığınmacı, sığınma veren devletin ülkesinde bulunmaktadır. Suçluların iadesine ilişkin bir karar, mülki egemenliğin sadece normal kullanımından oluşur. Diplomatik sığınma durumunda, sığınmacı sadece suçun gerçekleştiği devletin ülkesinde bulunmaktadır. Diplomatik sığınma verilmesi hakkındaki karar, işbu devletin egemenliğine ihlal meydana getirir. Suçluyu bu devletin yargı yetkisinden çıkarır ve münhasıran ülke devletinin yetkisine ait bir alana müdahale oluşturur. Her özel durumda bunun hukuki esası belirlenebilirse, mülki egemenliğin bu şekilde ihlali kabul edilemez*."[325]

Suçluların iadesi ile diplomatik sığınma arasındaki farklılar nedeniyle Divan, Bolivar Anlaşması'nın somut olaya uygulanamayacağına karar vermiştir. "*Bu nedenlerden dolayı, suçluların iadesine ilişkin anlaşma gereği olan kurallardan, söz konusu olaya uygulanabilecek sonuç çıkarmak mümkün değildir.*"[326]

Divan, Peru Hükümeti'nin iddialarını dikkate almıştır; "*1928 Tarihli Havana Sözleşmesi diplomatik sığınma hakkına ilişkin bazı kurallar koymakta, fakat sığınma veren devletin suçu kesin ve ülke devleti için zorunlu olacak şekilde vasıflandırması hususunda tek taraflı bir yetki tanıyan hiçbir hüküm içermemektedir.*"[327]

"*Tek taraflı ve kesin vasıflandırma kuralı uygulansaydı diplomatik sığınma belki daha etkili olabilirdi. Fakat bu nitelikte bir kuralın varlığı sığınma hakkının kullanılması için zorunlu değildir.*" Buna göre; Kolombiya Hükümeti'nin, Havana Sözleşmesi'nde zımnen olduğunu iddia ettiği gibi bir yetki, sığınma kurumunun

---

[324] Evans, *a.g.m*, s. 151.
[325] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 274-275. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 30/11/2023).
[326] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 274-275. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).
[327] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 274-275. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).

ayrılmazlık ilkesi değildir ve böyle bir yetki devletlerin, suçun vasıflandırılmasına ilişkin eşit haklarına aykırılık meydana getirecektir.

Divan, Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 1. paragrafına göre suç vasıflandırma yetkisinin sığınma veren devlette olduğu sonucunun çıkarılamayacağını değerlendirmiştir.

> "*Devletin sığınma hakkını kendi teamül, sözleşme ve kanunlarının elverişli olduğu orandan daha geniş ölçüde uygulanamayacağını ve verilen sığınma hakkına ülke devletinin ancak sığınma veren devletin teamül, sözleşme ve kanunlarının elverişli olduğu takdirde uyulacağını söylemektedir. Bundan dolayı bu hükümde suçu vasıflandırmaya dair çıkarılabilecek hiçbir şey yoktur*."

Divan, Kolombiya Hükümeti'nin ileri sürdüğü Montevideo Sözleşmesi ve Sözleşme kapsamında suç vasıflandırılmasının sığınma veren devlete ait olduğu iddiasını kabul etmemiştir. Kolombiya Hükümeti, sözleşmeler dışında, Amerikan Devletler Hukuku ve bölgesel örf ve adet kurallarına dayanmıştır. UAD, bu nitelikte bir teamülün ileri süren taraf tarafından ispat edilmesi gerektiğini beyan etmiştir ve Montevideo Sözleşmesi'nin Latin Amerika Devletleri'nde olan teamül kuralları düzenlediği görüşünü reddetmiştir. Divan'a göre, "*Latin Amerika'da bazı devletler arasında böyle bir teamülün olduğu kabul edilse bile, bu kural Montevideo Sözleşmeleri'ni onaylamayan Peru'ya karşı ileri sürülemez*."[328]

Uluslararası Adalet Divanı, suç vasfının belirlenmesinde yetki konusunda, "*Kolombiya'nın sığınma veren devlet olması bakımından suçu tek taraflı, kesin ve Peru için zorunlu bir karar ile vasıflandırma hakkının olmadığına*" karar vermiştir.[329]

Divan, Havana Sözleşmesi'ne göre adi suçlardan sanık ya da mahkûm kimselere sığınma verilmesinin uygun olmadığını; *Haya de la Torre*'nin, sığınma başvurusundan önce adi bir suçtan sanık ya da mahkum olmadığı konusunda ispat sorumluluğunun Peru Hükümetinin üzerine düştüğünü belirtmiştir. [330] Havana Sözleşmesi kapsamında *Haya de la Torre*'nin sanık olduğu konusunda şüpheye

[328] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 277. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).
[329] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 278. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).
[330] Çelik, a.g.e, s. 111.

düşülmediğini, Peru'nun sunduğu belgelerin bu konuda ikna edici nitelikte olduğunu kabul etmiştir. "*Buna karşı, Peru Hükümeti, sığınmacının 3-4 Ocak 1949 tarihlerinden önce sanık bulunduğu olayların adi suçlar olduğunu ispat edememiştir.*"[331]

> "*Peru adliyesinin, Divan'a sunduğu bütün belgelerden anlaşıldığı üzere sığınmacı sadece askeri isyan suçundan sanık bulunmaktadır ve Peru Hükümeti askeri isyanın, aslında adi bir suç olduğunu da ispat edememiştir. 1939 tarihli Peru Askeri Ceza Kanunu'na göre, isyan sırasında işlenen adi suçlar, kanunlara uygun olarak, isyandan bağımsız olarak cezalandırılır, demek suretiyle askeri isyanla adi suçlar arasında bir ayrım yapmıştır.*"[332]

Bu kapsamda Uluslararası Adalet Divanı, Kolombiya'nın, Havana Sözleşmesi'nde geçen, adi suçlu sanık ya da mahkûm kimselere sığınma verilmemesi gerektiği maddesini ihlal ettiğine yönelik iddiayı geçerli bulmamıştır.[333]

Sonuç olarak, diplomatik sığınmanın kavramının gerçekleşmesindeki esas unsur suçun siyasi nitelikte olmasıdır. Uluslararası Adalet Divanı, devletin ülkesel egemenlik hakkını göz önüne alarak, suç vasfının diplomatik sığınma veren devlet tarafından belirlenmesini kabul etmemektedir.

Divan kararında değerlendirilmesi gereken bir başka konu, uluslararası hukuk kaynaklarından olan teamül kurallarıdır. Uluslararası Hukuk Enstitüsü'ne göre, uluslararası hukuk kaynaklarından anlaşmalar ve teamüller birbirinden ayrı ancak birbiri ile ilişkili kaynaklardır. Uluslararası anlaşma ya da teamülden birinden ortaya çıkan bir kural, diğer kaynaktan ortaya çıkacak kuralı etkileyebilir. Uluslararası hukukta anlaşma ve teamül kuralları arasında bir hiyerarşi söz konusu değildir. Bununla beraber Enstitü, kaynağı anlaşma olan bir kuralın, kaynağı teamül olan bir kuraldan önce uygulanması gerektiği görüşündedir. Uluslararası Hukuk Enstitüsü'ne göre, uluslararası hukuk kuralları arasında hiyerarşi yoktur, ancak uygulamada anlaşmanın teamül kurallarından öncelikli konumda olduğu görülmektedir. [334] Doktrinde bu konudaki tartışmalar bir kenara bırakılıp, Enstitü'nün görüşü kabul

---

[331] ICJ, *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 281. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).
[332] *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 282. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 01/12/2023).
[333] Greenburgh, *a.g.m*, s. 112-113.
[334] Philippe Sands, "*Treaty, Custom and the Cross-fertilization of International Law*", **Yale Human Rights and Development Law Journal**, 1998, V: 1, No: 1, s. 96.

edilirse anlaşma ve teamül kurallarının çatışması halinde anlaşma kurallarının önceliğinin olduğu sonucuna varılabilir.

Uluslararası Adalet Divanı, önüne gelen uyuşmazlıkları çözerken uluslararası anlaşma ve teamül kuralları arasında bir hiyerarşi göz etmemektedir. Bununla birlikte, Divan'a göre teamül kuralının bir uyuşmazlıkta taraf devlete uygulanabilmesi için devletin bu kuralı açıkça ya da zımni olarak kabul etmesi gerekmektedir. Devletin, teamül kurallarını düzenleyen bir sözleşmeyi onaylamaması halinde ise söz konusu kuralları reddetmiş sayılacağı kabul edilir.

Uluslararası hukukta genel kabul edilen bir teamül kuralı, bu kuralın geçerli olduğu hukuk düzeninin bütün taraflarına uygulanabilir. Uygulama ve mahkeme içtihatlarına göre, bir devlete karşı teamül kuralının ileri sürülebilmesi için açıkça teamül kuralını tanıdığını beyan etmesine gerek yoktur. Bu kapsamda Latin Amerika'da sığınma veren devlete tek taraflı suç vasfını belirleme yetkisi veren teamül kuralının olduğu kabul edildiği takdirde bu kural Peru için de bağlayıcı olacaktır. Peru'nun, Montevideo Sözleşmesi'ni onaylamaktan kaçınmasının nedeninin söz konusu teamül kuralını reddetmesi olduğu düşünülemez. Aksi takdirde, devletler uygulamak istemedikleri teamül kuralları için hukuk düzenlemelerini bir araç olarak kullanabilirler. Uluslararası Adalet Divanı, konuyu ele alırken Havana Sözleşmesi'ni dikkate almış, ancak Latin Amerika ülkelerinde uygulanan suç vasfının belirlenmesinde yetkinin sığınma veren devlette olduğu teamül kurallarını, Montevideo Sözleşmesi'ni onaylamadığı gerekçesi ile Peru için bağlayıcı kabul etmemiştir. [335] Ancak doktrinde Montevideo Sözleşmesi'nin 2. maddesinin diplomatik sığınma kurumu için yenilik getiren düzenleme olmadığı, sadece mevcut hukuki ilkeleri düzenleyen ve beyan eden madde olduğuna yönelik görüşler bulunmaktadır.[336]

Uluslararası Adalet Divanı'nın, somut olay üzerinden konuyu ele aldığı Havana Sözleşmesi'ne göre verdiği karar, Sözleşme'de sığınma veren devletin suçu kesin olarak ve ülke devleti için zorunlu olacak şekilde vasıflandırmasına yönelik hüküm olmaması nedeniyle isabetli olarak değerlendirilebilir. Kolombiya Hükümeti

[335] Çelik, a.g.e, s. 114-115.
[336] Greenburgh, *a.g.m*, s. 116.

tarafından açıkça böyle bir hükmün varlığı da iddia edilmemiştir. Ancak Kolombiya, sığınma kurumunun amacı nedeniyle suç vasfının sığınma veren devlet tarafından verilmesi gerektiğini savunduğu için Havana Sözleşmesi'ni dayanak olarak göstermiş ve Sözleşme'nin zımni olarak bunu kabul ettiğini iddia etmiştir.[337] Fakat teamül kurallarını içeren bir uluslararası sözleşmenin onaylanmaması tek başına söz konusu kuralların ve sözleşmenin reddedildiği anlamına gelmez.[338]

Kanaatimce, suç vasfının belirlenmesinde yetkinin diplomatik sığınmanın muhteviyatı sebebiyle sığınma veren devlette olması gerekmektedir. Ülke devletinin, sığınmacının adi suçlu olduğunu belirtmesi ile sığınmacının teslim edilmesi gerekir. Bu durumda ise sığınma kurumu anlamını kaybedecektir. Sığınma veren devletin, suçu tek taraflı olarak vasıflandırma hakkı mevcut olmalı, ancak bu karar kesin ve nihai olmamalıdır. Ülke devletinin itirazı doğrultusunda uyuşmazlık, barışçıl ve diplomatik yollar ile çözülemezse, tahkim yahut bir uluslararası mahkemeye taşınmalı, bunların vereceği karar kesin kabul edilmelidir.

9.1.2 İvedilik Halinin Mevcut Olması

Siyasi suçlu kimselere sığınmanın verilmesinin amacı, siyasi suçluyu cezalandırılmaktan kurtarmak değil, meydana gelebilecek tehlikelere karşı sığınmacıya geçici olarak koruma sağlamaktır. Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 2. paragrafına göre, sığınma hakkı ancak ivedi bir durumun mevcut olduğu hallerde verilebilir. Uygulamada taraflar arasında, sığınma durumunun acil bir durum olup olmadığı hususunda uyuşmazlık meydana gelmektedir.[339]

*Kolombiya/Peru Sığınma Davası'*nda Peru Hükümeti, Kolombiya elçisinin *Haya de la Torre*'ye Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesine aykırı şekilde sığınma verdiğini, ortada ivedi bir durumun olmadığını ileri sürmüştür. *Haya de la Torre*'nin, sorumlu olduğu ihtilal hareketi meydana geldikten üç ay sonra, 3 Ocak 1949 tarihinde, kamu düzeni ve bireysel güvenliğin sağlandığı dönemde sığınma talebinde bulunduğu beyan edilmiştir.

---

[337] Çelik, a.g.e, s. 112-113.
[338] Greenburgh, *a.g.m*, s. 113.
[339] Çelik, a.g.e, s. 115.

Kolombiya Hükümeti, Peru'nun dar anlamda yorum yaptığını, ivedi bir durumun varlığına daha geniş bir anlamda bakılması gerektiğini, sığınma verilmesinin amacının sığınmacının hukuki güvenliğinin korunması ve bireyi devlet tarafından gelebilecek haksızlığa karşı korumak olduğunu savunmuştur. [340] Kolombiya Hükümetine göre, *Haya de la Torre*'ye sığınma verildiği sırada özgürlük ve güvenlik hakkı tehlike altındaydı.

Belirtmek gerekir ki, Peru'da 4 Ekim 1948 tarihinde tüm ülkeyi kapsayacak şekilde sıkıyönetim ilan edilmiş ve anayasada koruma altına alınan bazı temel haklar kaldırılmıştır. Sıkıyönetim, 2 Kasım, 2 Aralık 1948 tarihlerinde ve 2 Ocak 1949'da olmak üzere üç kere uzatılmıştır. Askeri isyan, ayaklanma gibi suçların seri olarak yargılanması için sıkıyönetim mahkemeleri kurulmuştur.[341] Kolombiya Hükümetine göre, tüm bunlar ivedi bir durumun mevcudiyeti için yeterli sebeplerdir.

Sığınmayı meşru kılan başlıca unsur sığınmacıya yönelik mevcut, mutlak ve yakın bir tehlikenin varlığı olduğu için sığınma hakkının en önemli şartı da ivedilik halidir. Kitlesel sığınma olaylarında bireysel değerlendirme yerine grup değerlendirilmesi yapılarak geçici koruma statüsünün verilmesinin sebebi de sığınmanın ivedilik gerektiren bir kurum olmasıdır.

Uluslararası Adalet Divanı, sığınmacı için bir tehlikenin olmasını ivedilik koşulunun en önemli unsuru olarak kabul etmektedir.[342] Divan'a göre, *Sığınma Davası*'nda bu esasta bir tehlikenin bulunup bulunmadığı, bulunduğu takdirde ne ölçüde olduğu incelenmelidir.[343]

Askeri isyan ile *Haya de la Torre*'nin sığınma talebinde bulunması arasında, söz konusu olaya ilişkin özel bir yön verebilecek nitelikte, üç ay zaman aralığı yaşanmıştır. *Haya de la Torre*, hakkındaki sorgu ihtarına rağmen üç ay ülkesinde

[340] Çelik, a.g.e, s. 116.
[341] Çelik, a.g.e, s. 117.
[342] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 282. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).
[343] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 283. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).

saklanmıştır. UAD'ye göre, bu durum sebebiyle ivedi bir durumun varlığından kolay bir şekilde söz edilemez.[344]

Belirtmek gerekir ki, *Haya de la Torre* gibi isyancılardan bazıları Şili, Meksika ve Venezuela Büyükelçiliklerine sığınmışlardır. Diğer isyancıların *Haya de la Torre*'den farkı daha erken bir tarihte sığınma talebinde bulunmuş olmalarıdır. Peru Hükümeti, bu kişilerin ülkeden ayrılmalarına izin vermiştir. *Haya de la Torre* daha erken bir tarihte Lima'daki Kolombiya Büyükelçiliği'ne sığınma talebinde bulunsaydı UAD, sığınmanın Havana Sözleşmesi'ne aykırı olmadığına karar verebilirdi. Zaman unsuru nedeniyle Divan hâkimlerinin çoğunluğu ivedi bir durum ile karşılaşılmadığını düşünmüşlerdir.[345]

Sığınmacının karşı karşıya kaldığı tehlikenin vasfı hakkında, iki ülke arasında yaşanan diplomatik yazışmalar konuyu açıkça içermemiştir. Kolombiya Hükümeti, ivedi bir durumun varlığı konusuna yargılamanın yazılı aşamasında ve cevap dilekçesinde değinmiştir.[346]

Divan, ilke olarak sığınmanın, yargının işleyişine engel olmaması gerektiğini, ancak bu ilkenin tek istisnasının keyfi yönetimin, adalet başlığı altında hukukun yerine geçmesi olduğunu belirtmiştir.[347] Zira Havana Sözleşmesi'nde geçen "güvenlik" yorumundan anlaşılması gereken budur. Güvenlik, kanunun *düzenli* şekilde uygulanmasına ve kanuna uygun kurulan mahkemelerin yargılamasına karşı koruma anlamına gelmemektedir. Sığınma aracılığı ile siyasi suçlu kişi, yönetimin, aleyhtarlarına karşı aldığı ya da almaya çalıştığı hukuka aykırı nitelikteki her türlü önlem karşısında korunur.[348]

Uluslararası Adalet Divanı'nın kararına göre, Peru'da uygulanan sıkıyönetimin, temel hakları ve adli güvenceyi kaldırdığına yönelik iddia ispat edilememiştir.

---

[344] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 283. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).
[345] Greenburgh, *a.g.m*, s. 111.
[346] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 283. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).
[347] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 284. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).
[348] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 284. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).

Sıkıyönetim mahkemelerinin kurulduğu 4 Kasım 1949 tarihli kararnamedeki hükümlerin, önceyi kapsayacağına ilişkin bir koşul yoktur. Bu kararnamenin *Haya de la Torre*'ye uygulanmadığı da görülmektedir. Havana Sözleşmesi'ndeki hükümler, siyasi suçlu kimselere, milli adaletten kaçmaları için ayrıcalık sağlayamaz. Aksi yöndeki bir düşünce, Latin Amerika'daki merkezi yönetim geleneğine aykırı olacaktır.[349] Sonuç olarak Divan, *Kolombiya/Peru Sığınma Davası*'nda, 3-4 Ocak 1949 tarihlerinde *Haya de la Torre* için Havana Sözleşmesi kapsamında ivedi bir durum ve tehlike oluşturan halin olmadığına ve Kolombiya'nın sığınma hakkı şartlarına uygun davranmadığına karar vermiştir.[350]

Diplomatik sığınma hakkının uluslararası hukuktaki yerini somut olay üzerinden belirleyen Divan, sığınma talebinde bulunulan devletin sığınma vermesinin ülke devletinin içişlerine müdahale olduğunu ve ülke devletin egemenliğini ihlal ettiğini beyan etmiştir. Sığınma verilmesi ile suçlu kişinin, ülke devletinin yargı yetkisi kapsamından çıkarıldığı ve bu nedenle münhasıran devletin yetki alanında olan konulara müdahale edildiği belirtilmiştir. Ancak Divan'a göre, devlet egemenliğine yönelik bunun gibi bir ihlal, somut her olayda uluslararası hukuk kaynakları, bölgesel örf ve adetler gibi hukuki dayanaklar olmadıkça kabul edilemeyecektir. Diplomatik sığınma kurumu üzerinden devlet uygulamaları incelendiğinde bir yeknesaklık olmadığı, belirsizlikler ve farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda sorun, tarafların karşılıklı gösterecekleri nezaket ve iyi komşuluk ilişkileri temelinde çözülmelidir.

Uluslararası Adalet Divanı'nın *Kolombiya/Peru Sığınma Davası* kararı, ivedi durumun varlığını değerlendirme yöntemi nedeni ile eleştirilmiştir.

Karara iştirak etmeyen hâkimlerin üzerinde durduğu ortak noktalar şu şekildedir; i) *ivedilik kavramının yorumlanmasında Latin Amerika Devletlerinde uygulanan teamüller göz önüne alınmalıdır*; ii) *adi suçlu ile siyasi suçlu arasında anlamı kalmayacağı için kavram dar anlamda yorumlanmamalıdır*; iii) *ihtilalin devamı*

[349] ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 284-285. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).
[350] Kovács-Ádány, "*a.g.m.*", s.83. (*Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 287.), (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 05/12/2023).

sayılan siyasi karışıklık hali siyasi suçlular yönüyle ivedilik şartının gerçekleşme unsuru kabul edilmelidir; ivedi bir durumun olmadığı itirazı derhal yapılmalıdır; aksi hal ivedilik halinin kabulü anlamına gelmelidir.[351]

Karara muhalefet şerhi düşen hâkim *M. Carlos Sayan Alvarez*'e göre, sığınma verilmesini gerektiren ivedi durumun olup olmadığına sığınma veren devlet karar vermeli, ülke devleti aksi kanaatte ise derhal karara itirazda bulunmalıdır. Sığınma verilmesi kararını daha doğru verecek kişi, ivedi durumu göz önüne alması sebebiyle elçidir. [352] Hâkim *Badawi*'nin muhalefet şerhine göre, ivedi durum kavramı uygulandığı olaylara, zamana ve mekânın gereklerine bağlı olarak özü itibariyle nispi ve değişkendir. İvedi durum kavramı, adi suçlular ile siyasi suçlular için aynı yoruma gelmemektedir. Siyasi suçlular yönüyle kavram daha geniş yorumlanmalı ve bu durumda ihtilalin siyasi suçlu kimse için ivedi durum olduğu kabul edilmelidir.[353]

Benzer şekilde *P.F. Gonidec*, ivedilik kavramının dar anlamda yorumlanmasının sığınma kurumu ile bağdaşmayacağını beyan etmiştir. *Laurent Jully,* ivedilik halinin mevcut olmadığına dair ispat külfetinin sığınma kararına karşı çıkan ülke devletinde olması gerektiğini açıklamıştır.[354]

Kanaatimce, Uluslararası Adalet Divanı'nın yaklaşımı sığınma hakkının muhteviyatı ile bağdaşmamaktadır. Peru Hükümeti, savunmalarını devlet egemenliği üzerinde kurarken, Kolombiya Hükümeti iddialarında sığınma hakkını temel haklar üzerinde dayandırmıştır. Sığınma kurumu, temel haklar ile bir bütünlük oluşturan ve temel hakların korunmasına aracılık eden bir kurumdur. Temel hak ve özgürlüklere yönelik ihmaller, uluslararası hukuka aykırılık teşkil edecektir.

---

[351] Çelik, a.g.e, s. 122.
[352]ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 299-302. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[353]ICJ *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 304-307. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[354] Çelik, a.g.e, s. 122.

9.2 Uluslararası Adalet Divanı Sığınma Kararına Göre Diplomatik Sığınmanın Sona Ermesi

Diplomatik sığınma, niteliği gereği geçici bir koruma tedbiridir. Sığınmacının i) *ülkeden çıkarılması* ya da ii) *ülke devletine teslim edilmesi* ile diplomatik sığınma süreci sona ermektedir.

9.2.1 Sığınmacının Ülkeden Çıkarılması

Kolombiya Hükümeti, *Sığınma Davası*'nda Peru'nun, sığınmacının dokunulmazlığını dikkate alarak ülkeden çıkabilmesi için gerekli olan güvenceyi vermesi gerektiğini savunmuştur. Uluslararası Adalet Divanı'nı her ne kadar Kolombiya'nın suç vasfını tek taraflı ve kesin olarak belirleme yetkisinin olmadığına karar verse de Kolombiya'nın bazı şartlar altında sığınmacı için pasaport isteyebileceği kanaatine varmıştır. Buna göre, sığınmanın verilmesi ve sığınmanın devam ettirilmesi durumu Divan'ın belirlediği şartlardan ilkidir. İkinci şart olarak, Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesinde geçen; "*Devletin hükümeti, mümkün olan en kısa zaman içinde milli ülkeden çıkarılmasını isteyebilir. Sığınma veren memleket elçisi de sığınmacının dokunulmazlığına uyulmak suretiyle memleketten çıkması için zorunlu güvencenin verilmesini talep edebilir*." hüküm belirtilmiştir. Peru ve Kolombiya arasındaki ihtilaf söz konusu maddenin yorumlanmasında da devam etmiştir.[355]

Kolombiya Hükümeti, Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesi kapsamında Peru'nun, *Haya de la Torre*'nin ülkeden çıkması için zorunlu olarak güvence verme yükümlülüğü olduğunu iddia etmiştir. Peru'nun bu yükümlülüğünün emredici hukuk kuralları çerçevesinde olduğu ve sığınmacının ülkeden çıkarılma yetkisinin ülke devletine verilmesi halinde sığınmanın uzatılacağı adeta bir hapse dönüştürüleceği savunulmuştur.[356]

Peru Hükümeti'ne göre, sığınma ülke devletine bildirildikten sonra sığınmayı veren devlet sığınmacının ülkesini terk etmesini isteyebilir, akabinde diplomatik temsilci

[355] Çelik, a.g.e, s. 38-40.
[356] Çelik, a.g.e, s. 124-125.

güvence talebinde bulunabilir. Havana Sözleşmesi, belirli bir sıranın takip edilmesi gerektiğini usule bağlamıştır. Pasaport verilmesi milli egemenliğin kullanılmasına ilişkin bir konudur. Ülke devletinin pasaport verilip verilmemesi üzerine geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. İhtilale önayak olan *Haya de la Torre* hakkındaki kovuşturma devam ettiği için kendisine pasaport verilmesi Peru Hükümeti yararına uygun düşmeyebilir.[357]

Uluslararası Adalet Divanı'na göre;

> "*Havana Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 3. paragrafındaki hüküm, birbirini takip eden bir sıra gösteren yapısı ve diğer tarafta sırayla kelimelerinin tabii ve mutad anlamı göz önüne alındığı zaman, ülke devletinin sığınmacının ülke dışına çıkarılmasını isteyebileceği ve bunun ardından sığınca veren devletin, ülke dışına çıkarmanın şartı olarak, zorunlu güvence talep edebileceğini belirtmektedir*."[358]

> "*Aksine bir yorum, Divan önüne gelen olayda, sığınma verilmesinin güvenliği hakkında Havana Sözleşmesi'nin 1. ve 2. maddelerinde öngörülen bütün şartların yerine getirilip getirilmediğini takdir hakkının yalnız Kolombiya'ya ait olduğu sonucuna varmıştır. Böyle bir sonucun Sözleşme'nin düzenlediği hukuki durumla bağdaşmayacağı açıkça ortadadır*."[359]

> "*Sığınma veren diplomatik temsilcinin, ülke devletinin sığınmacının gitmesi hakkındaki talebini beklemeden derhal pasaport istemesi yönündeki bir uygulama şüphesiz mevcuttur. Bu usulü davranış, diplomatik temsilcinin doğal olarak sığınmacının elçilik binasındaki bulunmasının uzamamasını; ülke devleti için de aleyhtarı olan siyasi sığınmacının uzaklaşmasını istemesi gibi bazı gerekliliklere uygun bulunabilir. İki bakış açısının bu şekilde uzlaşması Sözleşme'de yazılan uygulamayı açıklamaya yeterlidir. Ancak bu uygulama, kendisinden pasaport talebinde bulunulan devletin pasaportu vermeye hukuki olarak zorunlu olduğu anlamına gelmemektedir*."[360]

> "*Söz konusu olayda Peru Hükümeti, Haya de la Torre'nin Peru'dan ayrılmasını istememiş, verilen sığınma hakkının meşruluğuna itiraz etmiş ve pasaport vermeyi reddetmiştir. Bu şartlar altında Kolombiya Hükümeti'nin, Peru Hükümeti'nden Haya de la Torre'nin dokunulmazlığına uyularak ülkeden çıkabilmesi için zorunlu güvenceyi istemeye yetkisi yoktur*."[361]

Sonuç olarak Uluslararası Adalet Divanı'nın, sığınmacıya pasaport verilmesi konusundaki kararı incelendiğinde Peru Hükümeti'nin görüşünü benimsediği, ülke devletini bu konuda yetkili olarak belirttiği görülmektedir. Buna göre, Havana

---

[357] Çelik, a.g.e, s. 125.
[358] *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 279. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[359] *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 279. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[360] *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 279. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[361] *Columbian-Peruvian Asylum Case*, 20 November 1950, s. 279. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).

Sözleşmesi kapsamında, sığınma veren devletin, sığınmacının ülkeden çıkabilmesi için pasaport isteyebilmesi ancak ülke devleti, sığınmacının ülke dışına çıkmasını talep ettiği durumda mümkün olabilmektedir. Ülke devletinin böyle bir talebi yoksa sığınma veren devlet pasaport isteyebilme konusunda yetkili değildir. Sözleşme'deki *sırayla* kelimesi birbirini takip eden bir sıra göstermektedir.

Görüldüğü üzere UAD, Peru'nun *Haya de la Torre'nin* teslim edilmesini isteyemeyeceğine ve Kolombiya'nın da *Haya de la Torre* için pasaport talep edemeyeceğine karar vererek diplomatik sığınmanın nasıl sona ereceğine dair konuyu 13 Haziran 1951 tarihli kararına kadar açıklığa kavuşturmamıştır. Ancak Divan kararında bahsi geçen, Latin Amerika ve Avrupa'da görülen emsal olaylarda diplomatik sığınma süreçleri, ülke devletinin sığınmacıya pasaport vermesi ile bitmiştir.[362]

Bir başka açıdan ise, Uluslararası Adalet Divanı'nın konuya ilişkin kararı sığınma hakkının niteliği ile örtüşmemektedir. Ülke devleti, sığınmacının ülkeden çıkarılmasını hiçbir zaman talep etmediği takdirde sığınmacı elçilik binasında kalmaya devam edecek, geçici bir durum olarak varsayılan sığınma uzayacak ve diplomatik hapis durumuna dönüşecektir. Doktrinde ülke devletinin sığınmacıya pasaport verme zorunluluğu olduğunu kabul eden görüşler bulunmaktadır. Peru Hükümeti'nin avukatı *Prof. Georges Scelle* de ülke devletinin sığınmacının ülke dışına çıkmasına engel olma hakkının olmadığını, aksi takdirde "*sığınma hakkının hayali bir şekle gireceğini*" düşünmektedir. Zira kararda da ülke devletinin sığınmacıya pasaport vermekle yükümlü olduğuna dair muhalefet şerhi görülmektedir.[363]

Konuya dair doktrindeki bir başka görüşe göre, ülke devletinin diplomatik temsilcinin isteğini reddederek sığınmacıya pasaport vermediği durumda sığınma sınırsız bir şekilde devam edecektir. Ülke devletinin üzerine düşen görev, sığınmacının ülkeyi terk etmesine imkân vererek sığınmada geçen süreyi kısaltmaktır. Diplomatik temsilcinin, siyasi suçlu kişiyi, güvence sağlanıp ülkeden çıkışına izin verilene kadar elçilik binasında saklayabileceğini belirten düşünürlere

[362] Çelik, a.g.e, s. 128-129.
[363] Çelik, a.g.e, s. 127.

göre, diplomatik sığınma kurumu geçici bir korumadır ve diplomatik temsilcinin isteği doğrultusunda ülke devletinin sığınmacının ülkeden ayrılması için gerekli teminatı vermesi gerekmektedir. Diplomatik sığınmacıya pasaport verilmesinin teamül kuralı olduğunu savunan hukukçular da olmuştur.[364]

9.2.2 Sığınmacının Ülke Devletine Teslim Edilmesi

Uluslararası Adalet Divanı 20 Kasım 1950 tarihli kararı ile Kolombiya'nın *Haya de la Torre*'ye diplomatik sığınma vermesinin gerekli şartlar gerçekleşmediği gerekçesi ile Havana Sözleşmesi'ne aykırı olduğuna hükmetmiştir. Divan tarafından, niteliği gereği geçici bir koruma olan sığınmanın nasıl sona ermesi hakkında ise açık bir karar verilmemiştir. 28 Kasım 1950 tarihinde Peru Hükümeti, Kolombiya'dan *Haya de la Torre*'nin teslim edilmesini talep etmiştir. 6 Aralık 1950 tarihinde Kolombiya Hükümeti, Peru'ya 20 Kasım 1950 tarihli *Sığınma Davası* kararında sığınmacının ülke devletine teslimi üzerine hiçbir açıklık içermediği şeklinde cevap göndermiştir. Sığınmacının teslimi konusunun iki devlet arasında ikinci bir uyuşmazlık olarak ortaya çıkmasının üzerine Kolombiya Hükümeti söz konusu anlaşmazlığın çözümü için 13 Aralık 1950 tarihinde Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuştur.[365]

Kolombiya, "*20 Kasım 1950 tarihli kararın Kolombiya ve Peru tarafından nasıl uygulanacağını; bu konuda karar verilmemesi halinde Kolombiya'nın siyasi sığınmacı Haya de la Torre'yi Peru'ya teslim etme zorunluluğu olmadığı yönünde*"; Peru ise "*20 Kasım 1950 tarihli kararın Kolombiya tarafından nasıl uygulanacağına açıklık getirilerek Kolombiya'nın Haya de la Torre'yi derhal kendilerine teslimi üzerine*" Divan'dan yeni bir hüküm kurmasını talep etmiştir.[366] Kolombiya Hükümeti'nin iddiasına göre, Divan 20 Kasım 1950 tarihli kararı ile sığınmacının teslimi konusunda Kolombiya'ya bir yükümlülük yüklememiştir, zira *Haya de la Torre*'nin siyasi suçlu olması nedeniyle sığınmacının teslim edilmesi durumu Havana Sözleşmesi hükümlerine ve Latin Amerika ülkeleri teamüllerine aykırılık teşkil edecektir. Peru Hükümeti ise, Havana Sözleşmesi'ne aykırı olduğuna hükmedilen

[364] Çelik, a.g.e, s. 128.
[365] Evans, *a.g.m*, s. 153-154.
[366] Çelik, a.g.e, s. 129.

sığınmanın sona ermesi için sığınmacının teslimine dair karar verilmesini gerektiğini ileri sürmüştür.[367]

Uluslararası Adalet Divanı, 1951 tarihi kararında Havana Sözleşmesi'ne dayanmıştır. "*Havana Sözleşmesi'ne göre diplomatik sığınma siyasi suçlulara geçici bir koruma sağlama amaçlayan geçici bir tedbirdir. Sığınma, sonsuz bir biçimde uzayamaz ve mümkün olan en kısa sürede sona ermesi gerekir*."[368]

Divan'a göre, Sözleşme'de sığınmanın nasıl sona ereceğine dair bir düzenleme mevcut değildir. Sözleşme'nin 1. maddesinde adi suçlu sanık ve hükümlüler için ülke talebinin talebi üzerine derhal teslim edilecekleri belirtilmiştir. Siyasi suçlular yönüyle ise sığınmanın sona ermesi için ülkenin ayrılmaları amacıyla pasaport verilmeleri öngörülmüştür. Ancak 20 Kasım 1950 tarihli kararda da açıklandığı gibi sığınma *düzenli* bir şekilde verildiği ve ülke devletinin sığınmacının ülke dışına çıkmasını talep ettiği takdirde ancak pasaport verilebilir. Sözleşme'de sığınmanın *düzenli* bir şekilde verilmediği durumlarda sığınmanın sona erme usulüne dair bir madde olmadığı gibi ülke devletinin, sığınmacının ülkeden ayrılmasını istemediği durumda ne yapılacağı da öngörülmemiştir. Sözleşme'de sadece adi suçluların teslimi düzenlenmiş, siyasi suçlular için benzer bir düzenlemeye gidilmemiştir. Sözleşme'nin bu konudaki boşluğu "*2. Madde hükümlerine aykırı olarak verilen sığınma halinde sığınmacının teslim edilmesi gerekir*." olarak yorumlanamaz. Çünkü böyle bir yorum yapılması sığınma kurumunun niteliğine ve Latin Amerika teamüllerine aykırılık teşkil eder. Latin Amerika'da uygulanan teamül kuralları, sığınmanın *düzenli* bir şekilde verilmemesi halinin bir istisnasını oluşturur. Bu teamül kuralının değiştirilmesi için gereken açık hüküm, Havana Sözleşmesi'nde de mevcut değildir. Peru, *Haya de la Torre*'nin adi suçlu olduğunu ispat edememiştir. Bu nedenle sığınmacının teslim edilmesi konusunda sığınmacı, siyasi suçlu kişi gibi değerlendirilmelidir.

[367] Çelik, a.g.e, s. 130.
[368] ICJ Haya De La Torre Case (Colombia-Peru) Judgment of June 13th 1951, s. 74. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/14/014-19510613-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).

Nihayetinde Divan, Kolombiya Hükümeti'nin *Haya de la Torre*'yi Peru'ya teslim etme yükümlülüğü olmadığı, ancak Havana Sözleşme'ne aykırı verilen sığınmayı sonlandırmakla yükümlü olduğu kanaatine varmıştır. [369]

Divan kararına göre, Kolombiya Hükümeti'nin *Haya de la Torre*'yi teslim etmeden sığınmaya son vermesi gerekmektedir. Buna göre, sığınmacı teslim edilmeden de sığınmaya son verilebilmektedir, çünkü ikisi arasında herhangi bir çelişki yoktur.[370]

9.3 Uluslararası Adalet Divanı'na Göre Sığınmanın Sona Ermesi İçin Uygulanabilecek Diğer Yöntemler

Uluslararası Adalet Divanı *Haya de la Torre Davası (Kolombiya v. Peru)* 13 Haziran 1951 tarihli kararında özetle şu şekilde bir hüküm kurmuştur;

> "*20 Kasım 1950 tarihli karar Havana Sözleşmesi'nin taraflar arasında kurduğu hukuki ilişkileri tespit etmekle yetinmiştir. Taraflar için sadece buna uyma yükümlülüğü doğurur. Bu defa taraflar Divan'ın, sığınmaya son vermesini mümkün kılacak çeşitli yollar arasında bir tercih yapmasını istemektedir. Bunlar arasında yapılacak bir tercih hukuki düşüncelere değil, sadece uygulanabilir nitelikteki düşüncelere veya siyasi gereklere dayanabilir. Bu tercihi yapmak Divan'ın yargı görevinin dışında kalmaktadır.*
>
> *Divan taraflar arasındaki hukuki ilişkileri tespit etmek suretiyle görevini yerine getirmiştir. Sığınmanın sona ermesini mümkün yollardan hangisinin izleneceğinin gerektiği konusunda hiçbir uygulama tavsiyesinde bulunamaz. Çünkü tavsiyede bulunduğu takdirde yargı görevinin sınırlarını aşmış olur.*"[371]

Görüldüğü üzere Divan, Kolombiya'nın ülke devletinden pasaport isteme hakkının olmadığı gibi aynı zamanda da sığınmacıyı, ülke devletine teslim etme yükümlülüğü olmadığını belirterek konuyu çözümsüz bir durumda bırakmıştır. Divan'a göre, siyasi suçlu kişiler ülke devletine teslim edilemez. Havana Sözleşmesi gereğince, siyasi suçlu kişilerin sığınmasının sona ermesi sadece ülkelerini terk etmeleri için pasaport verilmesi ile mümkün olmaktadır.

Divan'ın görüşüne göre, *Haya de la Torre*'ye *düzenli* bir şekilde sığınma verilmediği ve Peru'nun sığınmacının ülkeden ayrılmasına yönelik talebi olmadığı için Peru

---

[369] ICJ Haya De La Torre Case (Colombia-Peru) Judgment of June 13th 1951, s. 81-82. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/14/014-19510613-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 06/12/2023).
[370] Evans, *a.g.m*, s. 155.
[371] ICF Haya de la Torre Case (Colombia v. Peru) 13 Juin 1951 s. 79-83. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/14/014-19510613-JUD-01-00-EN.pdf Erişim Tarihi: 07/12/2023).

sığınmacıya pasaport verme yükümlülüğü altında tutulamaz. Konunun bu yönü Havana Sözleşmesi'nde düzenlenmediği için hukuki bir boşluk vardır. Öncelikle sığınma hukuka aykırı verildiği için, ikinci olarak ise sığınmanın niteliği gereği geçici bir koruma tedbiri olması sebebiyle sığınmaya son verilmesi gerekmektedir. "*20 Kasım 1950 tarihli karar Havana Sözleşmesi'nin taraflar arasında kurduğu hukuki ilişkileri tespit etmekle yetinmiştir. Taraflar için sadece buna uyma yükümlülüğü doğurur."* hükmü ile hukuki boşluğun doldurulması görevini tarafların üzerine bırakmıştır.[372]

Prof. Marcel Sibert sığınmanın nasıl sona ereceğine ilişkin hukuki boşluğun doldurulması için mütalaada bulunmuştur. Söz konusu mütalaaya göre, Kolombiya elçisi tarafından *Haya de la Torre*'ye verilen diplomatik sığınma hakkında Divan ivedi bir halin olduğunu düşünmemektedir. Bu kapsamda verilen diplomatik sığınma bir haksız fiil oluşturmaktadır. Meydana gelen haksız fiilin düzeltilmesi gerekmektedir. Bu haksız fiilin düzeltilmesi için iki yöntem vardır. Yöntemlerden biri haksız fiilin sonuçlarını imkân dâhilinde ortadan kaldırmak için eski hale iadesidir. Diğer yöntem ise eski halin iadesi imkânı olmayan durumda zarara uğrayan devletin maruz kaldığı maddi ve manevi zarar için tazminat talep etmesidir. *Haya de la Torre* olayında sığınmacının iadesi konusunda maddi zarar değil, hukuki imkansız durumu mevcuttur. Siyasi sığınmacının mahalli otoriteye teslim edilmemesi Latin Amerika'da uygulanan bir teamül kuralı olduğu için de Divan, Kolombiya'nın *Haya de la Torre*'yi Peru'ya teslim etme zorunluluğu olmadığına karar vermiştir.[373]

Prof. Marcel Sibert mütalaasında tazminat telafi yöntemine emsal olarak Uluslararası Adalet Divanı'nın Korfu Boğazı Davası'nı *(The Corfu Channel Case)* [374]

[372] Evans, *a.g.m*, s. 155-156.
[373] Çelik, a.g.e, s. 133-134.
[374] Korfu Davası ilk itiraz olarak tarihe geçtiği için uluslararası hukuk için önemli bir olaydır. 22 Ekim 1946 tarihinde Korfu Boğazı'ndan geçen iki İngiliz torpitosu, Arnavutluk karasularında mayına çarpmıştır. Olay nedeniyle maddi zarar ve can kaybına uğrayan İngiltere, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne başvurmuştur. Güvenlik Konseyi, uyuşmazlığa UAD'nin bakması tavsiyesi ile uyuşmazlığın çözümü için İngiltere'nin Divan'a başvurmasını gerektiğini açıklayan bir önerge yayınlamıştır. İngiltere, zararsız geçiş hakkının ihlal edildiğini; Arnavutluk, karasularındaki egemenlik hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. 9 Nisan 1949 tarihli karar ile Divan, devletlerin başka devletlerin haklarına aykırı nitelikte eylemleri için ülkelerinin kullanılmasına izin vermemesi ile yükümlü olduklarını belirtmiştir. Divan, Arnavutluk'un karasularına mayın yerleştirdiğini diğer devletlere bildirmeme davranışını uluslararası sorumluluk doğuran pasif nitelikli bir fiil; İngiltere'nin Arnavutluk karasularında bu mayınları izinsiz toplama davranışını Arnavutluk'un egemenliğine aykırı aktif bir fiil olarak kabul etmiştir. (Bilge, A. Suat, "*Milletlerarası Adalet Divanı'nın Korfu Boğazı Davası (İlk İtiraz) Hakkında Verdiği 28 Mart 1948 Tarihli Karar*", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, s, 228- 242, 1955. International Court of Justice, The Corfu Channel Case (Merits), Reports of Judgments, Advisory

göstermiştir. Divan, Korfu Boğazı Davası'nda İngiliz savaş gemilerinin Arnavutluk'un egemenliğini ihlal ettiğini tespit etmiş ve uygun bir tazmine karar vermiştir. Buna göre Divan, *Haya de la Torre* Davası'nda da benzer şekilde bir tazmin kararı verebilir. Sığınmacının teslimine ilişkin uyuşmazlıkta ise, *Haya de la Torre*'nin Peru'dan çıkarılmasını sorumluluğunun üçüncü kişi durumundaki uluslararası bir kurum olan Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı'nın yerine getirmesini önermiştir.[375]

Milletlerarası Mülteciler Teşkilatı'nın statüsünün *Prof. Marcel Sibert*'nin mütalaasına uygun olmadığına dair görüşler olmuştur. Gerçekten de sığınma ancak sığınmacının ülke devletine teslimi ya da ülke devletinin sığınmacıya pasaport vermesi ile sona erebilmektedir.[376] İki ülke arasındaki bu uyuşmazlık, Peru'nun, *Haya de la Torre*'nin ülkeden çıkmasını ve pasaport vermeyi kabul etmesi ile son bulmuştur. *Haya de la Torre Olayı*, Latin Amerika devletleri arasındaki diplomatik sığınmanın temel hükümlerini düzenleyen ve bölgesel bir sözleşme olan 1954 Carakas Diplomatik Sığınma Sözleşmesi'nin imzalanmasına neden olmuştur.[377]

Opinions and Orders, Judgment of April 9th 1949. (https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf. Erişim Tarihi: 06/12/2023).) Doktrinde Korfu Uyuşmazlığı olarak da bilinmektedir. UAD'nin bu kararı ile uluslararası boğaz kavramına açıklık getirilmiş ve uluslararası boğaz geçiş rejimleri düzenlenmiştir. Karara göre, "*Açık denizin iki parçasını birleştiren ve uluslararası deniz ulaşımında kullanılmakta olan boğazlar, uluslararası boğazdır*". (Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 155, 267, 268, 269.) (Uluslararası sorumluluğun doğmasının koşulları hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Pazarcı, **Uluslararası Hukuk**, s. 402-403.)

[375] Çelik, a.g.e, s. 134.

[376] Çelik, a.g.e, s. 134.

[377] Riveles, *a.g.m*, s.150.

10. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Uluslararası hukukta "sığınma" kavramı kullanıldığında ülkesel sığınma anlaşılmaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve mültecilere ilişkin evrensel sözleşmelerin tamamı ülkesel sığınmaya dair düzenlemeleri içermektedir. Sığınma hakkı ve sığınma hukuku İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile yazılı hukukta yer edinmiştir. Diplomatik sığınma ise, egemenlik ve insan hakları tartışmasının ortasında kalmıştır.

Diplomatik sığınmanın uluslararası hukukta neden olduğu sorunlar ve uyuşmazlık *Haya de la Torre Olayı* ve verilen diğer örnek olaylarda açıkça görülmüştür. Doktrindeki tartışmalı durum bir kenara bırakılarak, diplomatik sığınma uygulamasına başvurulmuştur ve tüm sorunlara rağmen başvurulmaya da devam edecektir.

Bununla beraber diplomatik sığınma uygulamasının kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi ve sığınma tartışmalarına müdahil olan devletler arasındaki ilişkinin belirlenmesi için evrensel bir hukuki düzenlemeye ihtiyaç vardır. Diplomatik sığınma uygulamasının mevcudiyeti kabul edildikten sonra hangi şartlar altında hukuki olacağının belirlenmesi tüm devletlerin yararına olacaktır. 1961 tarihlii Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'ndeki boşluk, diplomatik sığınmanın hukuki düzenleme çerçevesinde ele alınması gerektiği argümanını güçlendirmektedir.

Devletler, diplomatik sığınma verilmesindeki şartlar hakkında mutabık kaldığı takdirde diplomatik temsilcinin söz konusu şartlara aykırı şekilde sığınma verdiği durumda uygulanacak uluslararası yaptırımlar daha kesin ve etkili hale gelecektir. Evrensel bir uluslararası düzenlemenin varlığı halinde, sığınmanın hukuka aykırı olduğunun belirlenmesi üzerine sığınmacının derhal teslim edilmesi istenebilir. Uluslararası bir düzenleme olmadığı takdirde diplomatik sığınma hakkı verilmesi hiçbir sınırlama olmadan diplomatik temsilcinin takdir yetkisinde olacaktır.

Diplomatik sığınmaya ilişkin evrensel bir hukuki düzenleme yapıldığı takdirde sözleşme neleri içermelidir? Öncelikle, Caracas Sözleşmesi'nde olduğu gibi, sığınma hakkını verme ve reddetme yetkisi sığınmayı veren devlette olmalıdır. Ülke devleti, diplomatik sığınma kurumunu kabul etmese dahi diplomatik temsilcinin verdiği sığınma hakkına engel olmamalıdır. Adi suçlular diplomatik sığınmadan yararlanmamalı; sığınma hakkı sadece siyasi suçlulara, dini ve etnik nedenlerle zulme uğrayacağına, adil yargılanacağına dair endişe taşıyan kişilere verilmelidir.

Suç vasfını belirleme yetkisi diplomatik sığınmayı veren devlette olmalıdır. Zira suç vasfını belirleme yetkisinin sığınmayı veren devlete verilmemesi durumu diplomatik sığınmanın muhteviyatı ile bağdaşmamaktadır. Diplomatik sığınma geçici bir önlem olduğu için sığınmacının güvenli şekilde ülkeden ayrılması için gerekli hükümler açıkça düzenlenmelidir. Diplomatik sığınmanın siyasi propaganda için bir araç haline gelmemesi için sığınmacının kamu düzenine aykırı eylemlerde bulunmasına izin verilmemelidir.

Büyükelçi tarafından diplomatik sığınma hakkı verildiğinde ülke devletinin, sığınmacıyı teslim etmek istemeyen devlete karşı başvurabileceği hukuki bir yol yoktur. Elçilik, sığınmacıyı hukuka aykırı bir şekilde misyon binasında bulunduruyor olsa bile uluslararası hukuka göre diplomatik binaların dokunulmazlığı ilkesi gereğince binaya müdahale edilemez. Her ne kadar, sığınmanın hukuka aykırı verildiğini düşünen taraf, hukuk ve iyi niyet adına, sığınma veren devlete başvurabilir; uluslararası yaptırım çağrısında bulunabilir; diplomatik ilişkilerin kesilmesi ve diplomatik temsilcinin *persona non grata* (*istenmeyen kişi*) ilan edilmesi gibi katı yollara başvurabilirse de, bu yöntemlerin hiçbiri sığınma verilmesi kararını sürdürmek isteyen devlet için sığınmacının iade edilmesini kesinleştirmez.

Sonuç olarak münhasıran diplomatik sığınmanın verilmesi ve sığınmanın sona ermesi üzerine evrensel bir uluslararası düzenleme yapılmasına ihtiyaç duyulduğu muhakkaktır.

11. SONUÇ

1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nde misyon binalarının dokunulmazlığın kesin bir anlatım ile kabul edilmesi, siyasi suçlu kişileri, haklarındaki yargılamadan kurtulma amacıyla diplomatik sığınmaya yöneltmiştir. Diplomatik sığınma talebinde bulunan kişi için genellikle başka bir alternatif yoktur. İvedi bir durum ile karşı karşıya kalan kişi, yabancı bir devletin topraklarına ulaşamadığı için ülkesel sığınmanın sağladığı korumadan yararlanamaz. Sığınmacı, ivedi durumu karşısında uluslararası kuruluşların yetersiz olabileceğini düşünmekte ve uluslararası yardım çağrısında bulunmamaktadır.

Diplomatik sığınma kurumunu kabul etmeyen görüşe göre, diplomatik temsilci, kişiyi, ülke devletinin yargı yetkisinin dışına çıkardığı için diplomatik sığınma, devletin ülkesel egemenliğini ve yargılama yetkisini ihlal etmektedir. Diplomatik temsilci, bağışıklığını, ülke devletinin milli egemenliğine aykırılık oluşturacak şekilde kullanamaz. Uluslararası hukukta diplomatik sığınmanın, egemenlik yetkisine müdahale olarak görülmesi nedeniyle diplomatik sığınma talepleri çoğunlukla reddedilmektedir.

Diplomatik sığınmaya karşı ileri sürülen diğer savunma, bu uygulamanın, siyasi suçlu kişilerce bir kaçış yolu olarak görüleceği ve siyasi suçlu kişiye diplomatik sığınmanın alternatifinin olmadığı durumdan daha fazla hareket alanı tanıyacağıdır. Ancak diplomatik sığınmanın ile bu durum arasında nedensel bir ilişki olduğuna dair bir kanıt bulunmamaktadır. Zira sığınma hakkının verileceğine dair bir kesinlik mevcut değildir. Bununla birlikte sığınma hakkı geri alınabilir; uyuşmazlığın son bulması için sığınmacı her zaman teslim edilebilir.

Uluslararası hukukta diplomatik sığınma kurumunun olmasını düşünen göre ise, diplomatik sığınma, temel insan haklarının korunması ile doğrudan ilişkilidir. Misyon binalarının dokunulmazlığı ilkesi, devletlerin daha yüksek bir gayeye hizmet etmek için egemenlik haklarını sınırlamayı kabul etmesidir. Diplomatik dokunulmazlık, ceza kanunlarının diplomatik temsilcilere uygulamasının önüne geçer. İnsan hakları düşüncesi, devletlerin, egemenliklerini sınırlandırmalarını kabul

etmelerini gerektirmektedir. Bu tür sınırlamalar tüm egemenleri eşit şekilde etkilemekte, hiçbir devlet ayrı tutularak diğerlerinin sahip olduğu haklardan feragat etmesi istenmemektedir. Çünkü devletler uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesinden kazançlı çıkmaktadır.

Diplomatik sığınma kurumunun varlığı yüzyıllar öncesine dayanmasına rağmen meşruluğu hakkındaki tartışmalar hala devam etmektedir. Ülke devletinin, diplomatik sığınma hakkını tanıdığı ve sığınmacının ülkeden ayrılmasını kabul ettiği hallerde diplomatik sığınma, diplomatik krize neden olmadan sona ermektedir. Ancak ülke devletinin diplomatik sığınmayı kabul etmediği ve sığınmacının iadesini istediği durumlarda iki ülke arasında diplomatik krizler doğmaktadır. Ülke devleti, sığınmacının ülkeden çıkmasını engellerken diplomatik temsilcilik dokunulmazlığın sağladığı hak ile sığınmacıyı misyon binasında bulundurmaya devam etmektedir. Siyasi menfaat ya da insan haklarına dayalı düşüncelerle verilen sığınma haklarından doğan uyuşmazlıklar, çözümü uzun sürse de diplomatik yollarla son bulmuştur. Ülke devletinin diplomatik sığınmayı kabul etmemesi, misyon binasının dokunulmazlığı nedeniyle sığınma hakkı için önem arz etmediğinden uyuşmazlığın, diplomatik müzakereler ve dostane çözüm yolları aracılığı ile sona erdirilmesi öncelikli olmaktadır.

Haya de la Torre Olayı'nda sığınmacıya isnat edilen suç vasfının belirlenmesinde yetkinin diplomatik temsilcide mi yoksa ülke devletinde mi olduğu Kolombiya ve Peru arasında bir uyuşmazlık konusu olmuştur. *Haya de la Torre Olayı* sonucunda Uluslararası Adalet Divanı, diplomatik sığınmanın usul ve şartlarını belirlediği için uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler için önemli bir olaydır.

Uluslararası Adalet Divanı, *Haya de la Torre Olayında*, sığınmacının elçilik binasından zorla çıkarılıp çıkarılamayacağı sorununun diplomatik dokunulmazlık kurallarına; sığınma kurallarının ise büyükelçiliğinin ülke devletine karşı yükümlülüklerini ihlal edip etmeyeceğine göre belirlenmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu durum, zaten karmaşık olan olgusal ve hukuki ilişkiye yeni unsurlar getirmiştir. Uluslararası Adalet Divanı'nda bir çözüme ulaşamayan Kolombiya ve

Peru, *Haya de la Torre*'nin diplomatik sığınmasının sona ermesine ve ülkeden ayrılmasına diplomatik görüşmeler ile karar vermiştir.

İç hukuk kuralları, vatandaşların ve yabancıların konutlarının dokunulmazlığını sağlayan ve koruyan hükümleri kapsamaktadır. Diplomatik temsilciliklerin dokunulmazlığı ise bir uluslararası hukuk kuralıdır. Viyana Sözleşmesi'nin diplomatik sığınma açısından en önemli maddeleri diplomatik misyon binalarının ve misyon temsilciliklerinin dokunulmazlığına ilişkin maddelerdir.

Viyana Sözleşmesi'nin 41. maddesinin 3. fıkrasına göre; misyonun binaları, misyonun bu Sözleşmede belirtilen görevleri veya diğer genel uluslararası hukuk kuralları veya gönderen ve kabul eden Devlet arasında yürürlükte olan özel anlaşmalar ile bağdaşmayacak bir tarzda kullanılmaz. Ancak Viyana Sözleşmesi, diplomatik sığınma verilmesine herhangi bir maddi sınırlama getirmemekte ve engellememektedir. Viyana Sözleşmesi'nde açıkça belirtilmemesi diplomatik temsilcilerin sığınma hakkı vermesi önünde mutlak bir engel olarak görülmemelidir. Diplomatik sığınma hukuk kurallarına atıfta bulunularak gerekçelendirilebilir.

Viyana Sözleşmesi'nin 45. maddesine göre;

> "*İki devlet arasında diplomatik ilişkiler kesildiği veya bir misyon sürekli veya geçici olarak geri çekildiği takdirde; kabul eden devlet, silahlı çatışma halinde dahi, malları ve arşivleri ile birlikte misyonun binalarına saygı gösterir ve bunları korur. Gönderen devlet, malları ve arşivleri ile birlikte misyonun binalarının nezaretini, kabul eden devletin rıza gösterdiği bir üçüncü devletin uhdesine tevdi edebilir.*"

Viyana Sözleşmesi'ne göre diplomatik ilişkilerin sona ermesinde halinde dahi, ülke devleti diplomatik misyon binasına saygı göstermeli ve korumalıdır. Ancak Viyana Sözleşmesi'nde misyon binalarının ne kadar süre dokunulmaz kalacağı belirtilmemiştir. Elbette ki diplomatik ilişkiler olmadan süresiz şekilde dokunulmazlığın sürmesi beklenemez. Viyana Sözleşmesi'nin başlangıç hükümlerinde "*devletleri temsil eden diplomatik misyonların görevlerini etkin şekilde yapılmasını sağlamak olduğu*" kabul edilmiştir. Bu kapsamda, uzun süre diplomatik amaç ile kullanılmayan bir binaya dokunulmazlık tanınmaya devam edeceğini düşünmek mümkün değildir. Zira Viyana Sözleşmesi'nin 39. maddesinin 2. fıkrasında da diplomatik temsilcilerin görevleri sona erdiğinde, ayrıcalıkları ve

dokunulmazlıkları sona ermeden faaliyetlerini sonlandırmaları ve ülkeyi terk etmeleri için "*makul bir süre*" verildiği belirtilmiştir. Diplomatik ilişkilerin sona ermesi, tüm misyon personelinin ülkeden ayrılmasına izin verilen *makul sürenin* dolmasının ardından kolluk kuvvetleri misyon binasına girebilecektir. Ancak bu ihtimal, diplomasi hukuku ve uluslararası ilişkiler açısından kolay ve etkili bir çözüm olmayacaktır.

Sığınma hakkı hem ceza hukuku hem de uluslararası hukukunun alanına giren bir konudur. Ancak bir devlet sınırlarında suç işleyen kişinin, yabancı bir devlete sığınması suçluların iadesi kapsamında ceza hukukunu ilgilendirmektedir. Siyasi suçlu kişinin, ülke devletinde bulunan diplomatik temsilciliğe sığınması ise uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk ile ilişkilidir. Diplomatik krizlerin çözülebilmesi için diplomatik sığınma hakkında evrensel bir uluslararası düzenleme yapılması zaruri bir durum haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3634.pdf

Adams, C. (2022, 17 Haziran). *Julian Assange can be extradited, says UK home Secretary*. https://www.bbc.com/news/uk-61839256

Akipek, Ö. İ. (1965). *Devletler hukuku II. Kitap devletler hukukunun şahıslarından devlet*. İstiklal Matbaası.

Akipek, Ö. İ. (1967). Ülke-Dışılık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24*(1), 27-38.

Alsan, Z. M. (1955). *Devletler hukuku I. Cilt prensipler-şahıslar*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Altuğ, Y. (1968). Leopold Bolesta-Kozierbrodzkı. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 34*(1-4), 673 – 681.

Ata, E. (2017). *Uluslararası hukukta diplomatik dokunulmazlık ve ayrıcalıklar.* [Yüksek Lisans Tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Aybay, R. (2020). *Tarih ve hukuk açısından konsolosluk*. Literatür Yayıncılık.

Aydın, M. (1996). Uluslararası ilişkilerde teori, yaklaşım ve analiz. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 21*(1), 71-114.

Bağ, M. (2019, 4 Kasım). *WiliLeaks'in Kurucusu Julian Assange Londra'da Gözaltına Alındı.* Euronews. https://tr.euronews.com/2019/04/11/wikileaks-in-kurucusu-julien-assange-londra-da-gozalt-na-al-nd

BBC Azerbaycanca. (2011, 29 Kasım). *Stalinin qızı ABŞ-da xərçəngdən vəfat edib.* https://web.archive.org/web/20120103234837/http://www.bbc.co.uk/azeri/international/2011/11/111129_alliluyeva_dies.shtml

Benhabib, S. (2006). *Ötekilerin hakları yabancılar, yerliler, vatandaşlar*. İletişim Yayınları.

Bilge, A. S. (1955). Milletlerarası Adalet Divanı'nın Korfu Boğazı Davası (ilk itiraz) hakkında verdiği 28 Mart 1948 tarihli karar. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 10*(1), 228-242.

Birlik, G. K. (2016). İspanya İç Savaşında (1936-1939) Türkiye'nin dış politikası. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 12*(24), 2399-4317.

Bissell, A. P. (2018). *The law of asylum ın Israel historically and critically examined*. Forgotten Books.

Bozkurt, E. (2010). *Devletler hukuku*. Yetkin Yayınları.

Büyüktavşan, H. Z. (2021). Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejimi:1948-1994. *Africania,1*(1), 26-41.

Cancillería del Ecuador. (2012, 18 Ağustos). Declaración del Gobierno de la República del Ecuador sobre la solicitud de asilo de Julian Assange [Basın bülteni]. https://www.cancilleria.gob.ec/2012/08/18/declaracion-del-gobierno-de-la-republica-del-ecuador-sobre-la-solicitud-de-asilo-de-julian-assange/

Cancillería del Ecuador. (2012, 26 Eylül). *Ecuador reitera pedido a Reino Unido que otorgue salvoconducto a Julian Assange: Canciller Patiño* [Basın bülteni]. https://www.cancilleria.gob.ec/2012/09/26/ecuador-reitera-pedido-a-reino-unido-que-otorgue-salvoconducto-a-julian-assange-canciller-patino/

Chisholm, J. T. (2014). Chen guangcheng and julian assange: the normative impact of international incidents on diplomatic asylum law. *George Washington Law Review, 82*(2), 528-555.

Cole, C. V. (1997). Is there safe refuge in canadian missions abroad?. *International Journal of Refugee Law, 9*(4), 654-665.

Convention on Asylum Havana 1928. https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf

Convention on Diplomatic Asylum. https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201438/volume-1438-I-24377-English.pdf

Convention on Political Asylum. https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html

Çaylı, Ş. ve Varol, B. (2022). Tayvan sorunu bağlamında ABD-Çin rekabetinin analizi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 10*(22), 78-102.

Çelik, E. F. (1956). *Devletler hukukunda melce ve Milletlerarası Adalet Divanı içtihadı*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Declaraiton on Territorial Asylum. https://www.refworld.org/docid/3b00f05a2c.html

Den Heijer, M. (2012). *Europe and extraterritorial asylum*. Hart Publishing.

Den Heijer, M. (2013). Diplomatic asylum and the assange case. *Leiden Journal of International Law, 26*(2), 399-426.

Erem, F. (1972). Uçak kaçırma olaylarının siyasal suç kavramına etkisi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 27*(3), 407-417.

Eren, E. (2018). *Mülteci hukukunda geçici koruma*. Seçkin Yayınevi.

Eroğlu, H. (1984). *Devletler umumi hukuku*. Turhan Kitabevi.

Ersoy, E. (2014). Realizm. R. Gözen (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri*. (s. 159-187). İletişim Yayınları.

Evans, A. E. (1952). The Colombian-Peruvian asylum case: The practice of diplomatic asylum. *The American Political Science Review, 46*(1), 142-157.

Fejtő, F. (2012). *1956 Macar ihtilali*. F. B. Kocamemi (Çev.). Bilge Kültür Sanat.

Gözen, R. (2019). Giriş: Uluslararası ilişkiler, teori ve Türkiye tecrübesi. R. Gözen (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri*. (s.19-35). İletişim Yayınları.

Green, L. C. (1961). The right of asylum in ınternational law. *University of Malaya Law Review, 3*(2), 79-81.

Greenburgh, R. B. (1955). Recent developments in the law of diplomatic asylum. *Problems of Public and Private International Law, Transactions for the Year, 41*, 103-122.

Grotius, H. (1967). *Savaş ve barış hukuku.* S. L. Meray (Çev.), Ankara Üniversitesi Basımevi.

Gündoğdu, M. (2018). *Avrupa Birliği insan hakları rejimi ışığında Avrupa tutuklama müzekkeresi*. Adalet Yayınevi.

Hobbes, T. (1992). *Leviathan.* S. Lim (Çev.), Yapı Kredi Yayınları.

Hungar Today. (2021, 26 Aralık). *Cardinal Mindszenty, symbol of ressitance against communism, arrested on Christmas*. https://hungarytoday.hu/cardinal-mindszenty-bio-symbol-of-resistance-communism-christmas/

Instıtute of ınternational law: Resolutions adopted at ıts Bath session, september 1950. (1951). *The American Journal of International Law, 45*(2), 15-23.

Institut de droit ınternational annuaire. Tome 43, II. (1950).

International Court of Justice (ICJ) Arrest Warrant of 11 April 2000 (Democratic Republic of the Congo v. Belgium). https://www.icj-cij.org/sites/default/files /case-related/121/7081.pdf

International Court of Justice (ICJ) Case Conserning United States Diplomatic and Consular Staff ın Tehran (United States of America v. Iran). https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/64/9545.pdf

International Court of Justice (ICJ) Columbian-Peruvian Asylum Case. 20 November 1950. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (ICJ) Columbian-Peruvian Asylum Case. Judgment 1950. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/7/007-19501120-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (ICJ) Haya De La Torre Case (Colombia-Peru). Judgment of June 13th 1951. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/14/014-19510613-JUD-01-00-EN.pdf

International Court of Justice (ICJ) The Corfu Channel Case (Merits), Reports of Judgments, Advisory Opinions and Orders. Judgment of April 9th 1949. https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/1/001-19490409-JUD-01-00-EN.pdf

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. https://www.ohchr.org/sites/default/files/ UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf

İşgören, P. (2022). Geçmişten günümüze liberalizm teorisi. N. K. Özsoy (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde teoriler ve yaklaşımlar*. (s. 47-62). Astana Yayınları. (E-Kitap).

Kant, I. *Toward Perpetual Peace A Philosophical Sketch.* https://www2.hawaii.edu/ ~freeman/courses/phil320/21.%20Perpetual%20Peace.pdf

Karasulu, Z. (2017). *Anayasa hukuku bağlamında sığınma hakkı*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.

Karlsen, E. (2010, 22 Aralık). *The curious case of Julian Assange*. Parliament of Australia.https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/FlagPost/2010/December/The_curious_case_of_Julian_Assange

Kirchheimer, O. (1959). Asylum. *The American Political Science Review, 53*(4), 985-1016.

Konyalı, G. (2021). *Uluslararası hukukta sığınma hakkı*. Seçkin Yayınevi.

Kovács, P. & Vince, Á. T. (2018). Admission into Diplomatic Buildings As an Alternative or Substitute to Diplomatic Asylum?. C. Eboe-E. Emeseh (Ed.), *Nigerian Yearbook of International Law 2017*, (s.77-108). Springer.

Madsen, A. G. (1966). The European tradition of asylum and the development of refugee law. *Journal of Peace Research, 3*(3), 278-289.

Malinowska, A. *The ınstıtuion of diplomatic asylum as the possibility of protecting human rights*. Marie Curie-Sklodowska University.

Meray, S. L. (1956). Diplomasi temsilcilerinin hukuki statüsü. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 11*(3), 79-117.

Meray, S. L. (1962). *Devletler hukukuna giriş*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Mora, G. M. R. (1951). The Colombian-Peruvian asylum case and the doctrine of human rights. *Virginia Law Review, 37*(7), 927-965.

Morgenthau, H. J. (1973). *Politics among nations: The struggle for power and peac*e. K. Thompson & D. Clinton (Eds.) Alfred A. Knopf.

Nordlinger, J. (2015, 25 Eylül). Stalin's daughter, her own woman. *National Review, 67*(17), 34-36.

Odman, T. (1995). *Mülteci hukuku*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi Yayınları.

Özkan, I. (2018). *Göç, iltica ve sığınma hukuku*. Seçkin Yayınevi.

Özpek B. B. (2019). Liberalizm ve uluslararası ilişkiler. R. Gözen (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri*. (s. 127-163). İletişim Yayınları.

Öztürk, N. Ö. (2014). *Uluslararası koruma çerçevesinde mültecin hukuki statüsünün belirlenmesi*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pazarcı, H. (1989). *Uluslararası hukuk dersleri II. Kitap*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Pazarcı, H. (2009). *Uluslararası hukuk*. Turhan Kitabevi.

Pazarcı, H. (2014). *Uluslararası hukuk dersleri II. Kitap***.** *Turhan Kitabevi.*

Porcino, P. (1976). Toward codification of diplomatic asylum. *New York University Journal of International Law and Politics, 8*(3), 435-456.

Price, M. E. (2019). *Rethinking asylum, history, purpose, and limits*. Cambridge University Press.

Reçber, K. (2011). *Diplomasi ve konsolosluk hukuku*. Dora Yayıncılık.

Resmi Gazete. 1880 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Krallığı arasında imzalanan Konsolosluk Sözleşmesi'nin onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanun tbmmc058/kanuntbmmc058/kanuntbmmc05801880.pdf

Resmi Gazete. 24 Nisan 1963 tarihinde Viyana'da imzalanan Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesine katılmamızın uygun bulunduğuna dair kanun. https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc058/kanuntbmmc058/kanuntbmmc05801901.pdf

Resmi Gazete. 3042 sayılı Diplomatik İlişkiler Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin uygun bulunmasına dair kanun. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc068/kanuntbmmc068/kanuntbmmc06803042.pdf

Resmi Gazete. Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi. https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15369.pdf

Rivesles, S. (1989). Diplomatic asylum as a human righ: The case of the Durban Six. *Human Rights Quarterly, 11*(1), 139-159.

Sands, P. (1998). Treaty, custom and the cross-fertilization of ınternational law. *Yale Human Rights and Development Law Journal, 1*(1), 85-106.

Saraçlı, M. (2010). *Uluslararası hukukta yerinden edilmiş kişiler*. [Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Savaşan, Z. (2009). AB'de sığınma hakkı: Ortak sığınma sistemi oluşturma amacı ve devam eden kısıtlamalar. *İnsan Hakları Yıllığı, 27*, 13-34.

Shaw, M. N. (2008). *International law*. Cambridge University Press.

Sinha, S. P. (1971). *Asylum and ınternational law*, Martinus Nijhoff.

Siska, K (2004). Historical and legal perspectives of the right of asylum and extradition until the 19th century. *Miskolc Journal of International Law, 1*(2), 188-197.

Sur, M. (2018). *Uluslararası hukukun esasları*. Beta Yayınları.

Taner, M. T. (1953). *Ceza hukuku umumi kısım*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.

The New York Times. (2018, 26 Haziran). *Julian Assange asks U.K. court to drop his arrest warrant*. https://www.nytimes.com/2018/01/26/world/europe/julian-assange-asks-uk-court-to-drop-his-arrest-warrant.html

The Supreme Court Assange v The Swedish Prosecution Authority. 30 May 2012. https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2011-0264-judgment.pdf

The Washington Post. (2012, 28 Nisan). *Dissident drama recalls story of Fang Lizhi*. https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/dissident-drama-recalls-story-of-fang-lizhi/2012/04/28/gIQA3WSeoT_story.html

Topal, A. H. (2014). Uluslararası hukuk açısından diplomatik sığınma ve Assenge olayı. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *1*(1), 49-74.

Treaty on Asylum and Political Refuge. https://www.refworld.org/docid/3ae6b3833.html

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. https://sozluk.gov.tr

U.S. Department of State. (2019, 11 Şubat). *Secretary Pompeo Visits Portraits Cardinal Mindszenty and Carl Lutz* [Basın bülteni]. https://www.flickr.com/photos/ statephotos/40097876793/

U.S. Embassy in Hungary. (2019, 5 Mayıs). *Ambassador Cornstein Honors Mindszenty Anniversary* [Basın bülteni]. https://hu.usembassy.gov/ambassador -cornstein-honors-mindszenty-anniversary/

Universal Declaration of Human Rights. https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/2021/03/udhr.pdf

Värk, R. (2012). Diplomatic asylum: Theory, practice and the sase of Julian Assange. *Proceedings of the Estonian Academy of Security Sciences, 11*, 240-259.

William Hague Assange statement ın full. (2012, 16 Ağustos). Politics.co.uk. https://www.politics.co.uk/comment-analysis/2012/08/16/william-hague-assange-statement-in-full/

Yanık, L. K. (2015). Liberalizm: Bir yazın değerlendirmesi. *Uluslararası İlişkiler, 12*(46), 34-55.

Yearbook of the ınternational law commission 1958 Vol. II. United Nations.